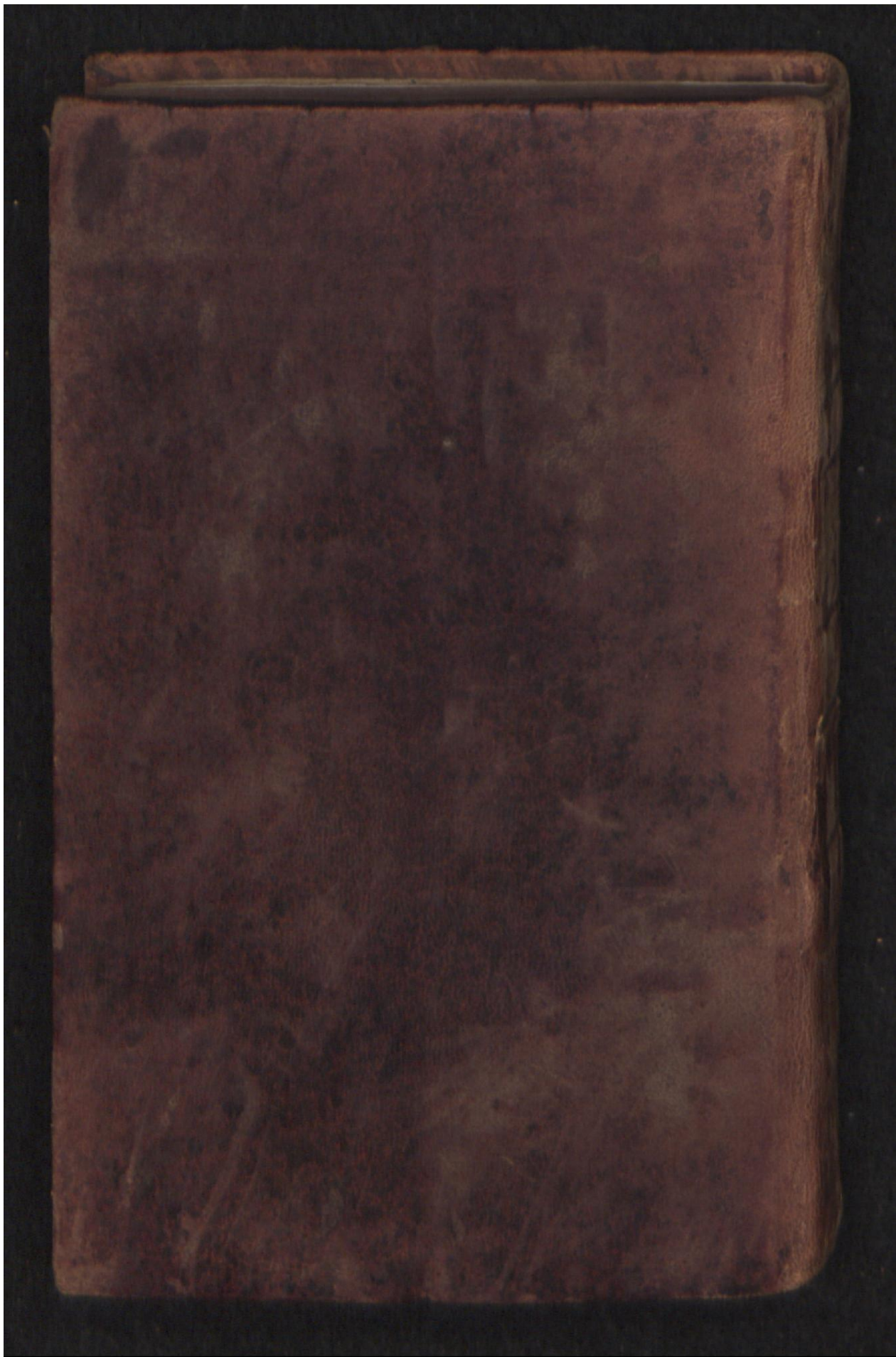

N. Hemmingii
de
methodis libri duo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 826 8° copy 2

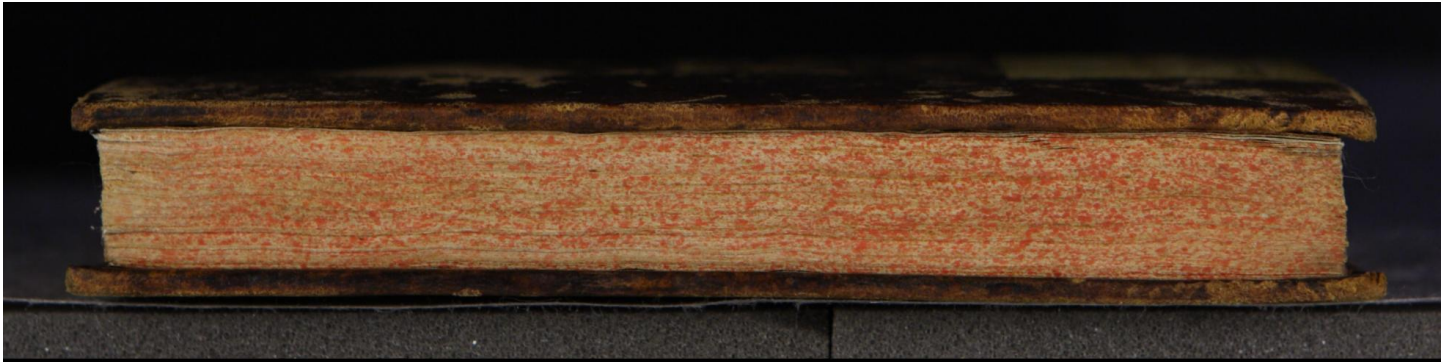

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 826 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 826 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 826 8° copy 2

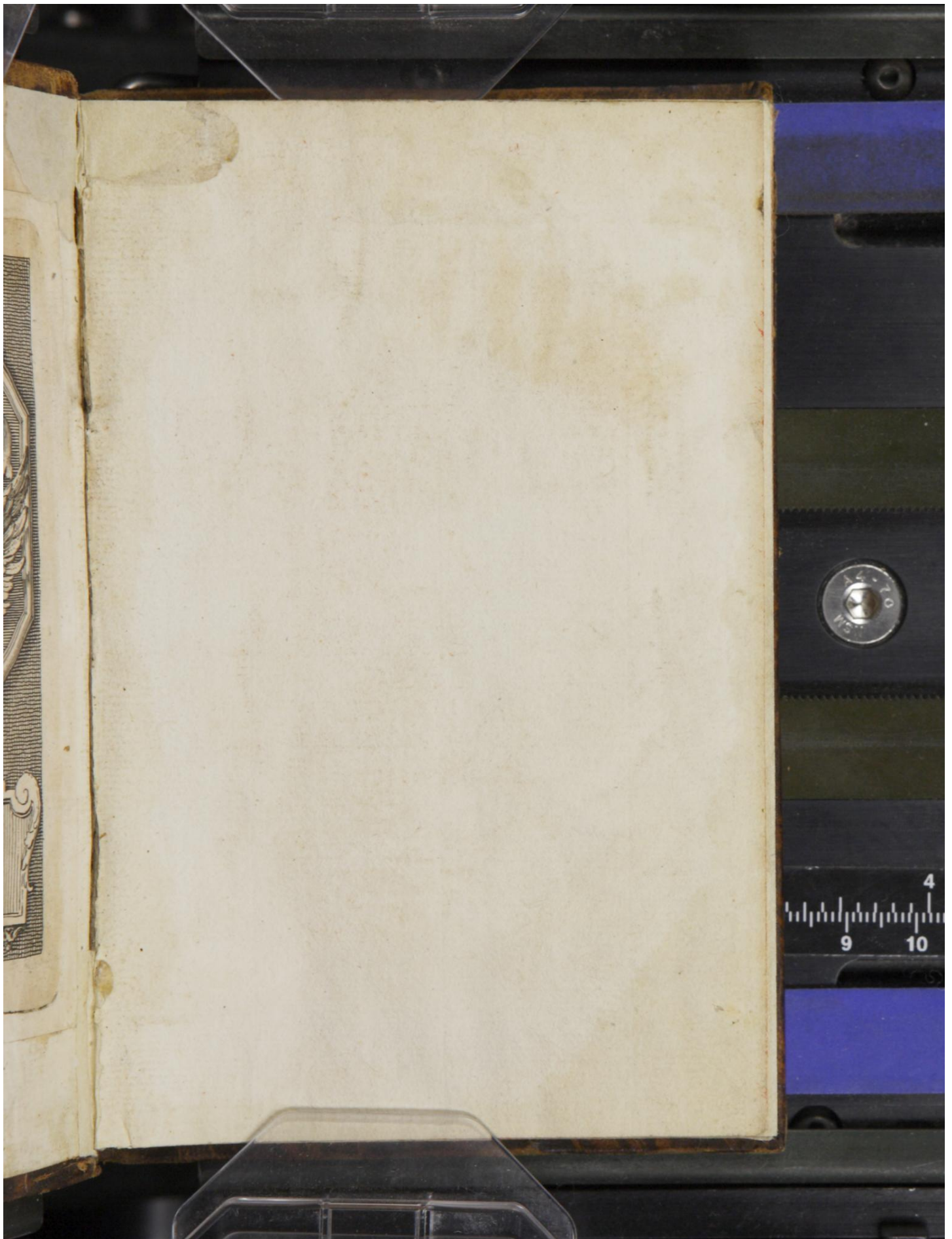
14. - 138. DABOX

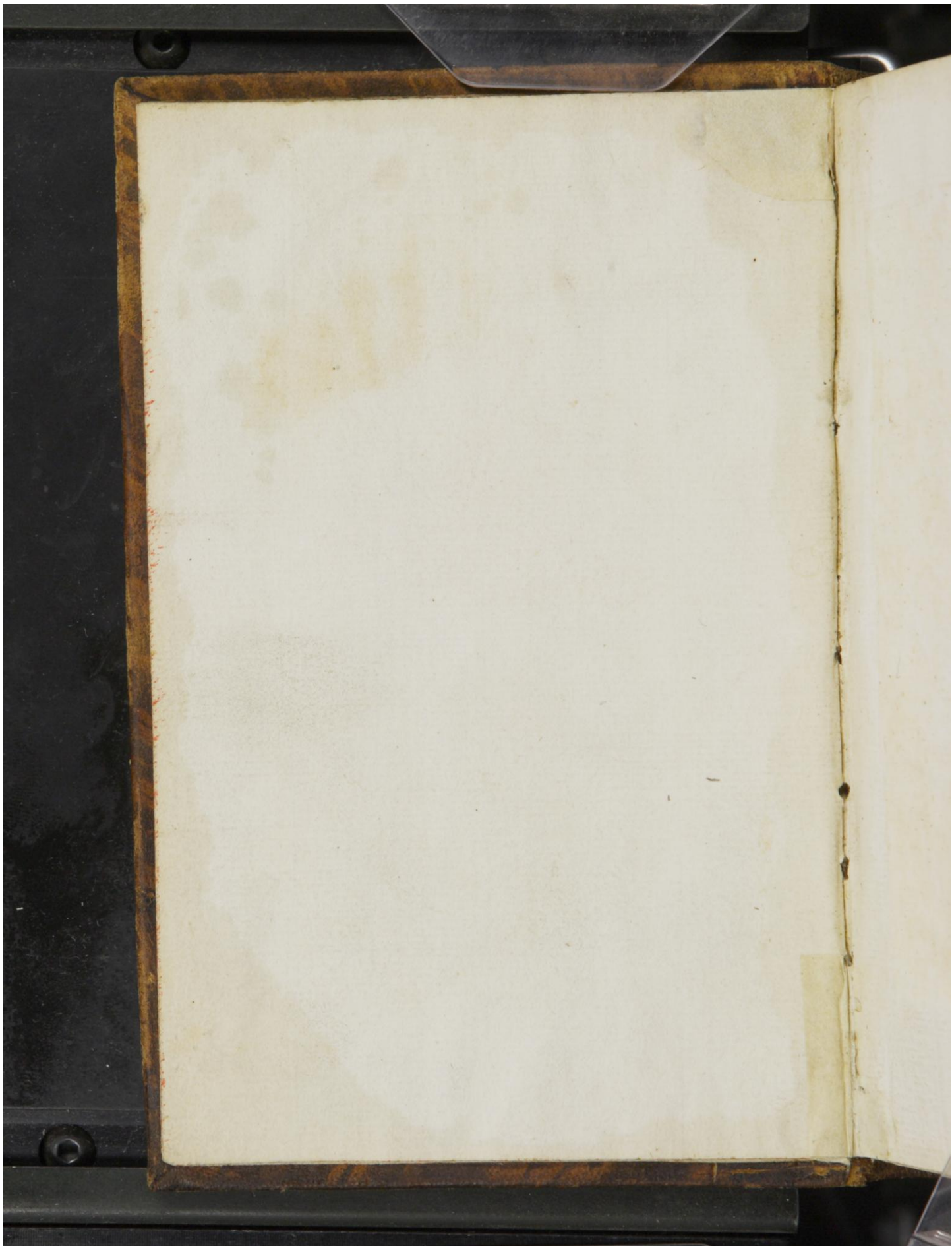
M. Scherffer fecit

LN 826 ex. 2

6123

ME

LIBR

rum prior q

uniuersalium

rum usus est

dilucidam

ueró Ec

theolog

cu

h
NICO

NICO

TA

DE
METHODIS

LIBRI DVO, QUO-
rum prior quidem omnium methodorum
uniuersalium & particularium, qua-
rum usus est in Philosophia breuem ac
dilucidam declarationem: Posterior
ueró Ecclesiasten siue methodum
theologicam interpretandi, con-
cionandique continet.

liber maximus exasum
Authore

NICOLAO HEMMINGIO.

Xenophon

TA AGΘA PANTA PONΩ

KTΩMEΘA.

S

SIMO

simo Princi

(huius nomi

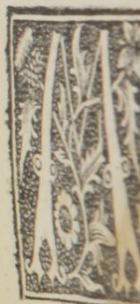
uegia, Scla

Duci Sles

marie

Oldenb

horst

Perspexerunt

nes heroicas

uulgares est

modum or

— SERENIS —

SIMO AC ILLUSTRIS-
simo Principi ac domino, D. Christiano
(huius nominis Tertio) Daniæ, Nor-
uegiæ, Sclauorum & Gottorū Regi,
Duci Slesuigæ, Holsatiæ, Stor-
maricæ & Ditmersiæ, Comiti
Oldenburgensi & Delmen-
horst: Domino suo cle-
mentissimo.

Aximus olim regibus
cum à ueris Philoso-
phis, tum à Poëtis sum-
mis honos est habitus.
Perspexerunt enim sapientissimi homi-
nes heroicas regiasq; uirtutes minime
uulgares esse, sed diuinitus paucis ad-
modum ordinis Politici & œconomici
A 2   confers

seruandi gratia collatas. Nam fieri
non posse animaduenterunt, ut hic mun-
dus diu incolumis stare possit, nisi sint,
qui sapientia excellentes, probitate con-
spicui, autoritate graues, & rebus ge-
rendis idonei reliquam multitudinem le-
gibus & disciplina coherceant ac in of-
ficio retineant.

Hoc Plato grauissimus Philoso-
phus in multis locis testatur. Quemad-
modum inquit boues non à bobus, nec
capræ à capris reguntur, sed à præstan-
tiori genere nimirum ab homine: Sic ge-
nus humanum infirmius est quam ut se-
ipsum regere possit. Quare Deus præfe-
cit Rebuspub: heroas, qui cum habeant
ipsi prosperos successus nobis quoq; im-
peria eorum grata & facilia sunt. Hi
ita curant nos ut pacem, pudorem, liber-
tatem,

tatem, iusti
Regem g
Nam ut na
ta nequaqua
uenire potes
industria: qu
litem unice
titur prorsus
lutis ciuium
ranti opem.
OPTHOI
KATAΘQN
ΔΗΜΑ
ΤΑ ΚΥΜΑ
Hinc
Rerumpub
naibus tre
diuinus H
qui reges

tatem, iusticiam conseruent. Et alio loco
Regem gubernatori nauium confert.
Nam ut nauis in turbulento mari iactata
nequaquam in portum incolumis per-
uenire potest sine gubernatoris arte &
industria: qui & nauis & nauitarum sa-
lutem unice spectat: ita respublica euer-
titur prorsus, ubi peritus & amans sa-
lutis ciuium magistratus non fert labo-
ranti opem. Iuxta Theognidis sententiã:

ΦΟΡΤΗΓΟΙ Δ ΑΡΧΟΥΣΙ ΑΝΔΡΕΣ
ΚΑΓΑΘΩΝ ΚΑΘΥΓΕΡΘΕΝ

ΔΗΜΑΙΝΩ ΜΗ ΓΩΣ ΝΑΥΝ ΚΑ-
ΤΑ ΚΥΜΑ ΓΗ.

Hinc esse existimo quod rectores
Rerumpub: gubernatores, uocabulo à
nauibus translato, dicantur. Nec aliud
diuinus Homerus sensisse putandus est,
qui reges sæpe ΔΙΟΤΡΕΦΕΙΣ, non-

A 3 nuna

quam ΚΟΣΜΗΤΟΡΑΣ ΛΑΩΝ, inter-
terdum ΓΟΙΜΕΝΑΣ ΛΑΩΝ, aliquando
ΗΓΗΤΟΡΑΣ, rursus ΗΓΙΟΥΣ ΠΑΤΕ-
ΡΑΣ nominat. His enim titulis officia
regia exprimere uoluit. Nam reges &
principes uiri non nisi diuino motu &
heroico res magnas gerunt, salutare
Rebus publicis, politias præclaris legi-
bus ornant, disciplina pascunt, iusticia,
clementia ac omnis generis uirtutibus
præcedunt, & tanquam blandi patres
suos ciues & incolas summo complectun-
tur amore, ut qui subditorum saluti com-
modisque non secus seruire solent, quam
ΕΥΣΤΟΡΓΟΙ parentes suorum libero-
rum curam gerunt. Hinc est quod idem
Homerus Iouem patrem uocauit. Quod
enim patria potestas est in una familia,
id regium est imperium in integro regno.

Thefeus

Thefeus
& bonus
merum spe
quid in seb
uas, uirtute
plexus inqu
EYEF
METAS FL
qui tanqua
quasi suis b
ΒΑΣΙΛΕΩΝ
nuit. Hæc
ga ciues am
Nec frangi
ingratitude
rit predictu
ges improb
thane deco
nerarunt

Theſeus apud Euripedem rex placidus
& bonus breui quidem uerſiculo ſi nu-
merum ſpectes, ſed copioſo admodum ſi
quid in ſe breuitas illa contineat, euolu-
as, uirtutes regias erga ſubditos com-
plexus inquit:

ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΒΡΟΤΟΙΣΙ ΚΑΙ
ΜΕΓΑΣ ΦΙΛΟΣ. Vere ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ
qui tanquã Atlas quiſpiam Rempub:
quaſi ſuis humeris ſuſtinet, unde merito
ΒΑΣΙΛΕΩΣ nomen apud Græcos obti-
nuit. Hæc tanta cura niſi ex ſummo er-
ga ciues amore proficiſci non poteſt.
Nec frangitur animo uſitata ſubditorũ
ingratitude, qui uerẽ regio animo fue-
rit præditus. Tametſi autem multi re-
ges improbitate mundi & inſidijs Sa-
thanæ decepti ſunt, ac in tyrannos dege-
nerarunt; tamen nequaquã audiendi ſunt,

A 4 qui

qui ob uel plurimorum errata parum ue-
recundè de regio munere differere au-
dent. Fatendum quidem est nihil tyran-
nide tristius, nihil immanius, nihil no-
centius. Nec negandum, proh dolor, te-
rrima quædam fuisse monstra, quæ
regium honorem ac dignitatem usurpa-
runt, in quorum numero fuerunt Phala-
ris, Dionisius, Echetus, Tarquinius,
Atræus, Et huius generis complures
ΔΗΛΗΜΟΝΕΣ ΒΡΟΤΩΝ qui omnem
humanitatē exuisse uidentur. Quid enim
inhumanius potuit esse quàm quod A-
træus fratri Tyesti proprios liberos
comedendos apposuerit? Quid indig-
nius homine quàm quod idem omnem hu-
manitatem, fidem, sanctitatem à regibus
uiris alienam uoluerit? Sed colloquium
ipsius cum seruo ex Seneca ascribā, quo
magis

magis ip
A TR
bonum es
populus
SERV
dare, eosde
qui fauoris
gis quã uoc
V S. Lan
tingit uir o
nolunt, ue
uelit hone
A TR
honestu dor
natur. S I
pudor, cur
instabile r
Sanctita
sunt, qua

magis ipsius immanitas conspiciatur.
ATREVS. Maximum hoc regni
bonum est, quod facta domini cogitur
populus sui quam ferre tam laudare.
SERVVS. Quos cogit metus lau-
dare, eosdem reddit inimicos metus, at
qui fauoris gloriam ueré petit, animo ma-
gis quã uoce laudari uolet. *ATRE-*
VS. Laus uera & humili sæpe con-
tingit uiro, non nisi potenti falsa, quod
nolunt, uelint. *SERVVS.* Rex
uelit honesta, nemo non eadem uolet.
ATREVS. Ubicunq; tantum
honesti dominant licent, precario reg-
natur. *SERVVS.* Vbi non est
pudor, cura iuris, sanctitas, pietas, fides,
instabile regnum est. *ATREVS.*
Sanctitas, pietas, fides, priuata bona
sunt, quã iuuat reges eant. Ecce quam
A 5   graz

graphice hic sub persona Atræi imagi-
nem tyranni expressit Seneca, & contra
quàm rege dignas uirtutes, sua oratio-
ne seruus commendauit. Non enim regi-
um est facere quod libido suadet, sed
quod ratio iusticiaq; monet. Quare lau-
dandum est Xenophontis dictum: ΜΕ-
ΤΡΟΝ ΔΕ ΑΥΤΩ ΟΥΧ Η ΨΥΧΗ
ΑΛΛΑ Ο ΝΟΜΟΣ ΕΣΤΙ. Ex his non
difficile est iudicare, uebementer hallu-
cinari eos qui propter multorum iniustā
tyrannidem, in ipsum regium statum, qui
Deum autorem habet, conuicia iaciunt.
Sed tale ingenium est malignæ naturæ,
ut ne ordinationi quidem Dei parcat.
At uiri boni ordinisq; diuini amantes
facile intelligunt Philosophorū & Poë-
tarum encomia de bonis regibus non esse
fumos, sed ueritatis testimonia. Quis
quæso

quæso m
bonitatem
placidi an
gunt, quæ
sunt & in
Poëtarum
sentit: nunc
Dei requiri
ma itaq; si
Psalms n
reges intell
terram, seru
ultate ei cum
ne quando ir
Beati omne
spiritus san
cumbere ad
cum debito
um præste

quæso mortalium satis agnoscere potest
bonitatem Dei erga eas Respub: quibus
placidi amantesq; suorum reges contin-
gunt, quibus cum chara patria chari
sunt & incolæ? Sed philosophorum &
Poëtarum schola sic quidem de regibus
sentit: nunc autem quas uirtutes uerbum
Dei requirit in regibus uideamus. Pri-
ma itaq; sit regia uirtus cuius secundus
Psalmus meminit cum inquit: Et nunc
reges intelligite, erudimini qui iudicatis
terram, seruite domino in timore, & ex-
ultate ei cum tremore. Osculamini filium
ne quando irascatur & pereatis in uia.
Beati omnes qui confidunt in eo. Hic
spiritus sanctus uult reges filio Dei pro-
cumbere ad genua, eum osculari, eique
cum debito seruitio ueroq; cultu homagi-
um præstare. Et quemadmodum poenas

minda

minatur ijs, qui debitum cultum Dei fi-
lio exhibere recusant: ita beatitudinem
obsequentibus promittit. Huic secunda
regia uirtus adijciatur, quam Psalmus
122. regibus commendat. Lætor inquit
sanctissimus rex, cum mihi dicitur, in do-
mum domini eamus. Hoc regium & di-
ctum & exemplum uult ut reges non so-
lum uera pietate alijs antecellant, ue-
rumetiam ut summum sit illorū gaudium
habere ecclesias benè constitutas ac con-
sentientes in uera religione. Sit tertia
uirtus regum, quam idem Psalmus his
uerbis effert: Propter fratres meos &
proximos meos loquar tibi pacē, propter
domum domini Dei nostri quæram bona
tibi. Hic significat David uere regium
esse consilijs & facultatibus Ecclesiam
iuuare, ac ministerium uerbi promouere.

Huc

Huc sp
Et erunt
eorum na
Esaias no
requirit a
potentia re
tributa est
siam Chri
belli ducil
sanguinis
ut facultat
stros alant
na ingenia
nisterium co
reges & p
augustus b
ctus ipsos
clesie ap
maior es

Huc spectat Esaiæ dictum Cap: 49.
Et erunt reges nutricij tui, & reginæ
eorum nutrices tuæ. Hac sententia
Esaias non uulgarem fidei professionem
requirit à regibus, uerum etiam quoniam
potentia rerumq; copia ipsis quam alijs
tributa est maior, uult ut reges Eccle-
siam Christi (quam Sathan cum suis
belli ducibus Turca & Papa flumine
sanguinis delere conatur) tueatur. Vult
ut facultatibus suis Ecclesiarum mini-
stros alant, uult ut scholas erigant, bo-
na ingenia foueant, sine quibus uerbi mi-
nisterium collabi necesse est. Utinam
reges & principes perpenderent quam
augustus hic sit titulus, quo spiritus san-
ctus ipsos ornat, dum eos nutricios Ec-
clesiæ appellat. Quænam quæso gloria
maior esse poterit? quod augustius no-

men.

men quam à spiritu sancto Ecclesiæ nu-
triciū dici? Quid gloriosius regibus
mundi, quam quod rex cœlorū deus illis
sponsam filij sui unigeniti domini nostri
Ihesu Christi nutriendam ac fouendam
commiserit? Hanc quarta comitetur
uirtus, quam Ezechias & Iosias san-
ctissimi reges suo factō regibus commen-
dant, quorum Ezechias æneum serpen-
tem fregit propter cultum idololatricum
ipsi à populo exhibitum. Tametsi autem
serpens ille à Mose duce populi Dei ex
mandato domini in deserto erectus fuit,
præclarum profecto antiquitatis monu-
mentū, memorandū MNHMOZYNON
beneficiorum Dei, qui huius aspectu à
dipsadibus percussos sanauit. Insignis
sanè typus Christi, qui in lignum exal-
tatus languores hominum sanaret ac

peccas

peccata e
chariores
quàm am
miratione
spurcien
domini fact
abrisit, em
tur collige
haud minin
liri, quidq
esse uidetur
gijis utris dig
mi Iosue reg
hic non solu
plum Dei su
doctrinae ce
inuentum
cendum ce
reges imi

peccata expiaret: tamen sanctissimus rex
chariorem habuit populi Dei salutem,
quàm antiquum illud omniq; seculo ad-
miratione dignum monumentum. Iosias
spurciciem idolorum quibus templum
domini foedè conspurcatum erat penitus
abrasit, emundauit, sustulit. Hunc igitur
colligendum quod piorum regum
haud minima uirtus sit pro uiribus amo-
liri, quidquid uerae religioni obstaculo
esse uidetur. Huic uicina est quinta re-
gis uiris digna uirtus, quæ in sanctissi-
mi Iosiae regis exemplo conspicitur. Nã
hic non solum idola prophanantia tem-
plum Dei sustulit, uerum etiam librum
doctrinae coelestis diligenter inquisiuit,
inuentum populo Dei studiose cognos-
cendum commendauit. Hoc factum pios
reges imitari decet ac curare, ut uerbum

Dei

Dei in suis ditionibus quam liberrimè
ac purissimè prædicetur.

Adijciamus & sextam uirtutem
rege dignissimam Christiano, quam iu-
diciariam uocare licet. Hæc quatuor
constat partibus, sapientia, timore dei,
ueritate, odio auaritiæ. Sapientia facit
ne in iudicando aberret ignorantia recti.
Timor Dei personarum respectum ex-
cludit. Veritas legis regulam cum æqui-
tate temperatam sequitur. Odium aua-
ritiæ, lutum oculis mentis abradit, ut &
quod uerum est sine impedimento uide-
as, & quod uerè uides citra maliciam
iudices. Hæc uirtus pio iudici Exodi:
us. commendatur.

Hactenus recensui ueras uirtutes,
quas uerbum domini in regibus requirit,
a quibus Philosophicæ illæ abesse ne-
quas

quaquam
stianis p
quæ in E
tum umbr
tus quant
ne timore
uirtutibus
un regnum
dat regibus
enim uis m
pietate uer
renissime Re
stianis princ
domestica m
lora sunt, i
us, Sereni
Dei accepti
Noruegia
ipse pieta

berime
uirtutem
quam iu-
quatuor
more dei,
ntia facit
ntia recti.
ectum ex-
cum equi-
dium auar-
adit, ut
rento uide-
a maliciam
lici Exodi
as uirtutes,
us requirit,
e abesse ne-
qua

quaquam possunt. Imo potius in Chris-
tianis principibus uerae uirtutes fiunt,
quae in Ethnicis uirtutum fallaces tan-
tum umbrae extiterunt. Nulla enim uir-
tus quantumuis speciosa suum nomen si-
ne timore Dei tueri potest. His itaq;
uirtutibus munitus rex, sentiet uere su-
um regnum stabile fore, Deo, qui salutem
dat regibus, excubias agente. Nulla
enim uis maior, ut uere inquit Seneca,
pietate uera est. Nec desunt nobis Se-
renissime Rex talium uirtutum in Chris-
tianis principibus exempla. Sed quia
domestica nobis ut gratiora ita et uti-
liora sunt, illis contentus ero. Pater tu-
us, Serenissime rex, postquam e manu
Dei accepisset haec Regna Daniam et
Noruegiam administranda, non solum
ipse pietate uera emicuit supra omnes
B suos.

suos, uerumetiam semina quaedam, quan-
tum temporis ratio permisit, ita iecit, ut
se facile & hostem papisticae superstitionis
acerrimum, & Euangelij Christi
fautorem maximum declarauerit. Suscepit
patrocinium piorum ministrorum,
iniustam uim ab eis depulit. Breuiter
omnia egit, ut se uerum & Christianum
regem declararet. Hic uere Fredericus
nomine & re pacis amantissimus,
cum in ueri DEI inuocatione animam
Christo, à quo regna acceperat tradi-
disset, paucis interiectis annis diuina cle-
mentia sic mirabiliter ordinante, & rex
inclitorum regnorum Daniae & Nor-
uegiae, & Pater Patriae factus es.
Accepto autem regio diademate omni-
um prima cura fuit cultum idolorum ex-
tirpare, in qua re & pietas summa &
uerè

uerè regia
quoniam ec
turnum fo
tit, Schol
erexisti, leg
tasti, doctis
tum incepti
ri curasti, ac
eò destinas
prestitisti
Hoc tuum
tientes in ue
silijs et facu
nutricium de
qua uere r
uertis, amol
rum abolit
gis magis
est quam

uerè regia fortitudo se declarauit. Et
quoniam ecclesie statum nequaquam diu-
turnum fore, T. R. M. animaduer-
tit, Scholam Hassniensem collapsam
erexisti, legibus muniuisti, stipendijs di-
tasti, doctissimis uiris ornasti. Et quod
tum incoepisti, iam 20. fere annis imple-
ri curasti, ac hodie omnes tuos conatus
eò destinas, ut Christum cui homagium
prestitisti honores & ipse & alij tecum.
Hoc tuum gaudium est uidere consen-
tientes in uera pietate subditos. Con-
silijs et facultatibus te ecclesie Christi
nutricium declaras. Pro uiribus omnia
quæ ueræ religioni aduersari animad-
uertis, amoliri conaris. Cultum Dei ue-
rum abolita superstitione, quotidie ma-
gis magisque instauras. Maior enim res
est quàm ut paucis annis ad fixum diu-
turnumq;

B 2

turnumq;

turnumq; statū deduci possit. In iudicijs
quoque sapientiam Principe dignam
coniunctam cum timore Dei & ueritate
ostendis. Breuiter uerus rex, paterq;
patriæ es, cui nihil antiquius pietate
uera, nihil pace iucundius, nihil subdito-
rum salute charius. Vt enim ΕΥΣΤΟΡ-
ΓΟΣ pater sua pignora chara: ita diti-
onum tuarum incolas foues, curas, defen-
dis ac omni beneficiorum genere cumu-
las, unde fit ΟΦΡΑ ΣΕ ΜΑΛΛΟΝ ΤΙ-
ΩΣΙ ΑΡΧΟΜΕΝΩΝ Η ΜΕΝ ΝΕΟΙ
ΗΔΕ ΓΕΡΩΝΤΕΣ. Hunc R. T. M.
animum ornatissimum omni genere uir-
tutum declarat & aula tua, in qua mul-
ti non solum stemmate maiorum, uerum-
etiam sapientia & uirtute nobiles &
illustres uiri sunt. Inter hos suo quodam
iure D. Iohannes Frysius genere, sapi-
entia & uirtute clarissimus primum lo-

cum occu
patriæ ac
laboribus
haud imm
OY XPH
BOYAHΦ
ritocum P
Ω ΠΑ
ΝΑΙΟΥΣΙ
OYT
TE ΠΑΔΙ
OIKO
ΑΝΤΑΞ
Præ
dodici
aula, que
suam sta
tes, stre
Hic d
uulgo t

*cum occupat. Hic ut est amantissimus
patriæ ac Regiæ tuæ Maiestatis: ita
laboribus & uigilijs nequaquã parcit,
haud immemor sententiæ Homericæ:*

ΟΥ ΧΡΗ ΠΑΝΝΥΧΙΟΝ ΕΥΔΕΙΝ
ΒΟΥΛΗΦΟΡΟΝ ΑΝΔΡΑ. *Hic me-
rito cum Praxithea dicere posset*

Ω ΠΑΤΡΙΣ ΕΙΘΕ ΠΑΝΤΕΣ ΟΙ
ΝΑΙΟΥΣΙ ΣΕ

ΟΥΤΩ ΦΙΛΟΙΕΝ ΩΣ ΕΓΩ ΚΑΙ
ΓΕ ΡΑΔΙΩΣ

ΟΙΚΟΙΜΕΝ ΑΝ ΣΕ ΚΟΥΔΕΝ
ΑΝ ΠΑΣΧΟΙΣ ΚΑΚΟΝ.

*Præterea sunt & alij non pauci
docti & sapientes uiri in R. T. M.
aula, quorum singuli sub te tanto duce
suam stationem ut in acie fortissimi mili-
tes, strenue tuentur. Sed quid multis?
Hic dies nos docet quam uerus sit ille
uulgo tritus uersiculus: Regis adexem*

plum totus componitur orbis: Nam
T.R.M. exemplo docti & indocti, no-
biles & ignobiles, ciues & rustici, qui-
bus uirtus ac pietas cordi est, ad maio-
rem pietatis & honesti amorem extimur-
lantur. Hic uirtutum tuarū iucundissi-
mus chorus serenissime Rex mihi animū
fecit, ut hoc meum qualecunq; scriptum
T.R.M. dedicare sim ausus. Spero e-
nim fore ut pro solita tua regia clemen-
tia, qua omnes complecteris etiam hunc
qualēcunq; laborem, propter utilitatem
iuuentutis nostræ scholasticæ susceptum
benigna manu serenoq; uultu acceptes.
Non ignorat T. R. M. dominum lau-
dasse mulierem illā pauperem, quæ exi-
guum æs quod habuit in gazophylaciū
misit, Non enim tam rei precii quæ of-
fertur, quam animum offerentis respicit
dominus, apud quem affectus rebus pre-

cium im
eYMO
coelor un
hoc meo
iudicare a
diffido. F
impolitus
cari sit di
ignorare
affecta
deniæ pr
amas, su
lencia pro
natura &
am quia
dator es
philant
quod h
gratur
ut quo

cium imponere solet. ΧΑΡΙΤΩΝ ΓΑΡ
ΘΥΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΣ. Hunc summum
coelorum regem te imitari cupio, si de
hoc meo scripto & dono quod offero,
iudicare uelis, quod te facturum minime
diffido. Fateor quidem ipse libèter quod
impolitus sit quam ut T. R. M. dedi-
cari sit dignum: Attamen quia minime
ignorare possum, quomodo R. T. M.
affecta sit erga huius T. Regiæ Aca-
demiæ professores, quos omnes quidem
amas, singulos uero singulari beneuo-
lencia prosequeris. Idq; non solum quia
natura ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΣ es, uerum etia-
am quia huius nostræ Academiæ fun-
dator es & autor. Hac T. R. M.
philantropia ac clementia fretus, offero
quod habui, ut aliquo saltem modo me
gratum T. R. M. exhibeam. Ac rogo
ut quod ex sincero affectu proficiscitur,

sereno uultu accipias. Postremo precor
cum omnibus pijs Deum, patrem domini
nostri Iesu Christi, ut opus quod opera-
tus est per te in his regnis ad gloriosum
finem perducatur, ut te suo Sancto spiritu
impleat, ac in uia pietatis uera dirigat,
ut Maiestatem tuam quam diutissime
in nominis sui gloriam, ac Ecclesie
Christi ædificationem, incolumem ani-
mo & corpore, ac florentem, unã cum
Serenissima Regina nostra, electo ho-
rum Regnorum Rege Frederico, Duce
Magno dominis meis clementissi-
mis, totaq; familia ac regnis
conseruet: Amen.

Serenissimæ R. T. M:
deditissimus
Nicolaus Hemmingus Regiæ
Academie Hassniensis
Professor.

Q
T
qui praece
scendo ob
citra ordi
spicue, ita
nifestum et
bio omnium
stantissima
sectari dece
diosos. Q
bruto diffe
nem, ac doc
rit, sectatur
conditum
inquirat, p
neutrum i

PRÆFA-
TIO IN LIBRUM
PRIMUM.

QUM in hac tota rerum
uniuersitate nihil sit or-
dine pulchrius, nihil uti-
lius, nihilque magis ne-
cessarium, magna laude
existimandi sunt digni,
qui præcepta ordinis in docendo & dis-
cendo obseruanda tradiderunt. Nam
citra ordinem, ut neminem docere per-
spicue, ita neminem fœliciter discere, ma-
nifestum est. Hæc duo cum procul du-
bio omnium humanorum operum pre-
stantissima sint, magno cum studio ea
sectari decet humanitatis ac honesti stu-
diosos. Quid enim quæso homo iste à
bruto differt, qui discendi promptitudi-
nem, ac docendi uiam non studiose quæ-
rit, sectatur, amat? Presertim cum ideo
conditum sit genus humanū, ut uerum
inquirat, pie ac honeste uiuat: quorum
neutrum sine doctrina & disciplina fieri
B 5 potest.

o precor
m domini
od opera:
gloriosum
to spiritu
e dirigat,
iuti simē
Ecclesie
mem ani:
unā cum
lecto ho:
co, Duce
entissi:
gnis
e R. T. M.
editissimus
ringus Rege
ie Hassniensis
Professor.

LIBER

potest. Qualis enim obsecro erit doctrina nisi accesserit ordo? profecto non dissimilis erit corpori mentis uacuo. Ut enim corpus inutile pondus est nisi mente regatur, Sic doctrinae nulla uis esse poterit citra ordinis beneficium, & quemadmodum lumen in obscurum locum illatum tenebras pellit, ita ordinis recta obseruatio, difficultatem, quae alioqui in rebus existeret, tollit. Quapropter cum tantum sit ordinis decus, tanta utilitas, tanta in omnibus rebus necessitas, operae precium me facturum iudicavi, si ea quae passim apud optimos authores de ordine seu Methodo legi, in breuem libellum concluderem, ac studiosae iuuentuti proponerem. Nam Methodica docendi ac discendi ratio hoc citra controversiam prestat, ut artes & quam celerissime percipiantur, & firmissime retineantur. Ordo enim Methodi initia, progressus & metas monstrat, cui numerus accedit, qui partes numerat, & membra distinguit.

Coeterum cum de Methodo sim
scrips

scriptu
factur
thodi
perpen
nostro
Method
pricipu
lant. Qu
do in om
aggredia
honesto
sumus c
nant, sec
postquar
examina
ros me stu
legisse, ac
preclaroru
Sed ne pro
ROMENA
misi, aggr

Q

PRIMVS.

scripturus, uideo me id commodissime
facturum esse, si certam quandam Me-
thodi rationem fuero sequutus, & cum
perpendo rem accuratius, inuenio huic
nostro proposito aptissimam fore eam
Methodum, quam Græci Methodorum
præcipui architecti ΔΙΑΙΡΕΣΙΝ appel-
lant. Quare rem auxiliante Deo (cui or-
do in omnibus rebus mirabiliter placet)
aggrediar. Sed prius admonitos uolo
honestos studiosos, ut non statim ea que
sumus dicturi improbent, aut contem-
nant, sed prius legant, lecta examinent,
postquam autem sincero iudicio omnia
examinauerint, spero facile depræhen-
suros me studio iuuandi discentes hæc col-
legisse, ac longe utilissima fore ijs qui
preclarorum uirorū scripta lecturi sunt.
Sed ne prolixiora instituantur ΓΡΟΛΕ-
ΓΟΜΕΝΑ, rem Methodo ea quam pro-
misi, aggrediar.

QV ID EST ME-
THODVS?

Methodus

LIBER

Methodus, est uia docendi certa cum ratione, hoc est, Methodus est ratio docendi, cuius ad monitu, & ductu, singula in rerum explicatione aptis & accommodatis locis collocantur. Nec aliud uult Græca definitio, ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΣΤΙΝ ΕΞΙΣ ΟΔΟΓΟΙΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΛΟΓΟΥ. Vt autem rem uniuersam quasi per transsennam studiosis contemplandam proponam, breuiter ipsa Methodorum genera, quorum usus est in Philosophia, & de quibus deinceps sum dicturus, subiiciam. Methodus itaq; in uniuersum duplex est: Vniuersalis & Particularis.

Vniuersalis est integrarum artium tradendarum uia, à Galeno ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ à suo proprio sine dicta. Hanc uniuersalem Methodum Græci diuidunt in ΣΥΝΘΕΣΙΝ, ΑΝΑΛΥΣΙΝ, & ΔΙΑΙΡΕΣΙΝ, quibus Eustrathius ΑΠΟΔΕΙΞΙΝ adiecit, de qua quid sentiendum sit, suo loco dicam.

Particularis Methodus est ministra uniuersalis Methodi, seu organon, seu uia monstrans certam rationem tractandi & explicandi partes seu membra uniuersalis Methodi. Hanc Dialecticam uocant Methodum, quam in simplicem (cui particulares tres subiunguntur, ΣΥΝΘΕΣΙΣ, ΑΝΑΛΥΣΙΣ, ΔΙΑ-

ΔΙΑΙΡ
cum uniu
positam
toria Me
bus, ac si

D
Dici
Dreci
posite sum
dicam.

Est
standarum
catione sing
hec latine co
quoniam ad
tur, & à non
Nam

simplicibus
progressus
mis quasi ele
arti pingent
simulachru
grammas d

PRIMVS.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ. Nam propter affinitatem easdem cum uniuersalibus sortiuntur appellationes) & compositam diuidunt. His quoq; generibus subijcitur oratoria Methodus, quam oratores in causarum generibus, ac singulis eorum partibus sequuntur.

DE SYNTHESI
VNIVERSALI.

Dixi quid sit Methodus ac Methodorum genera. Recitavi, nunc singulas eius formas eo quo propositae sunt ordine explicabo, ac primum de Synthesi dicam.

Est autem Synthesis uniuersalis, Methodus tractandarum artium, per quam naturae ordinem in colloca-
tione singularum partium artis alicuius sequimur, haec latine constructio seu compositio dici potest, quae quoniam ad naturam proxime accedit, naturalis dicitur, & à nonnullis ΓΕΝΕΣΙΣ appellatur.

Nam ut in rerum naturalium productione, à simplicibus ad ea quae ex simplicibus extruuntur fit progressus: ita iuxta huius Methodi rationem, à primis quasi elementis artis, ad finem progredimur, estq; arti pingendi haud multum ab similibus. Vt enim pictor simulachrum aliquod picturus, primum quasdam grammatas ducit, deinde membra format, tum totum corpus

LIBER

corpus simulachri uiuis coloribus depictum absoluit: ita Philosophus qui in arte aliqua tradenda hanc Methodum sequi constituit, paulatim à minimis ad maiora, à simplicibus ad coniuncta, ex prioribus posteriora extruens, progreditur, donec totam, quam sibi tradendam suscepit artem, absoluerit.

Porrò ut res fiat apertior, sciendum est, uocabulum Syntheseos, à quadam Mathematica demonstrationis forma sumptum esse. Quemadmodum enim Mathematica illa Synthesis, à quibusdam confectis principijs exordiens, paulatim alias atq; alias conclusiones extruit: ita hæc uniuersalis Synthesis à principijs & elementis rerum progreditur, quæ sunt intellectu faciliora & notiora, donec ad finem peruenerit. Sed quia hæc fortassis à rudioribus non satis intelligi possunt, conabor perspicuis exemplis rem declarare.

Artifex scripturus Grammaticam, cuius finem bene loqui considerans, à literis orditur, quæ orationis prima elementa sunt: Deinde ex literis syllabas componit, ex his dictiones, ex dictionibus orationes extruit, quibus fundamentis iactis, quomodo bene ac emendate loquendum sit (hic enim est finis Grammaticæ) distincte explicat, atq; hoc pacto naturalem Methodum sequutus absoluit artem. Aristoteles cum finem uideret Dialecticæ esse inquisitionem ueritatis, quæ

que disput
sumpsit à
KATHI
ta. KAT
simplicium
minime par
in libro TE
& ex ijs prop
nis membra e
ribus docuit,
tiones ingre
deret sapien
tionis gener
Alterum qu
quo fraudul
ueritatem, de
primum eoru
uidebatur, con
loco absoluit.
in posteriori
Elenchorum,
uidetur, quon
iudicari pote
clarius esse p
pueris nost

PRIMVS.

quæ disputando seu ratiocinando inquiritur, initium
 sumpsit à minimis ratiocinationis partibus, quas
 ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ appellauit, hoc est prædicamens
 ta. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ enim profitentur doctrinam
 simplicium uocum, quæ sunt ipsarum ratiocinationum
 minimæ partes ac elementa. Deinde ultra progressus
 in libro ΓΕΡΕΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ coniunxit uoces,
 & ex ijs propositiones tanquam maiora ratiocinatio
 nis membra extruxit. Tertio loco in Analyticis prio
 ribus docuit, quomodo propositiones quæ argumentas
 tiones ingrediuntur affectæ esse debeant. Porro cum uis
 deret sapientissimus Philosophus tria esse ratiocinas
 tionis genera. Vnum quo probabiliter concluditur.
 Alterum quo necessario aliquid probatur, Tertium
 quo fraudulenter Sophistæ utuntur, ad obruendam
 ueritatem, de his tribus generibus copiose docuit, &
 primum eorum quæ posui quia facilius percipi posse
 uidebatur, commoditatem discentium sequutus, primo
 loco absoluit, idq; octo Topicorum libris, de medio
 in posterioribus Analyticis, de postremo in libris
 Elenchorum, quod ideo in extremum locum reiecisse
 uidetur, quoniam prioribus perceptis, facilius de hoc
 iudicari potest. Quid quæso hac Methodo Aristotelica
 clarius esse potest? quid facilius intellectu? An non uel
 pueris nostris ducibus, hanc Aristotelis Methodum
 intela

LIBER

intelligere possumus? Videmus enim pueros qui simul atq; fari per etatem possunt, primum res singulas suas quasq; nomine appellare, ut pater, mater, panis, potus. Deinde cum paululum etate progressi sunt, componere res singulas, hoc est uoces rerum singularum, & eas in propositiones cogere, ut pater est bonus, mater est bona, panis est meus, potus est dulcis: &c.

Cum uero adhuc longius processerunt etate, incipere argumenta nectere, da panem quia bonus pater es, non te amo me enim uerberas &c. Porro ubi adhuc maior etas accesserit, natura duce alios certius uera concludere, alios probabiliora animaduertere, & falso collecta diiudicare & discernere, quæ profecto omnia sunt diuinæ illius artis Dialecticæ semina, in qua tractanda Aristoteles eundem ordinem, quem natura monstrauit sequutus est. Quemadmodum & in Physicis hunc ipsum autorem fecisse manifestum est. In his enim primum de principijs & elementis rerum naturalium, & de communibus eorum affectionibus deq; ijs quæ his annexa sunt disputationem instituit. Deinde de corporibus simplicibus, Postea de mixtis, de generatione, corruptione &c, quemadmodum fere in serie prædicamenti substantiæ proposita sunt. Idem Aristoteles in libro politicorum à minutissimis partibus orditur, ex ijsq; progrediendo totum quasi componit,

famis

familiam et
mam Reip
tes, ut uir
num & ser
Postremo Re
usus est Euc
figuras simpl
demonstranda
Synthesin refe
rum à principi
Longobar du
primum de
& annexis
eius partib
peccato sequ
Posthæc de gra
inceps natural
tura prosequit
de gloria piori
Method
tima, tamen si in
iuria temporis
exempla satis e
thetica unuer
tibus generib

PRIMVS.

familiam enim primam hominum societatem, & primam Reipub: partem in principio posuit, eiusq; partes, ut uirum & uxorem, patrem & liberos, dominum & seruum, Deinde uicinam domum considerat. Postremo Rempub: extruit. Hac quoque Methodo usus est Euclides, cum à puncto ad lineam, ab hac ad figuras simplices, ab his ad coniunctas alias atq; alias demonstrandas progreditur. Sunt & illa scripta ad Synthesin referenda, in quibus series temporum & rerum à principio ad finem continuatur, quemadmodum Longobardus in suis locis Theologicis fecit. Hic enim primum de Deo, deinde de distinctione personarum & annexis proprietatibus, Postea de creatione & eius partibus, tum de lapsu primorum parentum, de peccato sequito parentum lapsum, & imbecillitate, Posthæc de gratia exhibita per Christum, atq; ita desincept naturali ordine membra potissima sacre scripture prosequitur, donec ad locum de extremo iudicio, de gloria piorum & pœna impiorum perueniat.

Methodus hæc Longobardi uniuersalis, est optima, tametsi in membrorum explicatione sæpius in iuria temporis, in quod incidit, hallucinatur. Hæc exempla satis ostendunt qualisnam sit Methodus Synthetica uniuersalis. Verum hoc in uniuersum de omnibus generibus Methodorum tenendum est, quod in

C terdum

terdum magni authores, propter certam aliquam commoditatem, ordinem Methodi susceptæ in medio cursu nonnihil uariant. Atque hæc sint dicta de Synthesi Vniuersali.

DE ANALYSI VNIVERSALI.

A nalysis uniuersalis, est Methodus Synthesi contraria, ut enim per Synthesin à partibus ad rei absolutionem & finem progredimur, ita contrario modo à fine, seu toto, ad ea quæ ad finem seu totum spectant fit progressio per Analysis, quam Eustrathius hoc pacto definit? Analysis est uia procedens à compositis ad simplicia, ex quibus illa composita sunt, tanquã ex ordine dispositis principijs, siue elementis, hoc est Analysis uniuersalis, est cum in artibus uel à fine, ad ea quæ ad finem spectant, uel à toto ad partes, primum maximas, deinde minores & minimas, uel etiã ab indiuiduis infimisq; speciebus, ad summa genera ordine fit progressio. Vocabulũ ANAΛΥΣΕΩΣ sumptũ est à Mathematica demonstratione, quam illi ANAΛΥΣΙΝ uocãt, & à Philopono his uerbis definitur.

Analysis est ex posterioribus recursus ad principia & causas, ex quibus quæ effecta sunt constitutionem habent, hoc est, Analysis est ascensus à fine ad principia

principium
fuerat fin
phoram su
pria redem
Mathemati
thodis, eò e
uersalis Ana
preclari lib
YTIEIN Q
plum conti
istorum lib
principio p
bris ea om
nitatem tu
stoteles in p
gificam, ha
syllogismos i
alia sunt ma
alia sunt fin
que greci u
Vel ut eade
in his libris
in proposit
tanquam p
tio quia m

PRIMVS.

principium, cuius principium conclusio illa est, quæ fuerat finis in Synthesi, & addit Philoponus Metaphoram sumptam à peregrinantibus, qui cum ad propria redeunt ANΑΛΥΣΘΑΙ dicuntur? De hac Mathematica Analysisi dicam in particularibus Methodis, eò enim proprie pertinet. Nunc autem universalis Analysis exemplis illustranda est. Sex illi præclari libri Galeni, quibus titulum fecit ΓΕΡΥΤΙΕΙΝΩΝ, pulcherriumm huius Methodi exemplum continent. Postquam enim scopum seu finem istorum librorum, de bona uoletudine conseruanda in principio proposuisset, & definiuisset, in sex illis libris ea omnia, quæ ad propositum finem, id est ad sanitatem tuendam, pertinere uidebantur attexuit. Aristoteles in prioribus Analyticis docturus artem Syllogisticam, hanc Methodum sequutus est. Resoluit enim syllogismos in principia, unde extracti erant, quorum alia sunt materialia ut sunt propositiones & termini, alia sunt formalia ut figure & modi, alia canonica, quæ greci uocāt ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΕΧΝΙΚΟΥΣ. Vel ut eadem clarius adhuc dicam, Aristoteles finem in his libris proposuit sibi syllogismum, quem primum in propositiones partes proximas, deinde in terminos tanquam prima elementa retexuit, Atque hæc resolutio quia materiam tantum attingit, postea addit forma

C 2   lema

LIBER

lem resolutionem, quomodo nimirum omnes syllogismi ad tres figuras omnino reuocari debeant, Postremum multa præcepta collegit, quibus uitiosas ratiocinationes cognoscendas docet, & sapientissime quid obseruandum sit in quauis argumentatione monstrat, quæ omnia hac Methodo fieri manifestum est, tametsi non satis ab inexercitatis hæc obseruari possunt, præsertim cum prolixius de singularum partium affectionibus & proprietatibus disputet.

Doctrina seu ars demonstrandi Aristotelis hæc quoq; Methodo (quod etiam titulus indicat) scripta est. Primum enim proponit sibi finem istius artis nimirum demonstrationem, postea ordine adiungit omnia, quæ ad eum pertinent finem, hoc est ipsam demonstrationem primum retextit & resoluit in propositiones & principia, ubi necessario multis uerbis propositionum distinctio tractanda erat, ex qua distinctione nascebatur demonstrationis quedam partitio, unde uia medium demonstrationis inquirendi sese aperuit. Et quia non tantum materia requiritur ad demonstrationem, uerumetiam forma, disputatum est etiam ab acutissimo Philosopho de figuris demonstrationis, atq; ita artem demonstrandi, quam susceperat tradendam, absoluit.

Philippus Melancton præceptor meus charissimus,

mus, red
scopum e
sit conditi
na ordine
bantur. E
hoc mundo
regno Dei
in uisibili ca
hoc triplici e
suos locos in
illa ordine e
tuali Chri
locis, quos
KOYΣ,
litico regno
AITIKO
ΓΑΡΑ Δ
sine in prin
dine ea omni
Hancq; Me
phia Moral
reddam, co
iungam.
dendam su
rum (ut m

PRIMVS.

mus, redactus in artis formam doctrinam religionis, scopum & finem sibi proposuit, nimirum quod homo sit conditus ut Deum celebret, quod cum fecisset omnia ordine subiecit, quæ ad eum finem pertinere uidebantur. Et quia prudenter animaduertit pios dum in hoc mundo peregrinari debeant, uersari primum in regno Dei spirituali, deinde in regno politico, Tertio in uisibili cœtu eorum qui profitentur religionē, & in hoc triplici cœtu deum celebrare debere, sapientissime suos locos in tres classes digessit, in quarū prima omnia illa ordine collegit, quæ ad propositum finem in spirituali Christi regno faciunt, atque hæc decem & nouem locis, quos memini ipsum appellare ΓΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥΣ, absoluit. Deinde in secunda classe de politico regno docet, & hos locos appellare solet ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ. Postremæ classis locos cum Paulo ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ nominat. Atque ita proposito fine in principio libri, collegit artificiose aptissimo ordine ea omnia quæ ad finem referenda esse uidebantur. Hancq; Methodum idem autor in Epitome Philosophiæ Moralis sequutus est. Porro ut rem clariorem reddam, collationem superioris & huius Methodi adiungam. Si quis artem scribendorum uersuum tradendam susceperit iuxta Synthesin, primum Syllabarum (ut minimarum partium) excuteret naturam &

C 3

quana

LIBER

quantitatem, Deinde pedes, ut uocant, componeret, Ad extremum ex pedibus uersus faceret, sed secundum Analysin ab ultimo horum inciperet, & retexeret uersum in pedes, & uarias pedum formas, pedes in syllabas, syllabas in breues & longas & ancipites, donec nec ad minima huius artis elementa perueniret.

DE DIAERESI VNIVERSALI.

Diaeresis Vniuersalis, est Methodus, quæ primum definitione id, de quo doctrina instituta est, declarat, deinde illud ipsum diuidit in proximas species, rursumque specierum inquit inferiores species, quoad diuidi possit id quod propositum erat. Methodus hæc Platonica à Platone, qui ea mirifice delectatus est, appellatur, quam Cicero in Philosophicis ferre omnibus, & Rethoricis sequitur, cuius exempla subijciam, Vbi primum unde hæc Methodus sumpta sit, & quomodo ab Analysis, cui ualde similis uidetur differat, explicauero. Vocabulum sumptum est à Platonica quadam demonstrandi forma, qua Platonici conabantur definitionum partes colligere, ac collectas definitiones demonstrare. Proponamus exempli gratia hominem definiendum, cuius definitionem hoc pacto **ΚΑΤΑ ΔΙΑΙΡΕΣΙΝ** colligerunt, Homo autem animal

animal est
est, ergo an

Et r

aut gradi p

cum homo n

potest. Et r

mal aut est

homo nec mu

sus homo est a

nosum, aut in

est implumis

tem animal

Sed homo n

entis.

Postq

inquisiisse

simul, conclu

quod gradi p

Hæc uia tam

quemadmod

thodo sum d

Analyticor

entia reijci

adeo nece

ultra reli

PRIMVE,

animal est aut inanimatum. Atqui inanimatum non est, ergo animal erit.

Et rursus homo animal est, omne autem animal aut gradi potest, aut est uolatile, aut aquaticum. Ergo cum homo neque sit uolatilis, neque aquaticus, gradi potest. Et rursus homo est animal. Omne autem animal aut est multipes, aut quadrupes, aut bipes, Sed homo nec multipes, nec quadrupes Ergo bipes. Et rursus homo est animal, omne autem animal aut est plumosum, aut implume, Sed homo non est plumosus Ergo est implumis. Et rursus homo est animal. Omne autem animal aut est capax scientiæ, aut ΑΛΟΓΟΝ. Sed homo non est ΑΛΟΓΟΣ. Ergo est capax scientiæ.

Postquam in hunc modum diuisione multiplici, inquisiuisent multas differentias collegerunt omnes simul, concludentes hoc pacto: Ergo homo est animal quod gradi potest, bipes, implume, capax scientiæ. Hæc uia tametsi ueram artem definiendi monstrat, quemadmodum postea in particulari definitionis Methodo sum dicturus: Tamen Aristoteles eam in altero Analyticorum posteriorum libro, à demonstrandi scientiæ reijcit, eo quod in demonstratione conclusionem adeo necessariam esse & certam necesse sit, ut nemini ultra relinquatur interrogandi locus, id quod in Platonis

LIBER

nica Dièresi non fit. Sed de origine huius Methodi
 satis, nunc paucis discrimen inter hanc & Analysin
 ostendam. Quidam prorsus idem uoluerunt esse Di-
 resin & Analysin. Alij ne Galeno notam uiderentur
 inurere, qui has destinxit Analysin Vniuersalem, hanc
 particularem fecerunt, quos ipse Galenus confutat
 ΕΝ ΜΙΚΡΟΤΕΧΝΗ quam Dièresi Vniuersali
 conscripsit, ubi diserte confirmat tertium genus ΤΩΝ
 ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ esse Dièresin, quam interdum
 ΤΗΝ ΕΞ ΟΡΩΝ ΔΙΑΛΥΣΙΝ uocat, quæ
 appellatio tametsi utcumq; ostendit discrimen inter hæc
 & Analysin, tamen breuiter illud ipsum explicabo.
 Analysis (ut supra dictum est) progreditur à finis no-
 tione, retexendo omnia quæ ad finem istum facere ui-
 dentur. Dièresis uero non à fine, sed à definitione,
 cuius genus & singulas differentias soluit per defini-
 tiones & diuisiones omnium formarum, quæ sub re
 definita comprehenduntur. Deinde Analysis nihil
 per se definit. Hæc autem diuisione non contenta, sin-
 gula definitione declarat, à quo suo officio interdum
 ΟΡΙΣΤΙΚΗ appellatur. Hinc perspicuum esse exis-
 timo, discrimen non paruum esse inter has duas Vni-
 uersales Methodos. Sed tamen habent aliquid com-
 mune: Nam quemadmodum Analysis querit quæ ad
 finem spectant, seruato ordine & maiorum & minorum

rum

rum partiu
 tinent, per
 marum, sine
 definitione
 uisionibus ex
 His ergo
 ribus Methodo
 thodo multa se
 illi preclari de
 officium (quod
 definit, definit
 bonorum, que
 id quod in pra
 sistit, sed illo
 docendum sibi
 KON hoc est
 hoc est perfectio
 ne complexus est
 ΘΩΜΑ rigore
 res positum, et
 tioni accomm
 definit esse
 reddi possit
 lationem, ut
 nesti partes

PRIMVS.

rum partium, ita Diæresis ea quæ ad definitionē per-
 tinent, per diuisionem superiorum & inferiorum for-
 marum, siue specierum quærit, donec quidquid fuit in
 definitione produxerit, ipsumq; definitionibus & di-
 uisionibus explicauerit.

His ergo ita constitutis, exempla ut in superioribus
 Methodis fecimus, subiiciamus. Cicero hac Me-
 thodo multa scripsit, inter quæ primum occurrunt tres
 illi præclari de officio libri, in quibus omnium primum
 officium (quod hæc Methodus peculiariter requirit)
 definit, definitum diuidit in id quod pertinet ad finem
 bonorum, quod Philosophi Theoricum uocant, & in
 id quod in præceptis positum est, quodq; in praxi con-
 sistit, sed illo secluso ut nihil ad rem pertinente, hoc
 docendum sibi proponit, quod postquam in ΚΑΘΗ-
 ΚΟΝ hoc est medium, & ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ
 hoc est perfectum diuisit, & singulas formas definitio-
 ne complexus est. Sed quia Stoicum illud ΚΑΤΟΡ-
 ΘΩΜΑ rigidius uidebatur atque extra humanas ui-
 res positum, exclusum est, ut parum susceptæ disputa-
 tioni accommodum. Medium autem officium (quod
 definiuit esse, cuius cum factum sit ratio probabilis
 reddi possit) diuisit in honestum & utile, quorum col-
 lationem, ut infra dicam, apposuit. Nam prius hos
 nesti partes prosequutus est, quod in prudentiam,

C 5 iustis

LIBER

iusticiam, fortitudinem, modestiamq; diuisit, singulasq; definitionibus explicauit, additis officijs quæ à singulis harum formarum fluere uidebantur, idq; eodem quem proposuit ordine, & ut magis hæc conspicerentur, uitia, quæ cum his pugnare uidebantur (in omni enim Methodo Antitheseon collatio necessaria est) adiecit. Sub hæc officium, sumptis differentijs à statuum uarietate, Politicum, Militare & œconomicum prosequitur, nec omittit ætatum differentias & officia, addens officiorum rationes & discrimina. Porro cum ita honesti partes explicauisset, plura honesta inter sese contulit: Animaduertit enim pluribus propositis honestis, haud raro ambigi quodnam sit eligendum, Deinde absoluto primo officij genere, transit ad aliud quod utile uocauit, de quo in secundo libro disputat, deq; eius uarijs formis & officijs, quæ inde nascuntur pertractat, quorum quoque comparationem adiecit, Sæpe enim dubitari solet pluribus utilibus propositis, quodnam sit alteri præferendum. Tandem honestum & utile confert, & præcepta colligit per quæ honesta cognoscuntur, & ordine monstrat quod nihil quod cum ulla honestatis parte pugnat habendum sit utile, idq; facit copiosa exemplorum sylua illustrationis gratia adhibita atque ita iuxta huius Methodi normam Cicero omnia officiorum genera eruditissime

ditissime
rit in illo
intelliget
tenebit. H
titionibus
diuidit tot
tionem & q
& diuidend
etiam referre
Item de nat
phicos fere
Euff
quartam, n
ricularis est
tibus, non
forma addi
thio potius
ubi primum
tur de uiuere
De
operis erri
sunt. Pri
iudicet, h
mi uersus
quis in p

PRIMVS.

ditissime explicat. Hanc Methodum qui obseruauerit in illo Ciceronis opere, & facilius authoris mentem intelliget, & res quæ ibi traduntur firmius memoria tenebit. Hanc quoque Methodum idem author in partitionibus oratorijs sequitur. Ibi enim primum diuidit totam illam doctrinam in uim oratoris, in orationem & questionem quæ tria exponendo definiendo & diuidendo persequitur usque ad finem operis. Huc etiam referto libros de finibus bonorum & malorum. Item de natura deorum, de diuinatione, & Philosophicos fere huius authoris omnes.

Eustrathius his tribus Methodis Galeni adiecit quartam, nimirum ΑΠΟ ΔΕΙΞΙΝ, quæ quia particularis est & non spectatur in toto opere, sed in partibus, non debebat uniuersalibus Methodis ut noua forma addi, sed ad particulares Methodos ab Eustrathio potius fuisset referenda, de quibus sum dicturus, ubi primum quædam quæ admonitu necessaria uidentur de uniuersalibus Methodis adiecero.

Ne quid igitur in querenda Methodo alicuius operis erretur, hæc obseruanda & firmiter tenenda sunt. Primum ne quis ex parte aliqua operis, de toto iudicet, hoc est ne Methodum constituat eam quam primum uersus alicuius libri præ se ferre uidentur. Ut si quis in principio libri alicuius de Grammatica scripti, depreo

LIBER

deprehenderit Grammaticam esse artem enūdate lo-
quendi, uel finem eius esse ut sensa mentis congrua
oratione exprimamus, non statim pronuntiandum est
eam artem uel Diæresi, uel Analyfi scriptam esse, sed
tota series spectanda est, & ex ordine totius scripti Me-
thodo nomen retribuendum est. Philippus in principio
Erotematum Dialecticorum definit Dialecticam, mo-
net de eius fine & usu, non ideo totus liber uel Diære-
si uel Analyfi scriptus est, sed Synthesi si operis seriem
spectas.

Deinde obseruandum & hoc est, de quo in
Synthesi admonui, autores magnos certam ob causam
transferre aliquando Methodorum legitimum ordinē
id quod non faciunt Methodi ignorantia, sed magno
consilio. Vident enim interdum quædam quæ posteros
ri loco ponenda essent, commodius & utilius tradi
posse si præponantur, ut in præceptoris nostri Diale-
ctica iuxta Synthesis naturam quam Philippus ibi se-
quitur, inuentioni uocum & propositioni addenda
fuiſſet statim argumentorum inuentio, hoc est, ΤΟ-
ΠΙΚΗ, sed uoluit hic captui iuuentutis sese accom-
modare, quare absoluta uocum & propositionum
doctrina, de formis argumentationum præcepta adie-
cit idq; hoc consilio ut postea ex Topica, inuenta argu-
menta, statim suis formis alligarent studiosi, ac de in-
uentis

uentis co
tur erro
iudicand
tradite.

T
trium Me
preferunt
cum qua
quod artes
sanc Meth
sed etiam i
tus, Alij A
quod ingen
uersam & q
ſta uel Anal
principia & h
meſi autem hæ
detur mihi ad
materie propo
tendum ſi con
nere ſacilius e
nim Analyfi
tradenda, iu
rum. Nam
nequaquam

PRIMVS.

uentis continuo iudicare possent, nec ullo implicarentur errore, quod sane promptissimum fuisset, si normæ iudicandarum consequentiarum non antea fuissent traditæ.

Tertio loco obseruandum est quænam harum trium Methodorum sit præstantissima. Nam alij aliam præferunt, Sunt qui Synthesin ideo alijs anteponunt, cum quia magis ad naturam accedere uidetur, tum quod artes primum Synthesi uidentur inuenta. Quam sane Methodum Aristoteles non solum in inueniendis, sed etiam in tradendis artibus ut plurimum est sequutus, Alij Analysin & Diæresin præferunt Synthesi, eo quod ingenijs hominum aptius esse iudicant, rem uniuersam & quasi compositam primum ponere, & postea uel Analyysi uel Diæresi eandem retexere, donec ad principia & fontes ipsos discentes deduxerint. Tametsi autem hæc improbare non possum, tamen hoc uidetur mihi adiiciendum, quod ex conditione & natura materiæ propositæ, de qua docendi sunt homines, petendum sit consilium. Nam aliæ res alio Methodi genere facilius & traduntur & percipiuntur. Si quis enim Analyysi uti uellet in Grammatica aut Dialectica tradenda, iudicarem illum operam & oleum perditurum. Nam ea Methodus in ijs artibus discentibus nequaquam est commoda, cum contra Synthesis sit
commo

LIBER

commodissima, quam omnes ut ego existimo sequuti sunt, qui has artes tradiderunt. Contra uero Rhetorica tradenda commodior est Diæresis. Quapropter aliam Methodum in alijs rebus tractandis & aptiore ita quoq; digniorem esse statuo, tametsi de dignitate fortassis disputare non uideatur opereprecium. Nemo enim dubitare debet, quin has uias rerum tradendarum hominibus monstraerit Deus, ut religio & alie res bonæ ab hominibus doceri aptius & percipi rectius possent. Nec audiendum esse iudico Ramum uirum alioqui doctum & bonum qui unam tantum uniuersalem Methodum agnoscit, nimirum Platoniam, pugnat enim non solum cum Aristotele quem ipse contemnit, uerumetiam cum natura & experientia. Tam præclara igitur organa tradendarum rerum optimarum religionis & artium non sunt propter ullius hominis sugillationem contemnenda. Postremo loco hoc quoq; admonendum uidetur, quod nulla Vniuersalis Methodus possit suo munere perfungi nisi particulatim Methodis iuuetur, de quibus (quia hactenus satis mihi de Vniuersalibus Methodis dixisse uideor) nunc dicendum est.

DE PARTICVLARI- BUS METHODIS.

Methodus

ME
re propo
petenda
questione
ctande pro
nes in contr
particularis
est singulari
ne explican
ra conclusi
tantum siue
intelligi exi
diuidunt Me
lutoriam &
pertinere ad
Dialecticam
in his quatuor
ut ostenderem
ea quam supra
Methodus Di
simplex quide
ANAYE
Composita
probabilis.

PRIMVS.

Methodus particularis est ratio monstrans re-
 ctam uiam explicandi questiones de qualibet
 re propositas. Quapropter huius Methodi uarietas
 petenda est ex questionum uarietate. Cum itaque
 questiones sint uel simplices, ut cum singulae res tra-
 ctandae proponuntur, uel Compositae, cum propositio-
 nes in controuersiam incidunt, duplex erit Methodus
 particularis, Simplex nimirum & Composita. Illa
 est singularum uocum, cum uidelicet uoces uera ratio-
 ne explicantur, Haec qua propositio aliqua ratione ue-
 ra concluditur, siue id fiat necessitate consequutionis
 tantum siue rei & consequutionis simul. Hinc facile
 intelligi existimo uulgatam Methodi diuisionem, qua
 diuidunt Methodum in definitiuam, diuisiuam, reso-
 lutoriam & demonstratiuam esse huius classis, hoc est
 pertinere ad particularem Methodum, quam ideo
 Dialecticam uocant, quia tota ars differendi uersatur
 in his quatuor tractandis & explicandis. Haec dixi,
 ut ostenderem quomodo uulgata Methodi diuisio cum
 ea quam supra tradidi quadret. Porro haec duplex
 Methodus Dialectica plures sectiones recipit, Nam
 simplex quidem in ΣΥΝΘΕΣΙΝ ΔΙΑΙΡΕΣΙΝ
 ΑΝΑΛΥΣΙΝ particulares & mixtam diuiditur.
 Composita uero etiam habet uarias formas. Alia enim
 probabilis, Alia Sophistica, alia demonstratiua a que
 stione

xiimo sequenti
 tra uero Rhetor
 is. Quapropter
 andis & aptiore
 meti de dignitate
 precium. Nemo
 rerum tradendas
 ut religio & alia
 & percipi rectis
 o Ramum uirum
 tantum uniuersis
 Platoniam, pug
 quem ipse contem
 xperientia. Tam
 n rerum optimis
 propter ullius hoc
 Postremo loco hoc
 nulla Uniuersalis
 ngi nisi particula
 (quia hactenus se
 dixisse uideor) m
 LARI
 DIS.
 Method

LIBER

stione subiecta dicitur, quarum postea uarij sunt rami.
Nam quaelibet harum spectatur uel in disputatione,
cum plures de aliqua quaestione litigant, uel in collatio-
ne cum ipsi de rebus sine aduersario scribimus quid-
quam serio, siue declamamus ingenij excolendi gra-
tia, uel in examine eorum quae ab alijs scripta sunt, ni-
mirum cum ea quae uel uberiori oratione exposita sunt
reteximus & detractis ornamentis nuda proponimus,
ad dialecticam normam singula reuocantes, ut eo ac-
curatius de negotio proposito iudicium formetur sine
quo examine uberior oratio nequaquam intelligi pos-
test, neque quidquam horum intellectum uolo de ora-
toria Methodo, de qua seorsum quemadmodum antea
proposui sum dicturus, nunc ideo paucioribus de Dia-
lectica Methodo dicam, quia ars Dialectica hanc so-
lam profitetur, hanc docet, ad hanc omnia sua praes-
cepta fere refert.

DE SYMPLICI ME- thodo Dialectica ac primum de Syn- thesi particulari.

SYnthesis particularis est duplex ΔΙΗΓΗΣΙ-
ΣΤΙΚΗ, quae rei simplicis elementa colligit, pars
tes componit, antecedentia coniuncta & consequens
tia ponderat, finem usumque rei commonstrat, Breuiter
quae

que occu-
& OPI
finitione
definienda
duntur or-
finiendi
in Topicis
piune: Can-
uelis, cum
prium effe-
possi, ut h-
huc. Mi-
quitur: qu-
Nondam ex-
tate teneri
uerbum: Iur-
bitur, ut sit ex-
que morte ad-
dum est satis
possessione re-
addamus &
rannis est in
genera sunt
ministrat,
satis est.

PRIMVS.

quæ occupatur in circumstantiarum rei consideratione
 & ΟΡΙΣΤΙΚΗ, quæ est certa uia res singulas de
 finitione complectendi, & uocatur usitate Methodus
 definiendi. Huius uarias formas, quia in Dialecticis tra
 duntur omittam, & breuiter paucis & generatim des
 finiendi Methodum exponam, quam his uerbis Cicero
 in Topicis tradidit. Sic igitur inquit Veteres præci
 piunt: Cum sumpseris ea quæ sunt rei quam definire
 uelis, cum alijs communia usque eo persequi, dum pro
 prium efficiatur, quod nullam in aliam rem transferri
 possit, ut hæc: hæreditas est pecunia. Commune ad
 huc. Multa enim genera sunt pecuniæ, adde quod se
 quitur: quæ morte alicuius ad quempiam peruenit.
 Nondum est definitio, Multis enim modis sine hæredita
 tate teneri mortuorum pecuniæ possunt. Vnum adde
 uerbum: Iure. Iam à communitate res disiuncta uide
 bitur, ut sit explicata definitio, Hæreditas est pecunia
 quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure, non
 dum est satis, adde nec ea aut legata testamento, aut
 possessione retenta. Confectum est. Hactenus Cicero
 addamus & nos unum atque alterum exemplum. Ty
 rannis est imperium. Commune adhuc, Multa enim
 genera sunt imperiorum, addamus ergo: quod unus ad
 ministrat, non est satis, adde publicum, ne id quidem
 satis est. Adde ergo: Cum Respub: non ex legibus,

D sed

uarij sunt am.
 in disputatione,
 ut, uel in collatio
 scribimus quide
 ij excolendi gras
 is scripta sunt, nis
 ione exposita sunt
 uda proponimus,
 ocantes, ut eo ac
 ium formetur sine
 uam intelligi pos
 etiam uolo de orat
 madmodum antea
 uerioribus de Dia
 ialectica hanc sca
 ic omnia sua præ

I ME
 am de Syn

duplex ΔΙΗΓΗ
 menta colligit, par
 uncta & consequens
 mmonstrat, Breuiter
 que

LIBER

sed arbitrio dominantis gubernatur. His nihil fortassis
addi potest, Completa est itaque definitio. Tyrannis
est imperium publicum quod unus administrat, non ex
legibus sed arbitrio. Temperantia est uirtus, hoc las-
tissime patet. Adde Moralis, differentia est adhuc ge-
nerica non sufficiens ad definiendam speciem. Adde
quæ moderatur cupiditates. Iam res à communitate
disiuncta est, sed adde finem ut sit plenior definitio, ne
quid contra rectam rationem fiat, Coniungamus iam
omnia: Temperantia est uirtus moralis, quæ moderatur
cupiditates, ne quid contra rectam rationem fiat.
Qua autem ratione illa communia sunt querenda, in
Dialectica explicatur, nimirum ut primum rei defini-
endæ prædicamentum queratur. Deinde ut inuentum
prædicamentum in genera media tantisper distribuatur,
donec proximum eius rei, quam definire uolumus,
genus inuentum fuerit. Tum inuentum genus in differ-
entias secabitur, donec eam rem quæ proposita est, à
reliquis eiusdem generis speciebus, certa & propria
differentia distinxerimus. Sed si certæ differentie inue-
niri non possunt, querantur subsidia à causis, effectis,
proprietatibus & alijs rerum attributis, donec quo-
cunq; modo rem propositam certis limitibus definiue-
rimus. Atque hæc est Aristotelis in Secundo postero-
rum, Ciceronis in Topicis, Boetij in libro de definiendi
Methodo doctrina.

Cætes

PRIMVS.

Coeterum hoc loco admonendum duxi, id quod Rodolphus docet in loco coniugatorum, quem locum multum facere ad definiendum ostendit. Proposito enim abstracto definiendo, facilius definitionem inuenies, si concreti affectiones peruideas. Nam hanc uiam sepe Aristoteles sequutus est, ut in Aethicis definiens prudentiam, primum personam prudentis ex ea consideratione definiuit, Sed Aristotelis uerba, quo res fiat clarior subiiciamus. Prudentia inquit quid sit ita intelligemus, si quos nominemus prudentes cognouerimus. Prudentes quidem uidentur ex eo esse, quod rectum consilium in ijs capere possint, quae sua sunt quaeque non aliqua ex parte, ut quae ad ualitudinem, aut uires pertinent, quod ex eo intelligi potest quia prudentes in re aliqua dicimus, cum ad honestum finem recte ea dirigunt, quae arte non possunt effici. Quocirca ualeat prudens omnis consilio necesse est. Et quoniam consilium nemo in ijs rebus capit, quae aliter euenire non possunt, neque ab ipso nequeunt effici & prestari. Quoniamque scientia omni demonstratione concluditur. Demonstratio autem ad ea nulla adhibetur, quarum principia secus euenire possunt (ea enim omnia euenire aliter queunt, quae autem necessario eueniunt non cadunt in deliberationem) efficitur ut nec scientia, nec ars, prudentia dici possit. Scientia esse non quidem

D 3 potest,

LIBER

potest, quia quod subiectum est sub actionem aliter
 conuenire potest. Nec ars quia alius actioni, alius affe-
 ctioni artis finis est propositus, Relinquitur ergo ut
 prudentia sit habitus uera ratione ad ea agenda idos-
 neus, quæ uitæ hominum conducunt uel obsunt. Hoc
 Aristotelis exemplum euidenter docet præceptum Ro-
 dolphi esse utilissimum, quod Philosophi & Theologi
 sequi solent.

Addamus & nostrum exemplum. Si pietatem
 definire uelis, promptissimum fuerit, ubi excusseris
 quos nam nominemus pios. Pij autem nominantur, qui
 sine Hypocrisi Deo, parentibus, patriæ & ciuibus de-
 bitam reuerentiam & cultum prestant. Hinc relin-
 quitur pietatem esse studium cum summa reuerentia
 colendi Deum, patriam, parentes & ciues. Obseruan-
 dum & hoc est, quod Boetius faciendum in definiendo
 præcipit, quod Platonica Methodo particulari Dia-
 resis id est diuisione tanquam planissima & certissima
 uia inquirantur definitionum membra, donec rem à
 communitate distinxerimus, tam diu inquit debemus
 interponere species & differentias, quam diu seclusis
 omnibus quæ hoc idem esse possunt eo deueniatur, ut
 proprietas iam certa teneatur. M. Tullius in Topicis
 ius ciuile uoluit definire, & ut oportuit cæpit à gene-
 re. Dixit enim in principio Ius ciuile est equitas. Hoc
 genus

PRIMVS.

genus est. Sed quoniam alia est æquitas constituta, alia naturalis, & Ius ciuile non est naturalis æquitas. Ergo constituta. Verum quia æquitas constituta alia est Gentium, alia certæ ciuitatis, & ius ciuile non est æquitas constituta Gentium. Ergo certæ ciuitatis. Relinquitur ergo quod ius ciuile sit æquitas constituta eorum qui sunt eiusdem ciuitatis. Quædam Boetij uerba mutauit, ut studiosi facilius Platoniam Methodum agnoscerent, de qua supra dixi in Diuersi Vniuersali. Sunt alij qui prædicabilium ordinem instrumentum Methodi definiendi constituunt, de qua re Boetius ita inquit. Quisdam cautiore plenioreq; in docendo, definitionis ipsius quasi quædam membra constituunt, dicuntq; perfectam & plenam definitionem ex his quinque partibus, genere, specie, differentia, proprio & accidente consistere, Sed accidens in definitione minimum, proprium plurimum ualet. Exempla uide in Dialecticis Philippi, & passim apud autores occurrunt plurima.

Porrò huc adiiciendum quoque duxi præceptum Boetij, de ordine explicandi eam definitionem quam statuimus. Omnis definitio, inquit, his membris partibusq; tenetur. Primum uti breuiter id, de quo queritur quid sit, oratio nostra contineat. Deinde eius definitionis supponatur approbatio, qua illud ostendimus, ut id ipsum quod breuiter in definitione posui-

D 3 mus,

LIBER

mus, id ita esse argumentorum rationibus approbes
mus. Deinde tertio loco inducimus deductionem eiusdem
definitionis in eam speciem de qua questio est, &
de qua iudicium est constitutum, ut cum generaliter
rem definiuerimus, & ita esse de quo queritur dixeris
mus uerum esse quod definimus. Tertio loco ostende-
rimus hoc esse quod gestum est, uel id esse de quo ques-
ritur, quæ orationis pars appellatur deductio generis
in speciem. Quarto loco in oratione nostra ponemus
destructionem definitionis aduersæ partis, hoc est, uti
quemadmodum aduersarij definiuerint id ipsum de quo
supra definitionem constituimus apponamus, eamque
uitiosam esse doceamus. Hæc ratio tractandæ inuentæ
per Methodum definitionis non solum oratoribus, ues
rumetiam Dialecticis & Philosophis est communis,
nisi quod Philosophi ut plurimum aliorum definitio-
nes prius consueant, & postea collectis membris suas
statuunt, mox applicant genera ad species & confir-
mant. Hanc Methodum plurimum iuuare orationis
copiam animaduerti, quare eam commemorandam esse
duxi.

DE DIAERESI PARTICVLARI.

TAmetsi hæc Methodus ex ijs quæ dicta sunt in
superiori Methodo facile intelligi potest, tamen
quia

PRIMVS.

quia eius laudes & utilitates hoc merentur, breuiter de ipsa dicam. Plato enim adeo miratur hanc Methodum, ut dicat se tanquam Deum sequuturum eum esse, quem nouerit diuidendi peritum, atque id non iniuria. Nam diuidendi Methodus cum ad rei quæ diuiditur naturam demonstrandam, tum ad definiendum & argumentandum plurimum utilis est, sed preconijs omis- sis, rem ipsam aggrediamur.

Est itaque diuidendi Methodus, quæ & parti- cularis Dierefsis quædam existit & appellatur, certa uia, res singulas diuisione, quasi anatomia quadam in partes seu membra retexendi. Sub hac diuisione com- plector enumerationem, partitionem, & eam quam Cice- ro, contracto uocabulo diuisionem appellauit. Nam uis nominis & amplitudo hoc non recusat, quemada- modum Boetius & post hunc Philippus testantur, nis- hil pseudo Ciceronianos morantes, qui nullum uerbum ferre possunt, quod ipsi apud Ciceronem non legerunt. Ut autem Methodus hæc eò facilius percipiatur, pri- mum diuisionum formas recitabo. Deinde regulas quasdam huic rei deseruientes adiiciam, Tertio loco rationem ac uiam in singulis differentijs & speciebus inquirendis subiiciam, Quarto loco ordinem tractandi diuisionum membra inuenta docebo. Diuidendi itaque genera duo sunt prius ac nobilius naturale ac per se

D 4   dicio

nibus approbes
ductionem eius
a questio est, &
cum generaliter
queritur dixerit
ratio loco ostende
esse de quo ques
deductio generis
nostra ponemus
artis, hoc est, ut
ut id ipsam de quo
ponamus, eamq;
tractanda inuenta
m oratoribus, uer
is est communis,
liorum definitio
tis membris suas
species & confus
i uiuare orationis
memorandam esse

ESI

RI.

is que dicta sunt in
intelligi potest, tamen
quia

LIBER

dicitur, Posterius fortuitum seu per accidens nominatur.

Naturale diuidendi genus est, cum diuisio per ea fit quæ naturam rei attingunt, id est per differentias & species, Atque in tres formas diuiditur, quarum prima est generis in species siue in differentias distributio, Hæc alijs dignior est. Alia quam Cicero quidem partitionē, Themistius uero ANATOMHN uocat. Tertia est non quidem prioribus dignitate par, sed tamen in seriarum rerum tractatione haud raro adhibenda. Hæc enumeratio appellatur, & fit quoties uocis alicuius multa amplitudine significationis suæ complectentis significata enumerantur. Posterius diuidendi genus id eo uocatur per accidens, quia fit per ea quæ naturam rei non attingunt, sed ut fortuita quædam incumbunt, Estq; huius generis triplex forma. Prima est subiecti in accidentia diuisio, ut cum dicimus, omnium hominum alij sunt nigri, alij candidi, alij medij coloris. Secunda est accidentis in subiecta sectio, qualis hæc est. Omnia quæ expetuntur alia in anima, alia in corporibus sita sunt. Postrema est accidentis in accidentia diuisio, ut omnium candidorum alia sunt dura ut Margarita, alia sunt liquentia, ut Lac. Atque hæc sunt genera ac formæ diuisionum, nunc regulas subiiciant.

Prima.

*Oportet
mum uel in*

*Omnis
bus terminis,*

*Differen
ferunt, sola g
tima diuisione*

*Differen
teris diuisioni*

*Quemad
tia generica in e
secus atque gener
His regul
posui accedenda
quandam Meth
in singulis diu
lius fiat singula*

PRIMVS.

PRIMA.

Oportet omnem diuisionum in duas ad minimum uel in plures, si necesse fuerit, partes fieri.

SECUNDA.

Omnis legitima generis diuisio fieri debet duobus terminis, nisi inopia uocabulorum hoc prohibeat.

TERTIA.

Differentiæ quæ aliqua oppositionis specie differunt, solæ generibus accommodari possunt in legitima diuisione.

QUARTA.

Differentia semper subiecto inesse debet, in ueris diuisionibus.

QUINTA.

Quemadmodum genera in species, ita differentie generice in alias sub se constitutas differentias, non secus atque genera diuidi debent.

His regulis traditis ad id quod tertio loco proposui accedendum est, nimirum ut rationem & certam quandam Methodum inquirendarum differentiarum in singulis diuidendi generibus teneamus, quod ut facilius fiat singula genera proponenda sunt. Non est enim

D 5 eadem

LIBER

eadem ratio inquirendarum differentiarum in omnibus generibus. In prima ergo forma prioris generis hac Methodo species & differentie inquirendae sunt. Primum omnium generis (nam sola genera hac forma diuiduntur) praedicamentum querendum est. Statim in proximas species subiectas generi diuidendum, mox in alias, donec ad infimas species deuentum fuerit, ubi consistendum est, sed non promiscue & fortuito species diuidendo generi subijcies, sed eas tantum, quas constituunt oppositae differentiae sub eodem genere collocatae. Ut animalium aliud est brutum, aliud est homo. Hic in proximas species quas constituunt oppositae differentiae, irrationale & rationale diductum est genus. Et ne erretur in assignandis speciebus, profuerit primum in differentias genera diuidere. Postea differentias ad iuncto generis uocabulo species statuere, atque hoc necessario faciendum est potissimum si species quibus oportet genus diuidi nominibus carent.

Sed dicat aliquis in Animalis diuisione res plana est, sed quid faciendum ubi nec differentiarum, nec specierum sunt uocabula. Huic inopiae hoc pacto succurrendum est: Vbi differentiae non extant proprijs uocabulis, periphrasi uerborum utendum erit, si specierum nomina desunt accipe differentiam, eamque superiori generi copula. Omnis enim differentia in pro-

prium

prium gen
materie,
referat. Se
Labor qui
cesserit, qua
ea enim rego
a se inuicem
nere posite, g
gattima diuisi
tuor nempe C
& relatiuum
tummodo se
rectissime fi
de contradi
matione & n
per se nullam
species omnis
quicquid pro
dico homo,
substantiam
diuisio gene
est tamen
quam simi
lo uocabi
merorum

PRIMVS.

primum genus ueniens speciem facit. Vnde est ut genus
materie, differentia uero formæ similitudinem quandã
referat. Sed labor est, inquires differentias illas inuenire.
Labor quidem, sed non adeo difficilis, si Methodus ac-
cesserit, quam tertia regula supra tradita monstrat. Ex
ea enim regula constat quod sola illa differentie, quæ
à se inuicem aliquo oppositionis genere differunt sub ge-
nere posite, genus ipsum possunt distinguere uera & le-
gitima diuisione. Oppositionũ autem genera esse qua-
tuor nempe Contradictorium, Contrariũ, priuatiuum
& relatiuum, ex Dialectica notum relinquo, Hic tan-
tummodo secundum quas oppositiones diuisione generis
rectissime fiat admonere oportet, ac primum quidem
de contradictionis oppositione dicendum est, quæ affir-
matione & negatione proponitur. Quod autem negatio
per se nullam constituit speciem, ex eo manifestum quod
species omnis esse rem aliquam intendit, negatio uero
quicquid proponit ab eo quod est esse disiungit, ut cum
dico homo, aliquid esse inuuo. Cum uero non homo,
substantiam hominis negatione destruxi. Sic igitur
diuisione generis in species per se caret negatione, necesse
est tamen sæpe speciem negatione componere cum ea,
quam simplici nomine speciem uolumus assignare nul-
lo uocabulo nuncupatur, ut cum dico. Imparium nus-
merorum alij primi ut tres, quinque, septem, Alij non
primi

LIEER

primi ut nouem, Vt hoc pacto sepe assignemus species
 coget necessitas non natura. Verum cum ita fiet diuisio,
 affirmacionem sequetur negatio non contra. Atque
 hæc dicta sint de differentijs oppositis, quas constituit
 contradictio. Nunc de contrarijs dicendum, in quibus
 generum frequens est diuisio, fere enim cunctas
 differentias in contraria diducimus. Sed quoniam
 contrariorum alia sunt immediata, alia mediata, in
 utrisq; diuisio facienda est, ut colorum alij sunt nigri,
 alij albi, alij neutri. Hic quia indigentia nominum
 prohibet fieri bimbrem diuisionem, iuxta primam
 & secundam regulam diuisio facta est. In immediate
 contrarijs diuisio fiet bimembris, Vt figurarum alie
 equales, alie inæquales sunt. Porrò diuisio secundum
 oppositionem priuantium uidetur similis contradicto-
 rie. Negat enim quodammodo priuatio habitum, sed
 differt quod semper quidem potest esse negatio, priua-
 tio uero non semper, sed tunc solummodo quando has-
 bere habitum nature rei conuenit. Quare forma quæ-
 dam intelligitur esse priuatio. Non enim tantum pri-
 uat, sed etiam disponit quodammodo cum qui priuatur
 habitu. Hic ergo ut in superioribus diuisio generis fi-
 eri potest, ita tamen ut habitus priori loco ponatur,
 priuatio posteriori. Quarta oppositio est relatiua
 rum, quæ nullam habent substantialem differentiam
 qua

qua à se di-
 nationem,
 non possunt
 faciendâ di-
 uisus aut don-
 subiecti tam-
 per relatiua
 serui sunt, al-
 quomodo et
 uisione consti-

DE

CVI

EI

Nunc de
 tera pri-
 uatâ Analysis p-
 inuicem h-
 tione composit-
 ita ut semper a-
 in minores, de-
 cogitatione ret-
 ex corpore ho-
 quam princip-

PRIMVS.

qua à se discrepent, imo potius habent huiusmodi cog-
nationem, qua ad se inuicem referantur, ac sine se esse
non possint. Non est ergo generis in relatiuas partes
facienda diuisio. Neque enim hominis species est ser-
uus aut dominus, nec numeri, medium aut duplum, in
subiecti tamen in accidentia diuisione nihil prohibet
per relatiuas partes fieri diuisionem, Vt hominum alij
serui sunt, alij domini. Ex his manifestum esse puto,
quomodo & species & differentie in uera generis di-
uisione constituende sunt.

DE ANALYSI PARTI-
CVLARI ENVMERATIONE
ET DIVISIONE KATA
ΣΥΜΒΕΒΗΚΟΣ.

Nunc de totius in partes sectione (nam ea est al-
tera prioris generis diuidendi forma, & pro-
pria Analysis particularis est) dicam breuissime, de qua
inuniuersum hæc est obseruanda regula: Ex considera-
tione compositionis recte Totius diuisio ordinatur,
ita ut semper à principalioribus partibus fiat diuisio
in minores, donec res tota in minimas partes animo &
cogitatione retexta fuerit. Vt quia homo componitur
ex corpore hoc est materia, & anima id est forma tan-
quam principalibus partibus, recte fiat diuisio seu
partis

LIBER

partitio hominis in corpus et animã. Deinde hæ partes ut tota accipiendæ sunt & diuidendæ in partes. Anima itaq; tametsi reuera non constat ex partibus, tamen quia in ea est uis uiuificandi, mouendi & intelligendi, recte anima in has partes uirtuales, ut uocant, diuidi potest, per se sane indiuisibilis. Et rursus hæ singulæ partes, ut tota constituendæ sunt & diuidendæ. Deinde altera pars primæ diuisionis sumenda est nempe corpus, & ut totum arripiendum, huiusq; consideranda est compositio. Vnde rursus ANATOMIA instituenda est, donec in minimas partes dissectum fuerit corpus. Hæc ratio totius diuidendi in partes, perutilis ad amplificandum & illustrandum est, quare & Rhetores de hac præceperunt. Tertia forma primi generis est enumeratio significationum diuersarum eiusdem uocis. Huius Methodus secundum has regulas instituenda est. Primum omnium uidere oportet, quæ significatio naturalis sit (Est enim naturalis significatio quam primum habuit uox cum inuenta est. Naturalia enim dicuntur, quæ cum unoquoque nata sunt) quæ translaticia. Deinde si sensus patitur & contextus, retinenda est naturalis significatio, Sin minus translaticia significationes sunt enumerandæ, quarum ea aptanda est proposito, quæ maximè quadrat, & firmis rationibus monstrandum est quod aliæ uocis significationes non conueniant.

Porró

P
stituetur.
Methodo
accident
cos Diale
institutio
officium ad
que ad offi
mus Paulum
& Timoth
Philippi e
copia. C
sionis hæc
nem ponat
ijciamus ad

DE I
L

Porró e
Netho
ne uocant, e
est confiat
eo quod sit
tum sit, e
particular

PRIMVS.

Porro posterioris generis diuisio hoc pacto instituetur. Subiectum in accidentia commodissime hac Methodo distribuetur, si per singula prædicamenta accidentium eatur. Vel ut Rodolpho placet, per locos Dialecticos ordinetur propositæ rei descriptio, & instituatur ueluti quedam particularis Synthesis, ut si officium aliquod fuerit diuidendum, recte in partes eas quæ ad officium faciunt fiet descriptio, id quod uideamus Paulum fecisse in descriptione Episcopi ad Titum & Timotheum, de quo genere uide plura in Dialectica Philippi & in posterioribus commentarijs Erasmi de copia. Coeterum Methodus tractandæ inuentæ diuisiõis hæc est uulgarissima: ut primum nostram diuisiõnem ponamus. Deinde eandem confirmemus, mox subiiciamus aduersariorum eamq; rationibus destruamus.

DE METHODO COPV- LATA DIDASCALICA.

Porro ex his superioribus Methodis alia quedam Methodus, quam Didascalicam à suo proprio fine uocant, emergit. Et tametsi ex pluribus Methodis est conflata, tamen recte eam & simplicem uocaueris eo quod simplicium rerum tractandarum instrumentum sit, & copulatam, quam conflatur ex pluribus particularibus Methodis, de qua quia Philippus in
fine

LIBER

fine primi libri Erotematum Dialectices tractauit, inde studiosis quæ huc faciunt petenda relinquam, ubi prius membra potissima huius Methodi Didascalice, copulate recensuero. Priusquam igitur definitio rei queritur, statuendum est an res sit, ideo An sit, questio, in Didascalica Methodo præcedit. Deinde definitio nis Methodo natura rei explicetur. Tertio loco diuidendi Methodus adhibenda est, sub qua reliqua capita, seu questiones à Philippo positas comprehendo. Nam & totius in partes Analysin, & eam quam uos tant KATAΓΡΑΦΗΝ id est descriptionem, quæ sit per locos Dialecticos ad diuisionem refero. His tribus capitibus absoluitur Methodus Didascalica simplex, cum quibus capitibus & Philippi Methodus & Aristotelis questiones: An sit, quid sit, quale sit & propter quod sit, conueniunt. Atque hæc de simplici Methodo, nunc ad compositam transeamus.

DE COMPOSITA METHODO.

Diximus de Methodo particulari simplici, nunc ordo postulat ut de composita dicamus. Huius in tota uita utilitas est maior, quam ut nostra oratio eius laudibus respondere possit: quare preconijs omis sis rem quam possum planissime explicabo.

Est

Et
certa uia
in disputa
Ut enim
hæc conu
respicit.
stionis prop
explicandæ
circa cum or
aut fallacib
soleat, Tri
babilem ni
quibus prin
sputatione,
tum pro ten
potissimum
mat, in lectio

D

M
libus argu
Dialectice
quod ubi

PRIMVS.

Est itaque composita Methodus particularis, certa uia ac ratio, propositam questionem coniunctam in disputando, collocando, & examinando tractandi. Ut enim simplex Methodus questionem simplicem ita hæc coniunctam, quæ constat subiecto & predicato, respicit. Varietas autem huius Methodi à uaria questionis propositæ natura, & propositionum quæ illi explicandæ adhibentur, uarietate, petenda est. Quæ circa cum omnis questio Composita aut probabilibus, aut fallacibus, aut necessarijs & perpetuis confirmari solcat, Triplicem hanc Methodum constituamus probabilem nimirum, Sophisticam & apodicticam, de quibus primum particulatim quædam. Deinde de disputatione, collatione & examine singularum, quantum pro tenuitate ingenij licebit, dicam. Nam hæc pars potissimum iuuat studia Iuuentutis, memoriam confirmat, in lectione optimorum autorum iter ostendit.

DE COMPOSITA PROBABILI.

Methodus Composita probabilis, est uia ac ratio, probabilem questionem tractandi probabilibus argumentis, seu propositionibus, cum secundum Dialectices præcepta recte instituuntur argumenta, quod ubi fit concessis propositionibus probabilibus

E sequitur

LIBER

sequitur conclusio necessario, unde Aristoteles prescribit non petendam, hoc est non quaerendam esse conclusionem, sed ex praemissis datis inferendam, Nam qui admittit praemissas in bona consequentia, necessario conclusionem uelit nolit admittet. An non questio, dubia est, de qua in utramque partem differere licet? quomodo ergo dicis nunc necessariam, quae est dubia, quam etiam paulo antea probabilem appellasti? Datis propositionibus hoc est praemissis, qualescunque fuerint, si modo seruetur norma syllogismi, conclusio sequitur idque necessario etiam si materia non sit necessaria. Sic enim definit Aristoteles syllogismum, orationem esse dicens, in qua quibusdam positis propositionibus per ipsas sequitur conclusio, idque necessitate consequentiae non naturae. Duplex enim necessarium Dialecticus considerat aliud per naturam, aliud per consequentiam. Necessarium per consequentiam omnem syllogismum legitime factum sequitur. Necessarium uero per naturam & per consequentiam & per subiectam materiam in solis demonstrationibus existit.

Porro Methodus haec in genere petenda est primum ex natura questionis propositae. Secundo ex inuentione argumentorum. Tertio ex doctrina de syllogismis. Verum hic arte opus est quae iudicium regat. Nam proposita questione triplex cura animum occupat,

pabit, prima
ma, ad quam
Sed haec post
aliud questio
mam exigit. I
primum de gener
inde de argument
conueniunt. Po
inuentis & quest
Question
tuor fecit Arist
& Accidentis.
Definitio
finito praedicatu
um genus, uel di
quando proprium
tis, cum accidens
quibus generibus
ria: quod questio
tantum a praedic
ad subiectum.
neris est questio
tur. Sit ne eni
ris questio, sed
dicandam est.

PRIMVS.

pabit, prima questionis, media argumenti, ultima forma
me, ad quam potissimum alligandum est argumentum.
Sed hæc postrema ex genere questionis pendet, Nam
aliud questionis genus aliud argumentum aliamq; for-
mam exigit. Dicendum est ergo necessariò hoc loco
primum de generibus questionum Dialecticarum. De-
inde de argumentis, quæ singulis questionum generibus
conueniunt. Postremum de formis, quæ argumentis
inuentis & questionis propositæ accommodatæ sunt.

Questionum itaque Dialecticarum genera qua-
tuor fecit Aristoteles: Definitionis, Generis, Proprii
& Accidentis.

Definitionis questio est, quando definitio de de-
finito prædicatur & contra. Generis, quando propria
um genus, uel differentia de specie adfertur. Proprii,
quando proprium prædicatur de subiecto. Accidentis,
cum accidens adfertur, uel queritur de subiecto. In
quibus generibus ne erretur hæc obseruatio est necessa-
ria: quod questio non sortiatur nomen á subiecto, sed
tantum á prædicato, hoc est ab habitudine prædicati
ad subiectum. Ut si queratur sit ne homo animal? ge-
neris est questio, genus enim in hac questione prædica-
tur. Sit ne anima harmonia? est quidem & hæc gene-
ris questio, sed non naturalis. Eodem modo de alijs iua-
dicandum est. Oblata ergo questione de qua contro-

E a uersis

LIEER

uersa est, primum omnium cuius generis sit queratur. Deinde cognito genere questionis, loci prudenter consulendi sunt a quibus ducantur argumenta, per quæ uel confirmari uel confutari questio poterit. Id autem apertissime uidetur fieri hoc modo: si diligenter perspexeris in quibus prædicamentis fuerint partes questionis, Nam ipsa prædicamenta præcipuos locos monstrant. Deinde si questio fuerit definitionis, genus & differentia propria debent esse eiusdem prædicamenti, quæ si fuerint idque secundum regulas in definitiua Methodo præscriptas, confirmanda est questio, sin minus refutanda & monstrandum uitium. Et quia differentie non subiiciuntur oculis, plurimum facit ad inueniendam differentiam, confirmandam & confutandam consulere locos effectuum, actuum, adiacentium & cognatorum. Simile iudicium est de generis questione, sed ad hanc quoque adhiberi solent loci speciei, proprii, Adiacentium, Actuum, Causarum &c. In proprii quoque questione loci interni ualent præcipue. Item actus & adiacentia & contraria. In accidentis autem questione, loci externi Adiacentia, signa, communiter accidentia. Breuiter omnes loci possunt singulis generibus questionum adhiberi, sed alij alijs questionibus magis accommodati sunt, quemadmodum dictum est.

Porro Aristoteles & Cicero operæ præcium putauerunt

tauerunt es
rare quæ re
Que sane
tionis est qu
datiores.
hac in Topi
Topica nihil
argumenta co
quantum ad
ligari debent
figuris sunt
uissima quæ
Prin
est de subiec
Secun
est subiectu
Tertiu
sunt paria in
Quar
consequens e
hibenda est
sollogisma
Inuenio me
extremorum
tas est dolo

PRIMVS.

tauerunt esse in inquisitione argumentorum, considerare quæ nam questio sit cognitionis & quæ actionis. Quæ sane consideratio utilissima est. Nam si cognitionis est questio, loci interni & medij sunt accommodatiores. Si actionis medij & externi: Verum quia hæc in Topicis traduntur, inde petenda sunt, Nam Topica nihil aliud est, quam Methodus inueniendi argumenta consentanea questioni propositæ. Porro quantum ad argumentorum formas attinet, quibus alii ligari debent argumenta, hoc tenendum est, Alia alijs figuris sunt magis accommodata, quare de hac re utilissima quædam præcepta subiiciemus.

Primum. Si medium inuentum predicari potest de subiecto questionis, aptissima erit prima figura.

Secundum. Si de inuento medio predicari potest subiectum questionis, aptissima erit tertia figura.

Tertium. Si medium & subiectum questionis sunt paria, in prima & tertia figura concludere licet.

Quartum, si medium neque antecedens, neque consequens est extremorum questionis, uel duplex adhibenda est argumentatio, uel Enthimema aptius erit syllogismo, Vt si queratur sit ne uoluptas expetenda? Inuenio medium quod est dolor, prorsus ab utroque extremorum questionis dissentaneum, Nam nec uoluptas est dolor, nec expetendum est dolor, nec contra.

E 3

Hic

LIBER

Hic ergo opus erit duplici argumentatione, & nouum medium querendum, quod latet in priori medio hoc pacto: Quod naturam offendit, est fugiendum, dolor naturam offendit, Ergo dolor est fugiendus, Si fugiendus est dolor uoluptas expetenda est, Atqui dolor fugiendus est, Ergo uoluptas est expetenda.

Hoc solet plerumq; fieri in locis contrariorum, Similitudinis, dissimilitudinis, maioris, minoris & paris. Item causarum & effectuum, quod qui non animaduertunt, in accommodandis locis saepe laborant. Verum haec in Dialecticis fusius tractanda sunt.

Quintum. In destructione questionis affirmatae dominatur secunda figura.

Sextum in confirmanda Vniuersali propositione dominatur Barbara, primae figurae primus modus, & inductio ex quibuscunq; locis promantur argumenta, Tametsi haec plana sunt, tamen quedam praecipua de affectione medij ad propositae questionis partes adscribam, ut inquirentis & iudicantis labor hae ratione leuctur. In prima itaque figura haec debet esse medij ex locis inuenti affectio ad extrema questionis propositae, ut in omnibus modis medium adferatur de subiecto conclusionis. Deinde in affirmatiuis modis sit antecedens praedicati, in negatiuis uero repugnans. In secunda haec debet esse medij dispositio, ut semper alterius

rius extre
sare & Fe
subiecti qu
consequen
Por
dens sit sub
praedicati, se
consideratio
inueniendum
commodanda
ea quae haec
ponatur haec
monia, ut u
dum est, que
An anima sit
tus in haec qu
tionis non ac
superioribus
consulendi su
camentis fin
natura facile
forma homin
hominis, e
praedicame
Har

PRIMVS.

rius extremorum questionis sit repugnans. At in Cesare & Festino repugnans sit prædicati, & consequens subiecti questionis. In Camestres uero & Baroco, sit consequens prædicati & repugnans subiecti.

Porrò, in tertia figura semper medium antecessens sit subiecti, in affirmatis quoque antecessens sit prædicati, sed in negatis repugnans prædicati. Hæc consideratio habitudinis mediij multum iuuat & ad inueniendum medium, & ad formas inuentis apte accommodandas. Porrò ut res uniuersa fiat illustrior, ea quæ hactenus dicta sunt exemplo declarabo. Proponatur hæc questio in medium. Ecquid anima sit harmonia, ut uoluerunt Platonici. Primum hic aduertendum est, quod sit generis questio. Cum enim queritur An anima sit harmonia, queritur an harmonia sit genus in hac questione. Deinde facile est uidere cognitionis non actionis questionem esse, Vnde & hoc ex superioribus notum relinquetur qui loci potissimum consulendi sunt, sed prius uidendum in quibus prædicamentis sint partes questionis, id quod ex partium natura facile est intelligere. Anima siquidem cum sit forma hominis substantialis, & altera pars substantiæ hominis, & per se subsistat separata à corpore, in prædicamento erit substantiæ.

Harmonia uero cum sit nihil aliud, quam pars

E 4

tium,

LIBER

Etiam, aut numerorum, aut figurarum quaedam dispositio, Vel ut Augustinus definit, concentus quidam ex dissimilium uocum moderatione factus, in quantitatis predicamento erit. Hac tanquam ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ adhibita, consulendi sunt loci ac primum definitionis, deinde reliqui ut generis, proprii, differentiae. Iam inuenta ex locis conferenda sunt cum partibus questionis, & pro diuersa habitudine inuentorum ad questionem, ut supra dictum est, instituenda est argumentatio. Definitio animae est forma substantialis hominis, haec quia consequens est ad subiectum questionis, aptissima erit prima figura. Et quia repugnat predicato questionis quae est indefinita, erit modus Ferio hoc pacto. Nulla forma substantialis hominis est harmonia, Anima est substantialis forma hominis, Ergo anima non est harmonia. Deinde quia medium repugnat predicato, & adfertur de subiecto, poterit etiam accommodari tertio modo secundae figurae hoc pacto. Nulla harmonia est forma substantialis hominis, Anima est forma substantialis hominis, Ergo anima non est harmonia. Ad eundem modum reliqui loci, qui attingunt primum questionis substantiam consulendi sunt. Loci generis, Animae, sunt forma, spiritus, substantia, loci generis, Harmoniae, sunt concentus, dispositio, quantitas. Loci generis animae applicati concludunt quemadmodum

admodum
in Festino
solus mo
syllogism
quare fac
predicame
dicta de Me
in Topicis e
tigitte satis

D

ME
me
offundendi
imagna est
& uehement
omnino studi
est. Adole
assuefacti, ma
unquam res
fallacia mis
tradita acc
teles multu
illis de Sop

PRIMVS.

admodum in definitione dictum est, hoc est ut Ferio & in Festino. At si ex generibus harmoniæ petis media, solus modus Baroco erit accommodatus, & tot erunt syllogismi, quot utriusque genera erant assignata. In qua re facile uidere est quantum momenti huc adferant predicamentorum ordines. Atque hæc sint breuiter dicta de Methodo probabili, quæ diligentius & fusius in Topicis explicanda est. Prima enim elementa hic attingisse satis est, ut Methodus aliquo modo conspiciatur

DE METHODO SOPHISTICA.

Methodus Sophistica est uia ac ratio, per argumenta **ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ** ueritati tenebras offundendi, & homines incautos decipiendi, quæ quia indigna est homine nato ad ueritatem amplectendam, & uehementer nocet moribus ac communi societati, omnino studiosis tota hæc cauillandi ratio detestanda est. Adolescentes enim Sophistarum parastrophis assuefacti, nunquam ueram Dialecticam discunt, neque unquam res bonas adferunt, sed tandem sua ipsorum fallacia miserè decipiuntur, nunquam ueritati ab alijs traditæ acquiescentes intrepide. Quod autem Aristoteles multa de fallacijs Sophisticis præcepta, in duobus illis de Sophisticis Elenchis congeßit, hoc non fecit ut

E 5   Sophis

LIBER

Sophistas faceret, aut Sophistam traderet, Verum ut auxiliare Pharmacum nobis exhiberet ad euitandas, ut ipse uocat Sophisticas ΕΝΟΧΛΗΣΕΙΣ. Non secus atque Nicander, qui de uenenis tractauit, non ut ijs utamur alijs in perniciem, sed ut ea potius cauere possimus ne nobis noceant. Cæterum si Methodum aliquam queras diluendi Sophistica argumenta, nulla melior prescribi potest quam ea quæ ab Aristotele, à Philippo & à Villichio tradita est, quare de ea hic peculiaris præcepta non prescribam, sed tantum moneo re uolo adolescentes, ut proposito argumento falso, seu Sophistico, primum omnium perlustrent animo regulas consequentiarum, & uideant num quid peccetur contra aliquam regulam consequentiarum, quod si sit reiicienda est consequentia. At si nullum ibi peccatum apparet rerum sequatur examen locis in consilium, ex quibus falsum illud argumentum ductum est, adhibitis. Tertio uidendum utrum ex locis Sophisticis aliqua fallacia commissa sit. Hæc triplex cura sit respondentis ad Sophistica argumenta, qualia omnia sunt quæ falsum aliquid sub ueritatis titulo concludunt, sed de his plura in Dialectica.

DE METHODO DEMONSTRATIUA.

Tamet si

PRIMVS.

Tamet si Methodus Demonstratiua non potest ex-
 acte tradi breui aliquo compendio: tamen breuia-
 ter conabor deliniamenta saltem huius Methodi attin-
 gere. Est autem hæc Methodus Philosophorum fere
 propria, Nam demonstratione Philosophis est opus
 ueluti instrumento ad Philosophiæ partium Theoricæ
 & practicæ, hoc est cognitionis & actionis rectam ex-
 plicationem: Sicut enim faber amussis beneficio lignum
 rectum à curuo, & edificator perpendiculo parietem
 æqualem ab inclinato discernit, sic Philosophus in spe-
 culatione quidem uerum à falso, in actione uero bonum
 à malo demonstrandi regula separat.

Est autem Demonstrandi Methodus recta uia
 ac ratio, ex necessarijs notisque propositionibus im-
 motam conclusionem inferendi. Vt autem hæc Metho-
 dus utcunq; intelligatur primum oportet scire in omni
 demonstratione duo spectanda esse, tanquam principæ
 lia capita, quorum unum est problema ipsum (sic enim
 Aristoteles uocat questionem in disputatione adductam)
 quod demonstrandum proponitur. Alterum propositio-
 nes quibus ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ probatur. Deinde
 in omni problemate duo sunt, prius datum, Alterum
 quesitum, more Geometrarum uocant. Vt in hoc pro-
 blemate, sit Anima immortalis nec ne. Anima datum,
 immortalis uero quesitum est. Porro propositiones
 per

LIBER

per quas probatur problema ad minimum due sunt,
 quas ante unamquamque particularium demonstratio-
 num praeognosci necesse est. Non enim possibile est
 quicquam non omnibus propositionibus cognitis con-
 cludere ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΩΣ. Sed inter illas duas
 propositiones, quas in demonstratione adhiberi necesse
 est, hoc est discriminis, quod maior sit omnino commu-
 ne quoddam axioma, cui fides adhibeatur propter eui-
 dentiam dignum est, unde & axioma id est dignitas di-
 cta est. Minores uero propositiones quoniam sunt
 infinitae, non sunt tam obviae aut notae, attamen in ma-
 ioribus propositionibus uirtute comprehenduntur, ut
 in syllogismo hoc. Omne animal est substantia, homo
 est animal, Ergo homo est substantia. Minor proposi-
 sitio, homo est animal, comprehensa est uirtute in ma-
 iori animal est substantia. Vnde haec tria necessarium
 est cognoscere ante omnem demonstrationem, datum
 & quesitum in problemate & dignitatem, hoc est pro-
 positionem illam notam & dignam fide sua euidencia,
 Sit problema. Estne iusticia laudanda nec ne? Datum
 est iusticia quesitum laudanda, praeter haec oportet me
 dignitatem (Sic enim interpretantur axioma) habere,
 quae est: Honesti sunt laudanda, haec adco euidens est,
 ut qui contradicat prorsus insanus existimetur. Haec
 tria cum adsunt materiam demonstrationis habes,
 quare

PRIMVS.

quam sic formare debes. Omnia honesta sunt laudanda, iusticia est honesta. Ergo iusticia est laudanda. Et tot possunt fieri ex hac una dignitate demonstrationes, quot sunt partes subiectiue, ut uocant, subiecti axiomatis. Deinde cum scitur que nam oporteat præcognoscere ante demonstrationem, sciendum & hoc est quibus modis oporteat ea præcognoscere, cum sint ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ questiones quatuor, quod sit, quid sit, quale sit & propter quid sit. In dato ergo id est subiecto problematis oportet præcognoscere & quod sit, & quid sit, in quesito quid sit solum, in dignitatibus an sint, seu quod sint, idq; quia sunt propositiones. His cognitis discrimina dignitatum tenenda sunt, nimirum quod aliæ omnibus scientijs, aliæ quibusdam, aliæ uni tantum scientiæ subijciantur. In omni scientia locum habet hæc dignitas: In singulis affirmatio aut negatio est uera. Hæc uero: Eidem equalia inuicem sunt equalia, pluribus famulatur scientijs, nimirum Musicae, Geometriæ & Arithmeticæ. Porro hæc: Honestas sunt faciendæ, in sola morali Philosophiæ locum habet. Præterea genera Demonstrationum cognoscenda sunt, & Methodus singulorū. Genera autem sunt uaria, sed nos cum Philopono in hunc modū diuidamus. Alia Demonstratio est directa, Alia ducens ad impossibile, Directa alia ΚΑΤΑ ΣΥΝΘΕΣΙΝ, alia

LIBER

alia KATA ANALYΣIN instituitur. Illa sola
la quæ instituitur KATA ΣΥΝΘΕΣΙΝ ΔΙΟ-
ΤΙ id est propter quid, reliquæ omnes cuiuscunq; fue-
rint generis demonstrationis ΟΤΙ, id est quod est, uel
quia est appellantur. Præter has formas est quædam
demonstratio quæ ΣΗΜΕΙΩ ΔΗΣ dicitur, uidelicet
est cum à necessarijs signis aliquid concluditur. Nunc
de his omnibus, eo quem proposui ordine dicamus. Di-
recta itaque demonstratio KATA ΣΥΝΘΕΣΙΝ
est, quæ à quibusdam confessis principijs paulatim alia
as atque alias conclusiones extruit, quod subiectis exa-
emplis ostendere conabor.

PHYSICVM EX- EMPLVM.

Quicquid habet uim species rerum sensibilium
apprehendentem sentit. Omne animal habet
uim species rerum sensibilium apprehendendi. Ergo
omne animal sentit. Hic demonstratio in Synthesi huius
generis potissima est. Medium enim definitio est subie-
cti, simul sumpta cum definitione passionis, Nam ita
ΤΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟΝ appellatur. Vnde in
maiori propositione passio prædicatur de definitione
subiecti, in qua definitione exprimuntur principia ip-
sius passionis. Subiectum enim non solum comparatur
ad

ad prop
est ratio
ratione a
sumpta a
efficientem
an. Siem
quod habet
dendi. Si r
spondetur
prehendendi
subiecti co
habet uim
sentit. Hi
primo præ
predicatum
positi inueni
de Vniuersali
E contra p
Omne anima
sensibilem.
etiam primo
ne animal se
Dicitur que
stratio præ
les debent

PRIMVS.

ad propriam passionem ratione cause materialis (id est est ratione materie in qua haeret passio) uerumetiam ratione cause efficientis. Definitio ergo subiecti simul sumpta cum definitione passionis, exprimit causam efficientem ipsius passionis immediatam & necessariam. Si enim queris quid sit animal, recte respondetur quod habet uim species rerum sensibilium apprehendendi. Si rursus sentire quid sit interrogas, recte respondetur habere uim species rerum sensibilium apprehendendi. Haec ergo definitio & propria passio subiecti constituunt maiorem, hoc pacto: Quicquid habet uim species rerum sensibilium apprehendendi sentit. Hic est secundus modus dicendi per se. Deinde primo praedicatur, seu dicitur, hoc est subiectum & praedicatum sunt ita adequata, ut praedicatum non possit inueniri extra subiectum, nec econuerso. Deinde de uniuersaliter dicitur, quia praedicatum de subiecto, & econtra potest uniuersaliter praedicari. Minor est: Omne animal habet uim apprehendendi species rerum sensibilium. Primus est modus dicendi per se, dicitur etiam primo & uniuersaliter. Conclusio: Ergo omne animal sentit. Estq; secundus modus dicendi per se. Dicitur quoque primo & uniuersaliter. Haec demonstratio praedicatum inesse subiecto generi monstrat. Tales debent esse omnes potissime demonstrationes seu
prime

LIBER

primæ in Synthesi, ubi uides medium terminum, continere duo, nempe definitionem subiecti conclusionis & definitionem passionis hoc est prædicati. Porro in Syllogismi qui extruuntur KATA ΣΙΝΘΕΣΙΝ à potissima, omnes quidem constat unte propositionibus de modo primo & secundo dicendi per se, sed primo & uniuersaliter non dicuntur, nisi sola maior proximi syllogismi post potissimā. Cæterū conclusio potissimæ demonstrationis approbata & demonstrata fit ΑΞΙΩΜΑ sequentis syllogismi, atque ita de reliquis sequentibus ordine iudicandum est. Extruamus itaque ex conclusione proximi syllogismi hoc pacto. Omne animal sentit. Secundus modus dicendi per se, & dicitur primo & uniuersaliter. Dicitur primo quia non est alia causa ut prædicatum insit subiecto. Uniuersaliter quia prædicatum & subiectum comitant, ut omne animal sentit, & omne quod sentit est animal. Secundus modus dicendi per se, dicitur primo & uniuersaliter. Quicquid ratiocinatur est animal. Hic minor uirtute est in maiore, unde sequitur conclusio, Quicquid ratiocinatur sentit. Hæc conclusio sumatur rursus ut axioma, & extruatur hæc demonstratio. Quicquid rationale est sentit (est secundus modus dicendi per se, & est proprium secundo modo) Omnis homo rationalis est. Ergo omnis homo sentit. Si omnis homo. Ergo

uir

uir & ma
 prædicatur
 inde rursus
 Omne ani
 omne brutu
 continentur
 concluduntur
 eri extructio
 eorum que in
 strationes su
 & efficacia
 cuius præmi
 sed in reliqu
 te cause con
 ΔΙΟΤΙ Ε
 ΕΣΤΙΙΙΙΙΙΙΙΙΙ
 mus que sit me
 diati quidem p
 est subiecto præ
 elus genus com
 conuenit homi
 quis prædicatu
 risibile conue
 mortale ratis
 tale rationale

PRIMVS.

uir & mulier adeoque omnia indiuidua speciei, de qua
 prædicatum monstratum est in proximo syllogismo. Des
 inde rursus ab altero genere Animal extrue hoc pacto.
 Omne animal sentit, Omne brutum est animal. Ergo
 omne brutum sentit. Hic etiam omnia quæ sub bruto
 continentur genera (id est species) eorumq; indiuidua
 concluduntur ac demonstrantur, Atque tot possunt fi
 eri extructiones, quot sunt genera, species & indiuidua
 eorum quæ uim sentiendi habent. Hæ omnes demonst
 rationes sunt secundariæ, & omnes concluduntur ui
 & efficatia dignitatis, seu axiomatis primi syllogismi,
 cuius præmissæ fuerunt immediata cause conclusionis,
 sed in reliquis inde extractis præmissæ fuerunt media
 tæ cause conclusionis, unde primus syllogismus tantum
 ΔΙΟΤΙ ΕΣΤΙ id est cur sit, reliqui omnes ΟΤΙ
 ΕΣΤΙ id quod sit concludunt. Hic obiter intersera
 mus quæ sit mediata quæq; immediata propositio. Me
 diata quidem propositio est illa, in qua prædicatum in
 est subiecto propter aliquid, cui tale prædicatum per
 eius genus conuenit. Sicut risibile Socrati, quod prius
 conuenit homini. Immediata uero propositio est illa, in
 qua prædicatum non propter aliud inest subiecto. Sicut
 risibile conuenit definitioni hominis, Ut omne animal
 mortale rationale est risibile. Homo est animal mor
 tale rationale, Est ergo risibilis.

F tiones

LIBER

tionēs potissimē etiam formantur à singulis generibus, in quibus proprie passiones adferuntur, seu predicantur, ut omne animal rationale est risibile (hic propria passio predicatur de definitione hominis) omnis homo est animal rationale. Ergo omnis homo est risibilis. Hec est ΔΙΟΤΙ demonstratio, ex cuius conclusione extruē KATA ΣΥΝΘΕΣΙΝ per mediatas causas alios syllogismos, & concludere propriam passionem speciei, de singulis indiuiduis propositæ speciei. Socrates est homo, Ergo Socrates est risibilis &c.

AETHICVM EXEMPLVM.

AXiomata Aethica primaria sunt hæc. Quicquid conuenit naturæ expetendum est. Bonum expetendum est, per se bonum magis expetendum est. Summum per se bonum summopere expetendum est. His quatuor axiomatis alia quatuor ex aduerso respondent. Quicquid nocet naturæ fugiendum est. Malum fugiendum est. Per se malum magis fugiendum est. Maximum per se malum summopere fugiendum est. Hæc sunt axiomata in doctrina de moribus, ex quibus omnia sua præcepta in Aethicis extruxit Aristoteles, Nos breuiter, ut ostendatur usus huius demonstrationis pauca extruamus.

Quicquid conuenit naturæ expetendum est, omnis

ΣΥΝΘΕΣΙΝ ΔΙΟΤΙ

PRIMVS.

nia honesta, utilia & suauia non pugnantia cum honestate conueniunt nature. Ergo hæc omnia expetenda sunt. Nunc uero quia propositiones conclusiue approbatae & demonstratae, fiunt axiomata in progressionem Synthetica, ex prima conclusione faciamus tria axiomata, Honestata expetenda sunt. Utilia expetenda sunt. Suauia non pugnantia cum honestate expetenda sunt. Ex primo axioma sic extruc. Honestata omnia expetenda sunt. Virtus omnis est honesta. Ergo omnis uirtus expetenda est. Hæc conclusio fit rursus axioma hoc modo. Omnis uirtus est expetenda: Iusticia, Temperantia, fortitudo, prudentia sunt uirtutes. Ergo Iusticia, Temperantia, fortitudo, prudentia sunt expetende. Ex hac conclusione quatuor axiomata licet facere, ex quibus rursus omnia, quæ in ijs uirtute includuntur demonstrari possunt. Eodem modo ex secundo & tertio axioma (de utilibus & suauibus) demonstranda sunt omnes partes utilis & suauis. Sed quia res ex ijs quæ dicta sunt intelligi potest, ad Geometrica exempla properemus.

GEOMETRICVM EXEMPLVM.

Omnis triangulus habet tres angulos, duobus rectis pares. Omnis Isopleuros, Isoscheles,
F 2 Schaly

LIBER

Schalynos, Ortogonios, Amphligonios, Oxygonios
est triangulus. Ergo omnis Isopleuros & cæteri has
bent tres angulos duobus rectis pares. Hinc tot licet
axiomata constituere, quot sunt species trianguli sub-
sumptæ, Sed satis est breuiter uiam monstrasse. Ex his
Aethicis, Physicis & Geometricis exemplis puto satis
intelligi quomodo demonstratio fiet in progressionem
Synthesicos, Quare nunc accedamus ad alteram spe-
ciem directæ demonstrationis, quam dixi uocari KATA
ANALYΣIN.

DE DEMONSTRATIONE DIRECTA KATA ANALYΣIN.

Directa demonstratio KATA ANALYΣIN est, quemadmodum supra definiuimus,
ascensus a fine ad principium, Conclusio enim est quæ
fuerat finis in Synthesi. Hanc demonstrationem unico
exemplo declarabo. In Aethicis exemplis quæ pro-
posuimus hæc fuit ultima conclusio. Omnis iusticia,
temperantia, fortitudo, prudentia, est expetenda. Hæc
conclusio maior erit prima in Analysisi, & in tertia fi-
gura procedendum est hoc pacto. Omnis iusticia est
expetenda, omnis iusticia est uirtus. Ergo uirtus est ex-
petenda. Hæc conclusio rursus retexenda est hoc pacto.
Omnis

Omnis u
sta. Er
alijs pa
dum est.
& immo
tur, & m
tuo facili
syllogismo
stratione.
tute uniuers
ita Analysisi
& causas
admonui.

DE
O

Hæc
logismo
utroque
commo
aut pug
consequ
& falsi

PRIMVS.

Omnis uirtus est expetenda. Omnis uirtus est honesta. Ergo honesta sunt expetenda. Eodem modo de alijs partibus in ultima conclusione Syntheseos agendum est. Verum quod proponitur, quia in concessas & immotas propositiones, hoc est axiomata, resoluitur, & monet Philoponus conclusionem in demonstratiuo facilius ΑΝΑΛΥΣΘΑΙ quam in Dialectico syllogismo, idq; propter certitudinem medij in demonstratione. Deinde & conclusio particularis actu uirtute uniuersalis est, quia materia est necessaria. Atque ita Analysis est ex posterioribus recursus ad principia & causas, quemadmodum supra in Analysis Vniuersali admonui.

DE DEMONSTRATIONE DVCENTE AD IMPOSSIBILE.

Huius Demonstrationis duplex est ratio quantum ad formam concludendi attinet. Nam alias syllogismo Cathegorico, alias hypothetico concludit. De utroque hæc regula, seu axioma omnibus scientijs accommodatum tenendum est. Si quid falsi, aut absurdi, aut pugnantis cum principijs sequitur ad aliud in bona consequentia, illud quoque ex quo sequitur absurdum & falsum erit. Ut si quis diceret lineam esse corpus.

F 3

hoc

LIEER

hoc ita refutares, Si ostenderes corpus habere aliquam proprietatem, uel differentiam, uel accidens inseparabile, quod non habet linea, Cum impossibile sit definitionem generis non predicari de singulis generis speciebus. Hoc ergo pacto destruenda propositio aduersarij, per syllogismum in secunda figura. Omne corpus habet tres dimentiones. Linea non habet tres dimentiones: Ergo linea non est corpus. Tametsi autem in prima figura possunt fieri conclusiones negatiuæ, tamen demonstrationes negatiuæ non fiunt nisi in secunda figura, Cuius hæc ratio est. In negatiuis oportet medium esse causam cur prædicatum conclusionis non insit subiecto, de quo negabitur medius terminus. Quare fieri non potest ut minor propositio sit affirmatiua, id quod fieri necesse est in prima figura. Relinquitur ergo negatiuas demonstrationes in secunda figura ordinandas esse. Per hypotheticum syllogismum dupliciter instituitur, nimirum à destructo consequente, & à primo ad ultimum. A destructo consequente hoc pacto: Si linea est corpus, linea habet tres dimentiones. Sed linea non habet tres dimentiones. Ergo linea non est corpus. A primo ad ultimum hoc modo. Si honesta non sunt expetenda, uirtus non est expetenda. Si uirtus non est expetenda, iusticia non est expetenda. Si iusticia non est expetenda. Tueri natos, educare & colere

colere soci
expetenda
& immari
sum, ergo
sum est, uia
si hoc falsu
quod honest
potissimum q
fionem.

DE I
NE C
Gr

Potissim
mis &
probare debet
nam quod nat
tum, sit ut se
faciamus, prop
sunt uetora.
tur TEKME
qua quidem no
atque ea que e
mirum cum il
pilla.

PRIMVS.

colere societatem non sunt expetenda. Si hæc non sunt expetenda, horribilis confusio & totius naturæ fœda & immanis destructio est expetenda. Sed hoc est falsum, ergo illud etiam primum ex quo hoc sequitur falsum est, uidelicet quod honesta non sunt expetenda. At si hoc falsum est, eius repugnans erit uerum, nempe quod honesta sint expetenda. Atque hac uia utimur potissimum quando aduersarij principia uocant in questionem.

DE DEMONSTRATIONE
NE CONIECTURALI, QVAM
Graeci ΣΗΜΕΙΩΔΗ appellat.

Potissima demonstratio & propria reuera ex prioribus & immediatis & notioribus propositionibus probare debet posteriora & minus manifesta. Sed quoniam quod naturæ notum est, non semper nobis est notum, fit ut sæpius de prioribus per posteriora fidem faciamus, propterea quod posteriora interdum nobis sunt notiora. Cum itaque hoc fit, demonstratio dicitur ΤΕΚΜΗΡΙΩΔΗΣ ΚΑΙ ΑΛΥΤΟΣ, quæ quidem non est adeo demonstrationis titulo digna atque ea quæ ex prioribus fidem facit posteriorum, nisi mirum cum illa priora naturæ sunt & nobis æquè cognita.

F 4

Hic

LIBER

Hic tempestiue uidetur adijciendū discrimen eorum quæ cognoscuntur, quæ sanè in triplici sunt discrimine. Alia enim nobis notiora sunt, alia nature, alia nobis & nature ex æquo nota sunt. Eorum quæ nobis notiora sunt, duplex est discrimen. Nam quedam ΑΙΣΘΗΤΑ, nimirum quæ sensibus exterioribus, idq; uel aliquibus, uel omnibus percipiuntur ut hic color, hoc frigidum &c. Quedam ΣΥΜΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙ cognoscuntur, hoc est crebra obseruatione eorum quæ sæpius sensibus offeruntur, quorum obseruatio diutina gignit Vniuersalem propositionem collectam Vniuersali experientia mentisq; munere conseruata, quæ postea quia est ΑΝΕΝΣΤΑΤΟΣ, in scientijs fit axioma, unde postea extruuntur innuere demonstrationes. Huius generis pleraque axiomatica sunt in ijs scientijs, quæ circa sensus uersantur, qualis est Astrologia, Geometria, Arithmetica &c. Hinc est quod Aristoteles & post hunc Philoponus impossibile esse dicunt, uniuersalia speculari nisi per inductionem quod sane de eo tantum genere intelligendum est, de quo nunc dixi. Ea autem quæ nature notiora sunt uocantur uniuersalia. Sed triplex est consideratio uniuersalis iuxta triplicem nature ordinem. Aut enim spectatur ordo ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ, secundum quem res à suis principijs extruuntur. Quo
sane

sane ordine magis
sunt & notiora
punctis in Geo
spectatur ordo
cum rerum form
latim, donec ad
tur ordo ΤΗΣ
nis rei propon
nat ea quæ ad
ture æque sum
quæ nobis ma
Cuius generi
ministerio
ΚΕΚΡΥΠ
one scientia
innate ΚΟ
bus demonst
& nobilissim
de digressi
Den
quæ & Α
ΠΑΡΑΤ
tionis quæ
steriora
Hic rubi

PRIMVS.

Sane ordine magis confusa & magis uniuersalia priora sunt & notiora naturæ, quam quæ inde extruuntur, sic punctus in Geometria prior est linea, linea figura. Aut spectatur ordo ΤΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ uidelicet cum rerum formæ à principijs ortæ discernuntur paulatim, donec ad formas fuerit deuentum. Aut spectatur ordo ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ nimirum cum finis rei proponitur, & natura quasi deliberat & ordinat ea quæ ad finem spectant. Porro quæ nobis & naturæ æque sunt nota, sunt ea uniuersalia existimanda, quæ nobis magis sunt nota quam eorum particularia, Cuius generis sunt omnia, quæ uim mentis sine sensuum ministerio agnoscimus, quæ quia sensus latent Græcis ΚΕΚΡΥΜΜΕΝΑ nominantur, quia sine inductiōe sciuntur. ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ, quia in mente quasi innatæ ΚΟΙΝΑΙ ΕΝΝΟΙΑΙ uocantur, ex quibus demonstrationes extruuntur omnium firmissimæ & nobilissimæ. His ita explicatis reuertamur cō unis de digressi sumus.

Demonstratio itaque ΤΕΚΜΙΡΗΩ ΔΗΣ quæ & ΑΛΥΤΟΣ dicitur, fit per ea quæ ΣΥΜΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙ nobis sunt nota, naturæ resolutionis quidem ordine priora. Compositionis uero posteriora, ut si queratur an spherice figuræ sit luna. Hic nihil ex prioribus demonstrare possumus, sed ex

F 5

postea

LIBER

posterioribus omnino concludendum erit, nimirum ex illuminationibus lune, quæ insequuntur formam eius & dependent ab ipsa: Vnde probamus lunam esse sphericam, quod est primum & causa illuminationum. Quoniam autem uidemus ipsam bis singulis mensibus falcatam fieri bis in duo sectam, bis utrinque gibbosam, semel suum plœnilunium habere, concludimus ex hoc sphericam esse. Si enim esset discus, totus eius discus collectim aut illuminaretur, aut non, sole ipsi occurrente. Quoniam autem spherica est, solque ipsa est altior, accidit semper partem ipsius ad solem conuersam illuminari, & hoc paulatim fieri quousque ad diametrum ipsi oppositam, totum hemispherium ipsum aspiciens illuminetur. Est igitur illuminatio indicium formæ ipsius, nec quia sic illuminetur spherica est, sed quia spherica, illuminationes ratiocinamur ex causa effectum. Verum quoniam natura primum, & causa, figura ipsa spherica est nobis incerta, manifesta autem illuminationes, utimur posteriore ut fidem faciamus de prioribus. Et quoniam insolubilia sunt talia signa, & coniecturæ, probationes ex ipsis factas demonstrationes uocamus, per secundam ut addit Philoponus mensuram demonstrationis. Atque hæc de demonstrandi Methodo dicta sufficiant.

DE DISPUTATIONE.

Tamet

Tamet uer
tis, quæ in
prescriptis, e
quædam quasi
placet, quibus
gitationes suas in
eis debeant, ne u
dicio uerbis con
preter garrulita
nibus in certis
quo fit ut sape
cissima uerita
tia inuolunt
liebris esse de
bulatio, Nam
OTEPON
mus esse debet
si tenebris em
tem interdum
sensio, hoc fit
sendam e
tyrones mili
postea cum
magis ad i
ita studio

PRIMVS.

Tamet si uera disputandi Methodus ex ijs præceptis, quæ in Methodo probabili & demonstratiua præscripsimus, commode peti potest, tamen hoc loco quædam quasi concertantium stratagemata adijcere placet, quibus admoneantur adolescentes, quomodo cogitationes suas instituunt, & intra quas metas cohibere eas debeant, ne ut rixosæ mulierculæ sine delectu & iudicio uerbis contendant, quod cum fit neq; ipsi quicquã præter garrulitatem inanem reportant, neq; de questionibus in certamen productis iudicium ferre possunt, quo fit ut sapere quidem sibi uideantur, sed rerum dulcissima ueritate amissa, errorum tenebris & ignorantia inuoluantur. Nec enim disputatio garrulitas muliebris esse debet, sed amica quædam & placida consabulatio, Nam dialecticorum est ut inquit Plato ΠΡΑΟΤΕΡΟΝ ΔΙΑΛΕΓΕΣΘΑΙ, cuius finis ultimus esse debet ueritatis inquisitio, cui inuentæ & quasi si è tenebris emerse acquiescere debemus. Quod autem interdum disputatur de rebus quarum nulla est dissensio, hoc fit ideo, ut adolescentes adsuefiant ad defendendam & non oppugnandam ueritatem. Et ut tyrones militares in umbra se primum preparant, ut postea cum res agenda est serio, sint instructiores & magis ad ictus tum inferendos, tum euitandos idonei: Ita studiosi in scholis disputationibus crebris se exerce

6576

LIBER

cere debent, ut postea ueritatis fortiores patroni esse possint, Sed omisso longiori exordio rem ipsam aggrediamur. In disputatione duo esse debent apparatus & conflictus seu concertatio. Apparatus consistit in noticia locorum in habitudine eorundem ad se inuicem, & in accommodatione ipsorum ad propositam questionem, quæ tria tametsi in Dialecticis traduntur, tamen de duobus postremis hic pauca dicam, ac primum de habitudine locorum ad se inuicem, quæ habitudo ex his regulis intelligi potest.

PRIMA REGVLA.

Cuicumq; definitio attribuitur, eidem omnia superiora directo ordine posita genera eorumq; differentie genericæ tribuuntur.

SECUNDA REGVLA.

Cuicumq; genus attribuitur, eidem omnia superiora directo ordine posita genera eorumq; differentie genericæ attribuantur.

TERTIA REGVLA.

Cuicumq; species attribuitur, eidem genus, differentia, definitio, proprium, Inseparabile accidens attribui potest.

QVARTA REGVLA.

CHI

Cui pro
nibus superio

Q
Cuicum
& species attr

SE

Causa e

SE

Partes

tit partes ne

Modo

contra.

N

Cuicum
existere neces

D

Rela

decem regul
locorum in
bus adhibe

Por

PRIMVS.

Cui proprium attribuitur, eidem species cum omnibus superioribus, differentia et definitio attribuitur.

QVINTA REGVLA.

Cuicumq; differentia attribuitur, eidem genus & species attribui debent.

SEXTA REGVLA.

Causa effectum, & effectus causam sequitur.

SEPTIMA REGVLA.

Partes sequuntur totum, qui enim totum admittit partes negare non potest.

OCTAVA REGVLA.

Modo posito ponitur & nomen principale, & contra.

NONA REGVLA.

Cuicumq; tribuuntur accidentia & actus, illud existere necesse est ut subiectum.

DECIMA REGVLA.

Relatiuorum mutua est positio & illatio. Hæ decem regule continent apparatus, seu habitudinem locorum inter se, quatenus fere affirmandis questionibus adhiberi possunt.

Porrò si questio neganda est despiciendum erit quid

LIBER.

quid aliquo affirmato uel negato negari poterit, qua de
re sequentes regulae obseruanda sunt.

PRIMA.

Cui definitio adimitur, eidem species adimitur
necessario.

SECUNDA.

Cui differentia & proprium adimuntur, de eos
dem & species denegabitur.

TERTIA.

Negatis genere, differentia, definitione, proprio
& inseparabili accidente, negabitur & species.

QUARTA.

Negatis partibus, negabitur & totum.

QUINTA.

Negata causa, negantur effecta, & è contra.

SEXTA.

Negatis subiectis, denegabuntur adiacentia,
actus, & accidentia omnia.

SEPTIMA.

Negato nomine principali, denegabitur & mo-
dus & è contra.

Octaua.

PRIMVS.

OCTAVA.

Sublato relatiuo, negabitur correlatiuum.

NONA.

Cui attribuitur genus certum, de eodem diuersa genera omnia eorumque differentie & species negabuntur.

DECIMA.

Cui species tribuitur certa, reliquæ negabuntur.

VNDECIMA.

Cui tribuitur unum contrarium, ab eodem reliquum remouetur. Vbi hanc locorum inter se habitudinem, de qua plura in Dialecticis præcipiuntur, studiosus intellexerit, facilis erit postea accommodatio, quæ omnino instituenda est quemadmodum præscriptum est in probabili Methodo, & pro diuersa habitudine loci ad partes questionis propositæ, erunt aliæ atq; aliæ formæ adhibendæ.

In conflictu seu concertatione cauendum est ne ictus inferentes, icti proprijs telis à bello discedamus, nullo prius uirtutis factio edito, quod ne fiat arma nostra debent nobis esse cognita, hoc est argumenta debent secundum normas Dialecticas deduci in disputationem, quorum uis & connexio in promptu debent esse, si ea aduersarius uel contempserit, uel improbaue-

rit.

LIBER

vit. Si contempserit, hoc est si connexionem reiecerit, in promptu ex locis & regulis consequentiarum ratio nexus esse debet. Si improbauerit quid, nouo quasi telo defendendum est, donec uel iuste uictus fueris, uel uictor ipse euaseris. Nec est unica uia adoriendi aduersarium. Ut enim in bellis alias aperto Marte, alias ex insidijs hostem aggredimur, ita in disputatione alias aperto argumento aduersarij propositionem impugnabimus, alias ex insidijs. Hinc duplicem argumentandi ductum fecerunt, Vnum directum, Alterum obliquum. De utroq; in hunc modum scribit Rodolphus. Ductus est, inquit, duplex cuiq; rei probandæ, unus directus, ut cum proposito aliquo uelut recta uia colligemus id quod probare uolumus. Ut qui probare uelit sapientem esse diuitem dicat, Sapiens nullius indiget, Ergo sapiens est diues. Atius est ductus obliquus, ut cum accepto contradicente eius quod probare uolumus, colligimus ex eo aliquid quod falsum sit, unde regressi docemus falsum id esse ex quo collectum est, idq; quia contradicens est eius quod intendimus probare. Consequens est istud ipsum esse uerum. Ut sapiens est diues, Si enim non sit diues sapiens, cupit aliquid, sed falsum est hoc, falsum igitur ex quo colligitur id, hoc est non esse diuitem sapientem. Verum igitur erit quod intendimus sapientem esse diuitem.

Not

Not
omnes enim
uie quedam
uerbis facili
tenda, & qu

DE

Q
tatione
defendenda. V
probare, uel
nouaq; collo
tione multa
plurimum fac
tum, breuiter
num ex octavo
horum Aristote
de imperiis est
Nec enim fieri
nica intelligit
Quoniam itaq;
responsione ad
terrogantem e
nere precepta

PRIMVS.

Non sunt autem hæ argumentandi formæ, per
omnes enim formas, quas exposuimus duci possunt, sed
uic quædam colligendæ intentionis. Ex his Rodolphi
uerbis facile & unde materia utriusq; ductus sit pe-
tenda, & quis sit utriusq; usus ostenditur.

DE COLLOCATIONE
DIALECTICA.

Quæ hætenus dicta sunt pertinent ad eam dispu-
tationem, in qua certa themata proponuntur
defendenda. Verum ubi cum disputantium neuter, quod
probare, uel improbare uelit alter, nouit, alia ratio est
nouaq; collocatio adhibenda. Et quia de hac colloca-
tione multa præcepta apud Dialecticos extant quæ
plurimum faciunt ad ordinem in Platone intelligens-
dum, breuiter pauca præcepta colligam, idq; potissis-
imum ex octauo libro Topicorum Aristotelis, Sine enim
horum Aristotelicorum præceptorum intellectu, multæ
ab imperitis effinguntur Platoni absurde opiniones.
Neq; enim fieri potest ut Methodus collocationis Plato-
nicæ intelligatur, ab ijs qui hanc doctrinam ignorant.
Quoniam itaq; Dialogi constant interrogatione &
responsione differentium, oportet utrumq; hoc est in-
terrogantem & respondentem certa & peculiaria te-
nere præcepta. Interrogantis itaq; hæc sint præcepta.

G Primum

LIBER

Primum oportet illum in promptu habere necessarias propositiones, hoc est ex quibus id probari potest quod intenditur, ut sunt maiores et minores propositiones in Syllogismis, præter necessarias propositiones quatuor propositionum generibus instructus esse debet disputator. Aliæ enim Inductionis gratia, ut detur Vniuersale. Aliæ amplificationis gratia, ut auctior sit oratio. Aliæ occultationis causa, ut occultetur conclusio. Aliæ perspicuitatis causa, ut nulla excusatio haberi possit, adhibebuntur. De necessariarum propositionum collocatione hoc sciendum est, quod uel directè collocandæ sunt, uel per occultationem. Directè cum statim id quod uolumus concludimus. Ut si queratur an fœlices sint Tyranni, hoc pacto interrogas. Consistit ne fœlicitas in uirtute? an Tyranni uirtutem habent? Si aduersarius hic primam admittit negata altera, inferenda est conclusio. Ergo Tyranni non sunt fœlices. Et monet Aristoteles hoc loco ut recto ductu potius quàm obliquo utamur, nisi cum secus obtineri quod uolumus non potest. Deinde etiam monet quod necessarie propositiones debent habere aliquid solidum & uere ΕΥΔΟΞΟΝ & OΥ & probabile. Monet tertio ut conclusionem non interrogemus, sed ut ex concessis conclusionem inferamus. Nam conclusio confecta, est ueluti parta uictoria. Hanc enim si quis interroget concedit uictoriam partem aduers

aduersario. C
non Dialectic
affirmare, uel
Ethica interroga
an non? Cum e
idem ne an dicit
monet, ut de ead
recta collocatio
Etenim, nunc de o
statim proponem
efficitur. Sed occ
modis. Primo, Si
genera, uel supe
statim conficitur
pietas principi
de iusticia sed de
tio de iusticia. Sed
necessarie propo
surus bonum, cu
nes ha habuit.
um, Alteram uic
paucissimum.
ni cupiditatem
altera propo
quis malus est,

PRIMVS.

aduersario. Quarto loco monet, ut ex interrogationē
 non Dialectica, faciamus Dialecticam, quam possumus
 affirmare, uel negare. Vt quis est homo, non est Diale
 Etica interrogatio, sed sic, estne homo animal rationale
 an non? Cum enim hoc pacto interroges aduersarium
 idem ne an diuersum sentiat facile apparet. Quinto
 monet, ut de eadem re non sepius interrogemus. De dis
 re. In collocatione propositionum necessariorum has
 tenus, nunc de occultatione dicendum est. Non enim
 statim proponende sunt necessariae ex quibus conclusio
 efficitur, sed occultandae. Occultantur autem his fere
 modis. Primo, Si sursum ascendatur, hoc est si superiore
 genera, uel superiores theses sumantur, non ex quibus
 statim conficitur quod intenditur. Vt si questio esset an
 pietas principi sit necessaria non interrogemus primum
 de iusticia sed de habitu bono. Deinde de uirtute, Tercio
 de iusticia. Secundo si conclusiones sileantur, quibus
 necessariae propositiones confirmantur. Plato ostendit
 surus bonum, cupere, uirtutem non esse, propositiones
 has habuit. Alteram boni cupiditatem esse omnia
 um, Alteram uirtutem non solum non omnium, sed
 paucissimorum. Vnde conclusio sequebatur, Itaq; boni
 cupiditatem & uirtutem idem non esse. Harum
 altera propositio syllogismo colligatur. Nonne quis
 quis malus est, uirtutem non habet? Nonne permulti
 sunt

G a

sunt

LIBER

sunt mali? Hic omittatur conclusio, quæ est uirtutem permultos non habere, & construatur secunda propositio necessaria prius hoc pacto, nonne quisquis malum cupit, bonum non cupit? Et quisquis bonum cupit, is malum non cupit? Malum autem nemo cupit.

Hic etiam conclusio transfiliatur quæ est, Bonum omnes cupere. Et quia iam habemus duorum syllogismorum concessas propositiones, habemus etiam eorundem conclusiones, quas cumulate inferre licet ubi opportunum uidetur. Breuiter hoc Aristotelis præceptum monet, ut concessis contenti non auide quod sequitur occupemus, propterea quod hoc iam ipso aduersario inuito, haberi potest. Huius præcepti exemplis plænus est Socrates apud Platonem. Tertio si ordo propositionum permutetur, & commisceantur propositiones diuersorum syllogismorum hoc modo. Nonne is qui malus est uirtutem non habet? Nonne quisquis malum cupit bonum non cupit? Nonne mali permulti sunt? Nonne malum nemo cupit? Quarto, Si coniugata interrogando commutentur. Vt si probandum esset bonum uirum esse dignum laude, interroges. Ecquid bene agere esset laudandum. Sed huius loci enstasin, uide in loco coniugatorum apud Philippum. Quinto, Si ita interrogemus ut aduersarius non intelligat ex forma questionis, quid cupiamus nobis concedi. Si enim inters

*interroges hoc
git aduersari
At si sic. Ma
forma intelligi
Si per similitu
sale, ut possit
tim efflagret
re non possit.
sibi ipsi resistat
equi in disput
nantur quæ u
santur, Au
debet ualere
tiones, uel
tur, quam id
miliaris. D
ponantur. N
pauperes, in
sunt homini
declinetur in
ratione fac
posterioribus,
concedat
peccato g
nes. iustic*

PRIMVS.

interrogas hoc modo. Nonne multi mali sunt? intelligit aduersarius te cupere affirmatiuam partem concedi. At si sic. Multi ne an pauci mali sunt? Ex questionis forma intelligi non potest, quid cupias concedi. Sexto. Si per similitudinem interrogetur, in qua latet uniuersale, ut potest ne ignis clare & sine fumo principio statim efflagrare? Ergo sine inuidia gloria subito enitescere non potest. Septimo. Si ipse interrogator interdum sibi ipsi resistat. Suspecti enim non habentur illi, qui aequi in disputando uidentur. Octauo. Si ea proponantur quae usitata & trita sunt, in omniumq; ore uersantur, Authoritas enim omnibus causis & solet & debet ualere plurimum. Nono. Si necessariae propositiones, ueluti non necessariae interrogentur, dissimulentur, quam id quod intenditur, qui mos Socrati est familiaris. Decimo. Si similia per comparisonem proponantur. Nonne quemadmodum multi indocti, multi pauperes, ita multi sunt mali? Quia semper pauciora sunt hominibus bona, mala plurima. Undecimo. Si declinetur in latus & sursum & undecumq;. Hac enim ratione facilius obtinetur conclusio, ut si uolo sumere posterius, interrogo id quod est prius & e contra, ut si concedat Papista Christum morte sua satisfacisse pro peccato generis humani. Confiteatur necesse est homines iusticia operum gloriari non posse. Duodecimo.

G 3

Si

LIBER

Si ea in quibus est totius contentiois presidium positum, non in principio statim proponantur. Ut enim firmissima presidia non sunt statuenda in prima acie, sed rectius in nouissima collocantur. Ita in disputando diu occultanda sunt, in quibus plus uirium est. Decimo tertio & ultimo, si producantur & amplificentur, intericianturq; in argumentatione, ea omnia quae nihil ad rem pertinere uidebantur. Hac enim ratione celatur & obscuratur res Socratico more.

Hactenus de ijs propositionibus, quae occultandae conclusionis gratia adhiberi solent dictum est. Nunc de ijs propositionibus dicatur breuissime quae ad amplificandum seu ΚΟΣΜΟΝ orationis pertinent. Certum est duas esse tantum propositiones necessarias unius conclusionis, quae ui & pondere ualeant. Caeteras quaecumq; praeter has accumulatur, multitudine & turba ualere. Cum igitur loco uniuersalis propositionis ponimus inductionem, & loco definitionis diuisionem, certum est nos orationem uberiorem & ornatiorem reddere. Estq; hoc Aristotelis praecipuum, quod ΠΡΟΣ ΟΓΚΟΝ & ΚΟΣΜΟΝ orationis, haec duo potissimum faciunt ΕΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ, perspicuitatis gratia, seu ut Aristoteles inquit ΕΙΣ ΣΑΦΗΝΕΙΑΝ adhibebuntur, exempla & parabole quae ad illustrandum & explanandum

dum not
bus & I
mentur
gratis,
sed indu
apud do
Method
tra aduer
Vi quaed
tus est confi
menti nat
quamq; n
propositi
clare res i
ter quare
duobus fa
ut mala cu
licet nemo
additur m
lix. Hinc
cupere.
pit esse n
definitio
in scelic
atur h

PRIMVS.

dum non solum à Dialecticis, uerum etiam ab oratoribus & Poetis sepius adhibentur. Postremum assumuntur propositiones præter necessarias inductionis gratia, nimirum ut uniuersale inductione exprimatur, sed inductione potius apud imperitos, syllogismo uero apud doctos & Dialecticos utendum est. Hactenus Methodus tradita est, qua instituatur disputator contra aduersarium, nunc pauca de re præcepta deniur. Ut quemadmodum aduersus astum respondentis munitus est consilijs disputator, ita sit ratione, cum se argumenti natura peruicax obiecerit. Est autem unamquamque rem probandi principium duplex, Alterum propositæ rei definitio, Alterum axioma, quorum illo clarè res in sua natura & ambitu cernitur, hoc euidenter quare in ea aliquid sit, intelligitur, reliqui loci his duobus famulantur. Sit questio, An quisquam mala ut mala cupiat. Hic primum queratur axioma, uide licet nemo uult esse infœlix. Hoc axioma fit maior, additur minor, Omnis qui cupit mala, uult esse infœlix. Hinc sequitur conclusio, neminem mala ut mala cupere. Hic si quisquam axioma negauerit, nemo cupit esse infœlix, nihil habemus quo inuenimus nos, quam definitiones rerum duarum, scilicet uerbi cupiendi & infœlicitatis, quibus ostensis nisi potest effici, ut recipiatur hæc sententia, uix potest quidquam adferri ad probandam

G 4

probans

LIBER

probandum illustrius. Postquam nunc interrogator instructus est præceptis aduersus aduersarium, & rem in disputationem adductam, sequitur ut respondenti quoque præcepta ex eodem Aristotele præscribamus, sed id faciemus breuissime: Officium itaq; respondentis in his consistit: Primum diligenter attendat ex quibus aduersarius probare nititur conclusionem falsam, caueatque ne causas falsæ conclusionis, quæ sunt propositiones in syllogismo concedat, sed eas si omnino falsæ sint reiiciat, si ex parte distinguat. Deinde ipsam collectionem totam animo intueatur, quæ, si Dialectica non fuerit, reiicienda est, & monstrandum uitium. Tertio contra aduersarij personam subinde orationem flectat. Quarto contemnat ea quæ ab aduersario tanquam necessaria adducta sunt. Sunt & exercitationis præcepta communia opponenti & respondententi præscripta ab Aristotele, quibus instructi esse debent disputaturi, quorum præcipua recitabo.

Primum assuescendum est argumentationes conuertere. Sic enim maior nobis ad disputandum argumentorum suppetet copia, & in paucis multas argumentationes tenebimus. Est autem conuertere, conuersa conclusione in contradictoriam uel contrariam, & assumpta altera propositionum alteram euertere, quod quomodo fiat paucis explicandum est. Si igitur syllogis-

mus

mus con
tiam eue
honestu
omnis u
danda n
honestu
est lauda
& omne
nesta, Stat
dandam e
cundæ fig
per tercia
& omnis
pis est.
uoluptas
Sive nullu
erit amara
autem omni
clusto est, q
uertendus
prima & n
stallus om
ideo quid
lucidas,
stallus lu

PRIMVS.

mus conuertendus fuerit primæ figuræ, maior per terti-
 tiam euertetur, minor per secundam, Vt, si quia omne
 honestum laudandum est, & omnis uirtus honesta, Ideo
 omnis uirtus laudanda. Siquidem uirtus quædam lau-
 danda non sit, siue omnis uirtus est honesta, quoddam
 honestum non erit laudandum, siue Omne honestum
 est laudandum, quædam uirtus non erit honesta. sed
 & omne honestum laudandum est, & omnis uirtus ho-
 nesta, Stat igitur firma conclusio omnem uirtutem lau-
 dandam esse. Si Syllogismus conuertendus fuerit se-
 cundæ figuræ, minor euertetur per primam, & maior
 per tertiam figurã. Vt si quia nullum turpe amandum,
 & omnis uoluptas est amanda, ideo nulla uoluptas tur-
 pis est. Siquidem quædam uoluptas turpis, siue omnis
 uoluptas est amanda, quoddam turpe erit amandum.
 Siue nullum turpe amandum, quædam uoluptas non
 erit amanda, Sed turpe nullum amandum est, uoluptas
 autem omnis amanda non est. Ergo recte conuersa con-
 clusio est, quandam uoluptatem turpem esse. Si con-
 uertendus syllogismus fuerit tertiæ figuræ, maior in
 prima & minor in secunda euertetur. Vt si quia Cry-
 stallus omnis lucidus est. Crystallus omnis lapis est,
 ideo quidam lapis lucidus est. Nam si lapis nullus est
 lucidus, siue Crystallus omnis lapis est, quidam Cry-
 stallus lucidus non erit. Siue Crystallus non lucidus
 est,

G s est,

LIBER

est Chryſtallus quidam lapis non erit. Sed & omnis
 Chryſtallus lucidus est, & omnis Chryſtallus lapis. Stat
 igitur firma conclusio quendam lapidem lucidum esse.
 Itaq; in eadem re sex argumenta licet conficere. Tria
 cum sumitur conclusionis contradictorium, & rursus
 tria cum sumitur conclusionis contrarium. Nec ulla
 res potentior est ad eluciendum uerum, quam subito &
 tanquam uno circulo positas eadem in re collectiones
 cernere. Quare non immerito Aristoteles ΤΑ ΑΝ-
 ΤΙΣ ΤΡΟΦΑ inter exercitij præcepta numerauit.
 Secundum præceptum est, ad omnem thesin, hoc est ad
 utramq; contradictionis partem argumenta spectare,
 unde fiet & simul in querendo & respondendo exer-
 citatissimus, Sunt autem problematis cuiusq; duæ theses
 una affirmatiua, altera negatiua. Argumenta autem
 quæ sic per collationem ad utramq; questionis partem
 confirmandã adhibentur ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ dicun-
 tur, ut quæ inuicem comparata thesibus, problematis
 accommodantur. Sic problema, Deus irascatur nec
 ne, Sit argumentum primum non irasci, quia si tam po-
 tens irascitur, per ire mundum oporteat, postquam po-
 tentes qui sunt homines, cum incanduerint, late popu-
 lantur omnia. Et huius ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΝ irasci
 Deum, quia urbes incendio totas hauserit subito, &
 mundum totum diluuijo obruerit. Item non irasci, quia
 conueniens

PRIMVS.

commoueri non possit. Et ΓΑΡΑΛΛΗΛΟΝ huius
ius commoueri posse, quia & pœnitere & incendi &
inflammari, & ira furere scriptura docet. Item non
irasci quia rem tam scœdam, ne sapientes quidem in se
admittant. Et ΓΑΡΑΛΛΗΛΟΝ ex eodem genes
re, irasci quia optimus quisque indigna maxime re,
maxime commoueat. Item non irasci quia credere
non possit, ledi se posse ab ullo. Et ΓΑΡΑΛΛΗ
ΛΟΝ huius, irasci quia maiestatem suam summam
apud homines à plerisque uiolari & minui uideat. Hic
exercitatio talis est, ut siue cogere uelis alium disputans
do, siue ipse uim effugere plurimum habeat momenti.

Tertium præceptum est, ut ad ea quæ sepiissime
incidunt problemata, argumentorum copia instructi
simus.

Quartum, ad omnem disputationem tria adfer
ramus, principia, hypotheses & normam communem
argumenti struendi. Principium est lux mentis & oculus.
Hypothesis est fundamentum rei & ipsa res com
munis norma argumentandi est syllogismus.

Quintum ut rerum primarum, quas maxime in
uita iactari & disceptari uidemus definitiones teneamus,
Vbi enim definitio ^{veritatis} ret tenetur, iactum est fundam
entum ad omnem disputationem medicam, & sic de
alijs.

Sextum.

LIBER

Sextum, tenere oportet locos communes, per quos differere licet ad multa problematum genera, sæpe enim accidit ut ex uno loco communi, multas Hypotheses colligere liceat.

Septimum. Locus communis potius quam syllogismus memorie mandandus est.

Octauum. Deducere unam propositionem in plures, quod quomodo fiat Rodolphus in secundo de inuentione optime docuit.

Nonum. Ad uniuersi generis questionem, reuocare questionem positam. Nam ita ex una multas facere licebit. Ornatissimæ enim inquit Cicero orationes hæ sunt, quæ latissime uagantur, & à priuata & singulari controuersia, ad uniuersi generis uim explicandam se confert, ut hij qui audiunt natura & genere, & uniuersa re cognita de singulis statuere possint.

Decimum. Res in disputationem propositas ad sua ΚΡΙΤΗΡΙΑ reuocare oportet. Sunt autem ΚΡΙΤΗΡΙΑ pro rerum natura uaria, & quatuor à Platone & Plutarcho numerantur. Nam earum rerum quæ acie mentis sola cernuntur & intelliguntur ΚΡΙΤΗΡΙΑ est Η ΝΟΗΣΙΣ, quæ est eius rei perceptio, quæ mente sola percipiuntur, hoc est cōmuniū sententiarum, seu cōmuniū principiorum ΠΡΟΑΡΧΗΣ, quam non docemur, sed cognitam circumferis

PRIMVS.

*serimus ac accommodamus problematis, quando in hęc
 uel illam partem feretur sententia, adhibita demon-
 strationis regula. Nam cum hęc ΝΟΗΣΙΣ sit lu-
 men rationis ut Plato inquit, eadem perspicimus rerum
 ordinem & consequentiam, quę quia plus acuminis
 requirit accedit Dialectica, quę huius ordinis & con-
 sequentię facultatem iuuat. Huic ΚΡΙΤΗΡΙΩ tota
 tam moralem Philosophiam atque ipsam Dialecticam
 subijcio. Deinde earum rerum, quę sub sensus cadunt
 & sensibus percipiuntur ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ est ΠΙΣ-
 ΤΙΣ, seu ΔΟΞΑ, quo uniuersa quę ΑΙΣΘΗ-
 ΤΑ hoc est sub sensus cadentia appellantur, reuocan-
 da sunt. Hoc ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ ΚΑΤΑ ΣΥΜ-
 ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΝ uniuersalem experientiam pas-
 rit, Vnde uniuersale pronunciatum statuitur, ex quo
 postea de particularibus iudicandum est. Huic Physi-
 eam subijcio & cognatas artes. Hoc enim pronuncia-
 tum: Quicquid pulmonem habet spirat, non est nouum
 per se, sed per inductionem, Vnde uniuersale collectum
 est. Atque ita de alijs in Physica & Medicina. Porro
 inter hęc duo ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΝΟΗΣΙΝ & ΠΙΣ-
 ΤΙΝ Plato tertium collocat nimirum ΔΙΑΝΟΙ-
 ΑΝ, quod circa res Mathematicas uersatur, quę par-
 tim mente, partim sensu percipiuntur. Nam ut Mas-
 thematica sine sensibus intelligi non possunt, ita sine
 intellis*

LIBER

intelligentia demonstrari nequeunt. Vnde ΔΙΑΝΟΙΑ talis estimatrix rerum est, quæ ex particulari siue uno siue pluribus, fert sententiam de communi pronuntiato, ex quo rursus de omnibus particularibus eiusdem generis fit iudicium. Vt cum Mathematicus pingens circulum, ostendit in eo omnes lineas à centro ductas ad circumferentiam esse æquales, mox arripit discens commune pronuntiatum, ex quo deinde fert sententiam, adhibita demonstrationis regula, de alijs particularibus circulis. Atque hæc causa est cur putantur demonstrationes Mathematicæ euidentiores esse, quàm Æthicæ, aut Physicæ: Quartum ΚΡΙΘΗΡΙΟΝ est ΕΙΚΑΣΙΑ hoc est simulatio seu effictio. Versatur enim circa rerum fabricandarum imagines, ad quas respicit artifex dum opus extruit. Hæc ΚΡΙΘΗΡΙΑ memoriæ commendanda sunt, & singula res suis ΚΡΙΘΗΡΙΟΙΣ subiiciendæ & per illa dijudicandæ sunt.

Plutarchus in Platoniciis questionibus hæc ΚΡΙΘΗΡΙΑ recitat, quæ dicit nobis esse à Deo data ΝΟΥΝ ΜΕΝ ΤΩΝ ΝΟΗΤΩΝ, ΔΙΑΝΟΙΑΝ ΔΕ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ, ΜΙΣΤΙΣ ΔΕ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΤΩΝ, ΕΙΚΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΑ ΕΙΔΩΛΑ.

De

PRIMVS.
DE EXEGETICA
METHODO.

Cum de exegetica Methodo dicturus sum uideo
me operæ precium facturum, si hanc partem in
quatuor membra distinxero, ut primum contineat for-
mas interpretandi authores. Alterum, ea quæ fusius
ab eloquentibus hominibus sunt exposita, ad Dialecti-
cam breuitatem, & formas argumentationum Dialecti-
cas certam rationem ac uiam reducendi præscribat.
Tertium Methodum examinandi ea, quæ tradita sunt
præscribat. Quartum membrorum Methodum edis-
cendi quæcumq; memoria digna uidebuntur, commone-
stret.

DE PRIMO
MEMBRO.

Ratio interpretandi authores non simplex est,
sed ut plures sunt interpretationum fines, ita
& plures formæ sunt. Aut enim uerba spectantur &
phrases & est interpretatio Grammatica, quæ consistit
in uerborum & phrasium explicatione, Aut summa
cura rerum est, & interpretatio est Dialectica. Dia-
lectica enim ars arbitra & estimatrix rerum est, Aut
accidentia uerborum & rerum spectantur, & est Rhea-
toricum interpretandi genus. Aut hæc omnia simul
spectantur & interpretationis genus triuiale dicatur.

Hæc

LIBER

Hæc genera ita adhibenda sunt, ut prudens Interpres uiderit commodum fore suis auditoribus, & professio efflagitare uideatur. Magnæ illæ professiones Theologia, Mathematica, Iurisprudencia, Physica, Aethica, rerum potissimum curam habere debēt, quas commode tractari doctissimi quique hac uia iudicant. Si generalis uniuersa declaratio, summaq; rei tractandæ comprehensio præcedat. Si hanc generalem comprehensionem, seu summam, sequatur specialis distributio partium. Si hanc comitetur membrorum explicatio, simplicium quidem per Methodum didaschalicam. Compositorum uero per Methodum probabilem & demonstratiuam, Si consutentur illorum, qui contra sentiunt opiniones, Si denique ordo contextus optimus docendi Magister adhibeatur.

DE SECVNDO MEMBRO.

Hic omnium primum tenenda sunt orationum discrimina. Nam Dialectica alij orationis generi, aliud instrumentum genus adhibet. Est itaque omnis oratio uel expositio tantum, uel argumentatio, uel mixta expositione & argumentatione. Expositio est oratio quæ solum dicentis mentem explicat, nullo quo fides fiat adhibito. Argumentatio est oratio, per quam
is

is qui dicit fa
tim exponunt
Si itaque or
quantumuis
ad sex quasi
pareat rei e
sona una pl
gestum nego
sexum acce
præcipua su
Dialecticu
his omnib
tra defici
tie est na
beri necess
menta uer
Res, Person
Atque hæc
in argumen
maior usus
cipalis in
sunt inque
menta sui
mum in
cis norm

PRIMVS.

is qui dicit fidem conatur efficere. Mixta est in qua partim exponuntur seu narrantur res, partim probantur. Si itaque oratio fuerit expositio tantum, Dialecticus quantumuis oratio longa fuerit uniuersam reuocabit ad sex quasi elementa detractis ornamentis, ut nuda appareat rei expositio. Sunt autem elementa hæc, Persona una pluresue, locus ubi gestum, & tempus quo gestum negocium sit, modus quidam gesti negocij. His sextum accedit causa gestorum. Quoniam autem hæc præcipua sunt capita, quæ expositionem perficiant, Dialecticus absolutam eam iudicabit, quæ constat ex his omnibus, Itemq; ex ijs quæ ad illa referuntur. Contra deficientem quæ alicuius illorum indiget. Prudentiæ est narrantis uidere, ubi omnia hæc membra adhiberi necesse est, & ubi non sunt adhibenda. Hæc elementa uersiculo tali memoriæ gratia complecti solco. Res, Persona, Locus, Tempus, Modus, AEtia narrant. Atque hæc de examine expositionis sint dicta. Porro in argumentatione maiores ingenij uires requiruntur, maior usus, maiorq; cura. Primum enim questio principalis inuenienda est si latet, Secundo argumenta sunt inquirenda. Tertio reddenda sunt argumenta inuenta suis locis & accommodanda questioni. Postremum iudicandum est de inuentis, idq; tum ex Dialecticis normis, quæ regant animum ne fallatur iudicium.

H

Quos

LIBER

Quomodo autem inuenienda sit quæstio, docet Rodolphus in Secundo libro de Inuentione. In oratione enim habente aduersarium, ex contradictione altercantium nascitur quæstio. Vbi aduersarius ex aduerso non respondet, ut in continente oratione negotium, personæ, conatus, Hæc tria coniuncta monstrant quæstionem. De quare Rodolphus præ alijs consulendus est, Postquam autem inuenta iam est quæstio, argumenta querenda & inuenienda sunt, quæ in re præcipua Dialecticæ uirtus se prodit. Quocirca nunc præcepta subiicienda sunt de hæc re, ut inquirentis laborem non nihil minuamus, dulciôr sit optimorum authorum lectio, quando uis nexusque rerum pœnitus peruidetur. In primis itaque hoc sciendum est, quod magni authores in splendidioribus scriptis, tamen si Dialecticam ut normam rerum intuentur: tamen ordinem illum ut liberares negligunt sæpe, interdum à proposito non ordinantur, neque concludunt, Assumptiones sæpe ad rationem probationemque traducunt, ut difficillimum sit nonnunquam eorum argumentationes ad eum ordinem, qui naturalis & Dialecticus est reuocare. Verum si Dialecticus suo munere rite perfungi uelit, omnia illa retextet, & quæ quasi in campo amplissimo expatiantur, & disperguntur, in carceres Dialecticos includet, examinabit, approbabit, quod quomodo fiet breuiter explicans

PRIMVS.

plicandum est. Sit ergo hæc prima regula. Cum inue-
nerimus quæstionem, quicquid id est quod pro ratione
positum est, si una propositio fuerit adhibendum est
quæstioni, Enthimemaq; constituendum cuius anteces-
dens erit ratio posita, consequens uero quæstionis pro-
positio. Secunda. Si plures erunt propositiones, tunc
adhibendæ erunt altera alteri, uidentūq; an altera pro-
betur per alteram. Tertia. Si altera probatur per alte-
ram, quantum ad concludendam quæstionis propositio-
nem attinet una est argumentatio, ordine tamen probans
di plures. Quarta. Si non probatur altera propositio
per alteram, sed unaquæq; probat per se quæstionem,
plures erunt argumentationes. Quinta. Quod si nec
altera alteram probat, uel erunt plures unius argus-
mentationis propositiones (scilicet maior & minor) uel
plurium propositionum probationes. Haud enim raro
usu uenit probationes propositionum poni loco propo-
sitionum. Sunt autem propositiones quibus quæstio in
hanc uel illam partem confirmatur. Sexta. Si fuerint
unius argumentationis probationes, in qua maior uis
est primo loco collocanda est, in qua minus uirium ses-
cundo & conclusio erit syllogistica. Septima. Si plu-
rium propositionum fuerint probationes, singule pro-
bationes suis sunt propositionibus accõmodandæ, Atq;
ita in Enthimematis uel syllogismi formam reuocandæ.

H 2

Octaua

LIBER

Octava. Sæpe etiam hoc usu uenit questionem & probationem unius quasi propositionis formam obtinere, Sed Dialecticus hæc iudicabit & diuellet probationem à questione.

Nona. Fit sæpe quod argumenta quasi punctu notentur, quæ Dialecticus complebit, & uocabit in iudicium.

Decima. Vna sæpe propositio multa media continet, quibus questio aliqua est probanda, uerum illa retexet Dialecticus. Vbi autem adolescentes artis differendi Studiosi hæc præcepta perceperint, debent etiam cognitæ formas argumentationum habere, quibus oratores utuntur. Vnde non tantum iudicium formare in iudicandis aliorum scriptis discunt, uerumetiam quandam uiam ornatius argumentandi, ac argumenta illustrandi consequuntur. Quare breuiter potissimas oratoriarum argumentationum formas subiiciam, quas postea ad regulas præscriptas examinare non erit difficile. Oratoriarum itaque argumentationum aliæ perfectæ sunt, aliæ imperfectæ, utrumq; genus in expressum & implicitum diuiditur. Perfecta & expressa argumentatio oratoribus ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ dicitur, & est syllogismus Cathegoricus constans quinque partibus, propositione maiore, ratione maioris una pluribusue, propositione minore eiusdem ratione una uel pluris

pluribus, & est
est propositio
hominum insi
tendam hoc u
nobis à natura
accepimus, po
idq; in sensib
aspiramus, an
iam eorum est
usi esse mus p
postquam pr
teris quoque
sunt cum d
ime. Veli
cum edific
nobis ingen
mo loco pon
minor, Qu
Dialecticus
maioris e
tionibus n
posito arg
mentatio
bus. Ver
tur. A

PRIMVS.

pluribus, & conſuſione, quæ ſæpius omittitur, quia
 eſt propoſitio probanda. Sit queſtio An uirtus cuiquam
 hominum inſita ſit natura? Ad hanc queſtionem euer
 tendam hoc uſus eſt Epichiremate Ariſtoteles. Quæ
 nobis à natura tributa ſunt, eorum primum facultates
 accepimus, poſtea uero officijs muneribusq; fungimur,
 idq; in ſenſibus cernitur. Neque enim ex eo quod aut
 aſpeximus, aut audiuiſimus ſenſus accepimus. At cum
 iam eorum eſſemus compotes eis uſi ſumus, non cum
 uſi eſſemus percepimus. At uero uirtutes accepimus
 poſtquam prius aliquid à nobis actum eſt, quod in coe
 teris quoque uidere eſt artibus. Quæ enim facienda
 ſunt cum didicimus ea, tum cum agimus diſcimus max
 ime. Veluti homines tum architecſti exiſtunt maxime,
 cum ædificant. Moralis igitur uirtus non naturaliter
 nobis ingenita eſt, ſed exercitijs comparatur. Hic pri
 mo loco ponitur maior, Secundo ratio maioris. Tertio
 minor, Quarto minoris ratio, Quinto concluſio. Hic
 Dialecticus primum inquiret propoſitiones neceſſarias
 maiorem & minorem, deinde ex illis & eorum proba
 tionibus noua argumenta conſtituet, quod quia in pro
 poſito argumento eſt facile omittam. Perfecta argu
 mentatio ſed implicita, ſimiliter quinq; conſtat parte
 bus. Verum quia medium hic occultatur implicita dici
 tur. Alia enim uerborum forma repetitur medium in

H 3   minoris

LIBER

*minori, ut oratio recipiat uarietatem. Quod in certum
 finem fertur aliqua prouidentia gubernatur. Nihil
 enim quod casu aut temeritate fertur aliquam destina-
 tam metam spectat. At uniuersus hic mundus in cer-
 tum scopum dirigitur, quem assequi laborat perpetuo.
 Quemadmodum uicissitudo temporum, ortus & occas-
 sus syderum, ordinatae illae orbium circumuolutiones
 ac poenae ingentium scelerum testantur. Relinquitur
 ergo hunc uniuersum orbem, quodam supremæ mentis
 consilio gubernari ac regi. Hæc est forma superiori
 similis, nisi quod hic & medius & maior terminus ua-
 rietate sermonis tegantur. Dialectici ergo est muneris,
 detracta uarietate rem nude proponere, & in iudicium
 uocare. Imperfecta argumentatio, seu ΕΠΙΧΕΙ-
 ΡΗΜΑ imperfectum est in quo aliqua harum quinque
 partium desideratur, nunc enim maior, interdum eius
 probatio, nonnunquam minor, uel eius probatio abest.
 Quo autem plures desiderantur partes, eo est imperfe-
 ctius ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ. Hic obiter admonendum
 duxi, sex modis conclusionem uariari. Nunc enim sim-
 pliciter concluditur, nunc per ΙΣΟΔΥΝΑΜΙΑΝ.
 Nunc ΚΑΤΑ ΥΠΟΘΕΣΙΝ, nunc per contrari-
 um, nunc per id quod conclusionem necessario sequitur.
 Interdum per schema aliquod Rhetoricum. Simpliciter
 concluditur cum Dialectico more concluditur, ut
 quod*

quod nihil ag
 nihil agit.
 est. Hæc et
 NAMIA
 reorum null
 thesin sic.
 uidentia gub
 Ergo si uniu
 qua gubernat
 formula po
 & si quis te
 cluditur, q
 onis ponit
 filio guber
 mundus no
 nec Stoica
 conclusiones
 quid in certa
 mundus in
 numen quo
 schema Rb
 consilio g
 ergo tu in
 hanc pul
 per singu

PRIMVS.

quod nihil agit expers uirtutis est. Deus Epicureorum nihil agit. Ergo Deus Epicureorum expers uirtutis est. Hæc conclusio simpliciter illata per ΙΣΟΔΥΝΑΜΙΑΝ hoc modo uariatur. Ergo numen Epicureorum nullis honestatis actionibus claret. Per hypothesis sic. Quicquid in certum finem fertur prouidentia gubernatur. Mundus in certum finem fertur. Ergo si mundus fertur in certum finem, prouidentia aliqua gubernari eum necesse est. Sed hæc concludendi formula potissimum utuntur authores in longioribus & fusius tractatis argumentis. Per contrarium concluditur, quando cum inficiatione contrarium conclusionis ponitur. Vt quicquid in certum finem fertur consilio gubernatur, Mundus in certum finem fertur. Ergo mundus non fortuita temeritate, ut Epicurus somniat, nec Stoica quadam necessitate uoluitur. Per id quod conclusionem necessario consequitur hoc modo. Quicquid in certum finem fertur consilio gubernatur. At mundus in certum finem fertur. Ergo mundo præest numen quoddam mente & intellectu præditum. Per schema Rhetoricum sic. Quod fertur in certum finem, consilio gubernatur. Mundus in certum finem fertur, ergo tu insane Epicure pugnas cum natura & negas hanc pulchritudinem consilio aliquo gubernari? Ita per singula schemata fere conclusionem uariare licet.

H 4 idq;

LIBER

idq; non tantum in syllogismo, sed etiam in alijs argu-
 mentandi formis. Nec parum iuuerit ad inuenienda
 & tractanda argumenta, in his sex concludendi formis
 se exercere. Utuntur & Rhetores idq; sepiissime pre-
 postero syllogismo seu Epichiremate, quale est illud So-
 craticum, firmiter sensum esse aliquem post hanc uitam
 mortuis statuo, Sic sapientissimi quiq; sibi persuade-
 runt, quorum sententiæ ueræ sunt & probandæ. Pri-
 mo loco hic ponitur conclusio. Secundo minor. Ter-
 tio maior. In oratione Demosthenis secunda Olynthi-
 aca, tale huius formæ exemplum habes. Si quis existi-
 met Philippum uolentia illa, qua loca, portus & hu-
 iusmodi inuadit imperium obtenturum esse, haud leui-
 ter errat. Quando enim beneuolentia res constituuntur
 ac laborum socijs non desunt sua præmia, homines
 in officio retinentur. Verum cum malitiose & auare
 & uiolenter aliquis rem gerit, leue erratum omnia la-
 besactat & dissoluit. Non est enim o uiri Athenienses,
 quod existimetis quemquam, qui periurio, iniuria, &
 mendacio res gerit, firmum stabileq; habiturum regnũ.
 Quemadmodum enim in nauigijs alijsq; ædificijs acci-
 dit, quod si firma sint futura, firmamentum firmum ha-
 beant, quod si non habuerint, cito ruitura sunt. Sic eti-
 am actionum principia & causas ueras & firmas esse
 oportet, id quod nequaquam in rebus quæ à Philippo
 geruntur

geruntur per
 tur. Secundo
 maior repeti
 maioris. Se
 niam obseru
 sibi mutuo
 plures syllo
 dum. In T
 rei exempla
 ris distingua
 qui est totu
 nia. 2.
 pendit ex
 quod exp
 quidem di
 ctus istius
 qua quicq
 casenti qu
 4. Quid
 euiglaue
 hil peper
 sem, que
 labefact
 omnino
 migra

PRIMVS.

geruntur perspicitur. Hic primo loco conclusio ponitur. Secundo antithesis maioris. Tertio ^{maior} minor. Quarto maior repetitur per attentionem. Quinto confirmatio maioris. Sexto loco minor ponitur. Est & hoc dignum observatione, syllogismos plures apud Oratores sibi mutuo implicari & intertexi, quod fit ubi duo uel plures syllogismi simul adhibentur ad idem probandum. In Tertio paradoxo Ciceronis, pulchrum huius rei exemplum extat, quod adscribam, & partes numeris distinguam. 1. Nemo potest non beatissimus esse, qui est totus aptus ex sese, quiq; in se uno sua ponit omnia. 2. Cui autem spes omnis & ratio, & cogitatio pendit ex fortuna, huic nihil potest esse certi, nihilq; quod exploratum habeat permansurum sibi ne unum quidem diem, eum tu hominem terreto, si quem eris natus istiusmodi mortis aut exilij minis. 3. Mihi uero quia quicquid acciderit in tam ingrata ciuitate, ne recusanti quidem eucnerit non modo non repugnanti. 4. Quid enim ego laboraui, aut quid egi, aut in quo cui glauerunt curae & cogitationes meae? Siquidem nihil peperit tale nihil consecutus sum ut in eo statu essem, quem neque fortunae temeritas, neque inimicorum labefactaret iniuria. Mortem ne mihi minitaris, ut omnino ab hominibus, an exilium ut ab improbis demigrandum sit. Mors terribilis est his, quorum cum

H 5 uita

LIBER

uita omnia extinguuntur, non his quorum laus emori non potest. Exilium autem terribile ijs, quibus quasi circumscriptus est habitandi locis, non his qui omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt.

5. Hæ miseriæ, hæ erumnæ præmunt omnes, qui te beatum, qui te florentem putas, tuæ libidines te torquent, tu dies noctesq; cruciaris, cui nec satis est quod est, & id ipsum quod habes ne non diuturnum sit futurum times, te conscientiæ Stimulant maleficiorum tuorum, te metus exanimat iudiciorum atq; legum, quocumq; aspexisti ut furie, sic tuæ tibi occurrunt iniuriæ, quæ te respirare non sinunt.

6. Quamobrem ut improbo, stulto & inertî nemini bene esse potest, Sic bonus uir & sapiens, & fortis miser esse non potest. Hæc Cicero, facilis erit resolutio cognitis propositionibus probandis, quæ sunt hæ duæ: Prior sapiens & bonus est beatus, & improbus est miser. Primo loco ponitur maior primæ. Secundo maior secundæ. Tertio loco minor primæ. Quarto eiusdem probatio amplificata per distributionem. Hoc loco meminisse oportet quemadmodum & Agricola monet, sæpe Oratores pro Vniuersalibus propositionibus ponere singulares, ut sic magis uulgi aures & animos oratio feriat. Dialecticus hic dixisset, Sapiens & probus totus aptus ex sese est, & in se uno sua ponit omnia.

Sed

Sed Cicero fingere maluit. esset hæc. Sæpe ponitur, ut inueniunt, Vbi etiam salibus ponuntur, g'ni primo loca ambæ per collationem, quæ me, sæpe per & forma artur, hæc ræ quinquæ pa unam plure res. Expo loco est quæ tur, propositio, uel minor erit præmissio schemate dum alicuius. 2. Eugeniæ & rebus g'ra, immo res ab off

PRIMVS.

Sed Cicero singularem quæ ex hac uidebatur sequi, ponere maluit. Quinto loco pro minore secundæ quæ esset hæc. Stultus & improbus omnia in rebus fortune ponit, ponitur eiusdem probatio per distributionem, Vbi etiam singulares propositiones, pro uniuersalibus ponuntur. Sexto. Conclusio secundi Syllogismi primo loco. Primi uero secundo collocatur, & ambæ per collationem inferuntur. Hoc genus Epichirematum, quemadmodum & aliæ argumentorum formæ, sæpe per subiectionem uariatur & exornatur. Est & forma argumentandi Oratoria, quæ collectio uocatur, hæc rationibus & expolitionibus constat, quæ in quinque partes distributa est, propositionem, rationem unam pluresue, rationis confirmationem, unam uel plures. Expolitionem unam pluresue. Propositio hoc loco est quæstio probanda, Cum enim primo loco ponitur, propositio dicitur, cum concluditur, conclusio, Ratio, uel minor syllogismi erit, uel maior. Confirmatio erit præmissæ maioris uel minoris probatio. Expolitio schemate ornat & locupletat rationem, & interdum alicuius præmissæ uim habet, sit tale exemplum.

1. Fugiendum est ocium.
2. Est enim turpis uocatio in rebus gerendis.
3. Mors & uiui hominis sepultura, immo omnium malorum sentina pessima, homines ab officio auocans.
4. Quod est totius Reipublicæ pernis

LIBER

perniciosissima pestis. Vbi enim otio indulgent magis-
stratus, non potest nisi pessime administrari Respub:
negliguntur leges, cessat cura ararij publici, non fiunt
iudicia, non corriguntur malefacta, contemnuntur stu-
dia, corrumpuntur urbes. Breuiter uniuersa Respublica
funditus euertitur. Vbi in ocio uiuit uulgus, ibi plane
ex libidine uiuitur, uitia perpetrantur, caedes, rapinae,
latrocinia, donec ex otio tota Respub: euersa iacet, ne-
mine opem supplicii ferente: Contra uero optime ea con-
stituta est Respub: ubi suo quisque officio fungitur:
Magistratus curat obseruari leges, populus obtempe-
rat, uigent honesta studia & moribus uiuitur optimis.
6. Quemadmodum enim ager si ociosus iacet, non so-
lum nullum producit frugem utilem, sed praeter tribulos
& urendam filicem producit nihil. Sic fieri non potest
quin humanus animus uel prestantissimus ex ocio fiat
pessimus. 7. Scipio Aphricanus uir prudentissimus
ne unquam indulgeret ocio tantillum, maluit lapillos
in ripis colligere, quam nihil agere. Apud Athenienses
erat capitale ocium, cogebanturq; ciues ocij sui publi-
cam reddere rationem. Apud Ouidium legis Egestum
factum adulterum ex ocio. 8. Marci proinde Varro-
nis sententia uidetur mihi in primis laudanda, qua do-
cet nihil agendo homines discere male agere. In hac
collectione primo loco ponitur propositio. 2. Ratio.

Confiro

3. Confirmat
gumentatio.
contrarijs.
historias &
Est e
plex, quam
eius forma qd
do. Tres su
ficia solent i
Hic Roscius
in eo relucet
imputari.
fert, quare
plexione, q
mens sane a
sarium stru
rit. Demo
plexione. 1
Si Sciuisi in
uili, cur nos
constare de
facile reuoc
utuntur e
tionem, q
magnam

PRIMVS.

3. Confirmatio. 4. Exornatio seu noua quaedam argumentatio. 5. Alia exornatio, & argumentum à contrarijs. 6. Exornatio à simili. 7. Exornatio per historias & exempla. 8. Autoritates & XPEIAL.

Est & obseruanda enumeratio Rhetorica duplex, quam Dialectici inductionem uocant. Prima eius forma est, cum summam rei proponimus hoc modo. Tres sunt res quæ homines inuniuersum ad maleficia solent impellere Auaritia, Ambitus, & luxuria. Hic Roscius minime fuit auarus, nulla ambitus indicia in eo relucebant. Non potest igitur maleficium Roscio imputari. Alia forma à Dialectica inductione non differt, quare exempla omitto. Utuntur & Oratores complexione, quæ est ut dicunt bicorne argumentum, uchemens sane argumentationis species, quæ utrinq; aduersarium sternit alterutrum siue firmauerit, siue negauerit. Demosthenes contra Eschynem hac usus est complexione. Sciuisi quod erat futurum, aut nesciuisi. Si Sciuisi in culpa es, quod non admonuisti. Si nesciuisi, cur nos ignorantie condemnas. Hæc quia semper constare debet, si erit firma ex contrarijs immediatis, facile reuocabitur ad duos syllogismos. Submissione utuntur etiam Oratores, in qua quis à se ipso petit rationem, quare unumquodq; dicatur. Ut Maiores nostri magnam Oratorie operam dare uoluerunt. 2. Quid ita?

4
10 11

LIBER

ita? quod recte intellexerunt ea studia omnium summe esse appetenda. 3. Cur id? quoniam per ea tanto plus alijs hominibus prestamus, quanto homines brutis. 4. Qui hoc? quod nihil habent ingenia in hominibus constans, nisi ea doctrina & arte excolantur. 5. At quid ita? Nam cum Oratorum præceptis quibuscunque rebus ordo detur, sit ut ingenia ad ordinem composita, nihil tumultuarum, nihil præceptis, nihil confusum præruptum, hians, nihil intempestivum producant. Primo loco hic ponitur propositio probanda. 2. Eius probatio. 3. Rationis confirmatio. 4. Confirmationis ratio. 5. Huius rationis probatio. Vnde facile est Dialectico quatuor Enthymemata constituere, eaq; ad syllogismorum normam exigere. Sunt & aliæ Oratorum argumentandi formæ, quas omitto, quia ex his quæ dicta sunt facile iudicari possunt. His itaq; argumentationum formis cognitis, & regulas quas supra tradidi, ubi accesserit lectio frequens, & Styli exercitium, facile erit Rhetorica argumenta ad suos fontes reuocare, atque questionibus propositis accommodare. Quomodo autem argumenta inuenta sint reddenda suis locis docet Rodolphus lib: 2. de Inventione Capite 26. Vnde Studiosi ea quæ huc spectant, sumant. Quantum ad iudicium attinet ubi forma argumenti proposita fuerit, ars primum consulenda est, unde quæstio sumpta est. Deinde

inde videndum
vel ex Hypothese
probans sit sum
dum an aliquid
& rursus si qu
etiam an propo
precepta, quæ p
& improbande

DE T

Postquam
dictum e
quæ tradita
plex examen.
ricum. Gram
singularum di
tionis. Post
ditionis dupte
mirum & signi
na quæ Orthe
an attingunt
nificatio, vel
æ quo signific
est ratio de
nis examini

PRIMVS.

inde uidendum an ex firmis aliquibus artis principijs, uel ex Hypothesibus conclusis ex principijs propositio probans sit sumpta. Si non fuerit inde sumpta, uidendum an aliquid absurdi sequatur si concedatur quaestio, & rursus si quid commodi. Deinde iudicandum est etiam an propositiones instituuntur iuxta Dialectices precepta, quae precepta sunt uiae iudicandae, probandae & improbandae quaestionis.

DE TERTIO MEMBRO.

Postquam de formis interpretationis breuissime dictum est, ordo postulat, ut uia examinandi ea quae tradita sunt, aperiatur. Constituatur ergo Triplex examen. Grammaticum, Dialecticum & Rhetoricum. Grammaticum rursus tripartitum esto. Vnum singularum dictionum. Alterum orationis seu constructionis. Postremum phraseos seu linguae. In examine dictionis duplex adhibenda est consideratio, uocis nimirum & significationis. In uoce spectanda sunt omnia quae Orthographiam, Aetymologiam & Prosodiam attingunt. In significatione utrum naturalis sit significatio, uel non naturalis, utrum unum pluraue ex aequo significet. Et si non fuerit naturalis explicanda est ratio deflexionis. In orationis, seu constructionis examine, tantum duae uoces coniungendae erunt paulatim

LIBER

paulatim, donec tota Oratio complebitur, & querenda est singularum connexionum ratio. In phraseos examine coniungendae sunt tot uoces, quot ad integrum sensum requiruntur, ac primum uis phraseos & usus explicandus est. Deinde conferenda est phrasis Graeca cum Latina, utraque cum patria. Hoc triplex examen ita adhibendum iudicio, ut non eadem praeccepta quotidie repetatur, sed ut singulis mensibus uniuersae Grammatices examen absolui possit. Ac utilissimum iudicarem si Pedotribae singulis septimanis pueris, qui paululum in Grammatica promouerunt, orationem aliquam uariandam, iuxta Erasmi praescripta proponerent.

Dialecticum examen duplex est. Vnum praecceptorum artis, quae eo ordine examinanda sunt quo traduntur. Alterum est cum Dialectica alijs rebus seu artibus adhibetur arbitra, ubi examen instituendum est iuxta praescriptum superiorum Methodorum.

Rhetoricum examen, quod est uerborum & rerum, petendum est ex Methodo Rhetorica, de qua ubi prius dixero de quarto membro, praeccepta tradam.

DE QVARTO MEMBRO.

Cum ipsa ars Dialectica rerum ordinem contemplantur & seriem, nulla erit uia facilior ediscendi,

di, quam si eu
lens aliquid o
telligat. De
Deinde minor
genti inspicia
rerum. Hoc
boris partem
miseri citra m
tem hoc praes
cognoscendis
tionis ordinem
Aeneidos si
monstrata, in
AEole
Et mulcere d
Gens inimica
illum in Italia
Incut uim uer
Aut ego diuer
Sunt mihi bis
Quorum, qu
Connubio u
Omnes ut te
Exigat: &
Hos

PRIMVS.

di, quam si eundem ordinem sequaris. Puer igitur uolens aliquid ediscere. Primum omnium rem bene intelligat. Deinde partes rei numeret, primum maiores, Deinde minores. Tertio loco ordinem partium diligenter inspiciat. Quarto animaduertat exornationes rerum. Hoc ubi fecerit puer, plus quam dimidiam laboris partem se absoluisse sciat, qui contra faciunt se miserè citra magnam frugem torquent. Postquam autem hoc prescriptum sequutus fuerit puer, in rebus cognoscendis, accingat se ad ediscendum iuxta dispositionis ordinem. Oratio Iunonis ad AEolum in primo AEneidos sit nobis exemplum, ut in facilioribus uis monstrata, in difficilioribus quoque spes sit.

AEole (namq; tibi diuum pater atq; hominum rex
Et mulcere dedit fluctus, & tollere uentos)
Gens inimica mihi Tyrrenum nauigat æquor
Illum in Italiam portans, uictosque penates.
Incute uim uentis submersasq; obruc puppes:
Aut age diuersas, & disijce corpora ponto.
Sunt mihi bis septem prestanti corpore Nymphæ
Quarum, quæ forma pulcherrima Deiopeiam
Connubio ungam stabili, propriamq; Dicabo
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat: & puchra faciet te prole parentem.

Hos undecim uersiculos primum intelligat puer.

I

ut

LIBER

ut possit rem comprehensione quadam summaria conspici. Deinde partes numeret, quæ sunt quatuor. Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, partiumque locos obseruet. Tertio loco ordinem primum recondat in mentem, quod est facile, cum sit hic naturalis ordo seruatus. Primo enim loco Exordium. 2. Narratio. 3. Propositio. 4. Confirmatio collocatur.

Postremo loco attendat exornationes, quæ hic sunt ferè nullæ, præter propositionis repetitionem & uehementiam. Hoc ubi sciet puer, primum ediscat duos primos uersus, in quibus absoluitur exordium, prima orationis pars. Deinde duos proximos tertium & quartum, continentem narrationem, quæ est secunda orationis pars. Tertio ediscat quintum & sextum uersus continentem propositionem tertiam orationis partem. Ultimo loco ediscat reliquos quinque, qui ad confirmationem quartam orationis partem spectant. Hanc uiam sequantur pueri in omnibus alijs scriptis. Verum maturiores, quibus est maior rerum cura quam uerborum, illas maiores partes obseruet, & experientur se nullo alio artis memoratiuæ adminiculo indigere. Si fuerit proluxior, partes uel numeris uel literis notentur, & postea tanquam depositum repetatur à singulis literis quod illis erat commendatum. Iuuat & hoc in primis memoriam, si quotidie aliquid ediscas, & illud mox sequenti die à te ipso reposcas.

De

DE
Persequi
mis longu
partum Oratio
colligã. Sunt aut
dium, Narratio,
Confutatio & P
orationis corpu
quem enumerati
tur alis est, Inter
se necessitas n

D

Omnis ex
datur. E
probatione. I
ab aliquo coru
nem inueniat
tum facit aut
expositioni,
confirmatur.
batio est red
nifestius tan

PRIMVS.
DE METHODO
RHETORICA.

Persequi Vniuersam Methodum Rhetoricam nimis longum esset, quare de Methodo singularum partium Orationis Rhetoricæ pauca quedam præcepta colligã. Sunt autem Orationis Rhetoricæ partes. Exordium, Narratio, Diuisio seu Propositio, Confirmatio, Confutatio & Peroratio. Quantum autem ad totius orationis corpus attinet is seruabitur ordo partium, quem enumeratio posita monstrat. Iste enim ordo naturalis est, Interdum tamen hic ordo mutatur. Cum causa se necessitas mutationem efflagitare uidetur.

DE METHODO
EXORDII.

Omne exordium ex quatuor maxime componi uisetur. Expositione, ratione, redditione & Comprobatione. Expositione hoc loco est oratio, quæ cum ab aliquo eorum locorum, qui ad inuentionem pertinent inueniatur, aut docilem aut beneuolum, aut attentum facit auditorem. Ratio est oratio accommodata expositioni, per quam id quod expositum est, facile confirmatur, & totius rei aperta propositio. Comprobatio est redditionis causa, quæ quidem rem totam manifestius tangit. Verum hic scire oportet, quod autores

2 inters

LIBER

interdum non sunt contenti una expositione, nec una ratione, redditione & Comprobatione, sed interdum plures adhibent. Vt autem hæc uniuersa res clarius intelligatur, Exordium Ciceronis pro Marco Marcello subiungam, partesq; enumeratas, ostendam.

1. Diuturni silentij patres conscripti, quo erant his temporibus usus, non timore aliquo, sed partim dolore, partim uerecundia finem hodiernus dies attulit, idemq; initium qua uellem quæque sentirem meo pristino more dicendi. 2. Tantam enim magnitudinem, tam inusitatam inauditamq; clementiam, tantum in summa potestate rerum omnium, modum, tam denique incredibilem sapientiam, ac pene diuinam tacitus præterire nullo modo possum. Marco enim Marcello uobis patres conscripti Reipub: reddito, non solum illius, sed etiam uocem meam & autoritatē uobis & Reipub: conseruatam & resitutam puto. 3. Dolebam enim patres conscripti, & uehementer angebar cum uiderem uirum talem, qui in eadem causa, in qua ego, fuisset, non in eadem esse fortuna, nec mihi persuadere poteram, nec fas esse ducebam, uersari me in uestro ueteri curriculo, illo æmulo ac imitatore studiorum nostrorum, atque laborum quasi quodam socio à me & comite distracto. 4. Ergo & mihi & pristinae uitæ consuetudinem Caesar interclusam aperuisti, & his omnibus

nibus bene de
sustulisti. s.
& maxime in
M. Marcello
ratis preferri
nis, dignitate
cionibus ante
sensu quide m
simplex. 2. Pe
untur ratione
fuisse causam
positioni &
cause, in q
expositio. s
Hanc Metho
sed sepe mem
tur ut uix m
has que ad p
er que ad ma
sum. 1. Exo
habeatur.
causam con
que circa
esse breui
diuina ita

PRIMVS.

nibus bene de Reipub: sperandum, quasi signum aliquod
 sustulisti. 5. Intellectum enim mihi quidem in multis,
 & maxime in me ipso, & paulo ante in omnibus cum
 M. Marcellum Senatui Reipub: concessisti, commemo-
 ratis presertim offensionibus, te autoritatē huius ordi-
 nis, dignitatemq; Reipub: tuis uel doloribus, uel suspi-
 cionibus anteferre. Hic primo loco ponitur Expositio
 sensu quidē multiplex, Compositione orationis omnino
 simplex. 2. Ponuntur rationes expositionis. 3. Adijci-
 untur rationes, quibus uerecundiam & dolorē silentij
 fuisse causam ostendit. 4. Loco sequitur redditiō, ex-
 positioni & primæ rationi accommodatior, & totius
 causæ, in qua de laudibus agitur Cæsaris apertissima
 expositio. 5. Loco sequitur redditionis Comprobatio.
 Hanc Methodū obseruat Cicero etiam in alijs exordijs,
 sed sepe membra aureo uerborum flumine ita obruuntur,
 ut uix nisi ualde attentis appareant. Porró præter
 hæc quæ ad partes Exordiorum pertinent, alia quatuor
 quæ ad materiam & formam spectant consideranda
 sunt. 1. Exordium monstret finem, cuius gratia oratio
 habeatur. 2. Ducenda sunt exordia non ex his quæ
 causam confirmant, aut rem de qua queritur, sed ex ijs,
 quæ circa res personasq; posita sunt. 3. Exordia debent
 esse breuia perspicua & accommodata causæ. 4. Exor-
 dium ita perfici debet, ut initio narrationis cohereat.

LIBER
METHODVS NARRATIONIS.

IN narratione quinque sunt obseruanda. *Primum* que narrationis elementa. *2. Que forme.* *3. Quo duplex ordo.* *4. Que optime narrationis uirtutes.* *5. Que destruenda falsæ narrationis uia.* De elementis narrationis supra in secundo membro Methodi Exegeticæ dictum est.

DE FORMIS NARRATIONIS.

NArrationum alia est absoluta, alia deficiens. De qua distinctione supra dictum est. *Secunda diuisio.* Narrationum alia est Poetica, que habet expositionem fictam, Alia historica, que habet expositionem rerum uetustam. Alia politica uel Oratoria, qua oratores utuntur. *Tertia diuisio,* Alia simplex, cum nihil adhibetur quo fides fiat auditori. Alia argumentosa, cum singularum rerum que narrantur confirmationes adijciuntur.

DE ORDINE NARRATIONIS.

DVplex est narrandi ordo. Naturalis cum rerum gestarum serient, & tempora sequimur. Hic
histo

historijs & ciui
superiori contr
ascendimus, E

DE

Rhetores
ran. 2
su probablis n
debet Narrati
suaforio inter
petenda narr
iuncta & co
net in poster
Deima
bet, ut fini ex
nis extremis c

DE
D

Destr
met
quorum su
narratio c

PRIMVS.

historijs & ciuili narrationi accommodatior est. Alius
superiori contrarius est, cum à posterioribus ad priora
ascendimus, Estque hic ordo Poetis familiarior.

DE VIRTVTIBVS NARRATIONIS.

Rhetores tres bonæ narrationis uirtutes nu-
merant. 1. Vt sit aperta. 2. Vt sit breuis. 3. Vt
sit probabilis narratio. Extrema duo semper habere
debet Narratio, Medium in genere demonstratiuo, &
suasorio interdum locum non habet. Sæpe enim altius
petenda narratio, & dilatanda per antecedentia, con-
iuncta & consequentia, quemadmodum Erasmus mo-
net in posteriori Commentario Copiarum.

Deinde & hæc bonæ narrationis uirtus esse de-
bet, ut fini exordij, & initio propositionis seu diuisio-
nis extremis cohereat.

DE VIA DESTRV- EN- DAE NARRATIONIS FALSÆ.

Destructurus narrationem, elementa supra enu-
merata inspicio, eaq; quæ illis adiuncta sunt,
quorum si unum uel impossibile, uel falsum ostenderit,
narratio euersa est.

LIBER
METHODVS DIVI
SIONIS SEV PROPO
SITIONIS.

IN diuisione, hoc est oratione per quam quibus de re
bus dicturi sumus breuiter exponimus, quatuor ob
seruanda sunt. Primum unde colligenda sit diuisio.
Deinde genera diuisionis. Tum modus diuisionis, pos
tremo partium diuisionis *ordo*.

DE COLLIGENDA
DIVISIONE.

Quia narratio continua probationis propositio
est, ex narratione certa colligenda est senten
tia, quæ est probanda. Nam Rhetores narrationi di
uisionem subiiciunt, quæ eorum de quibus dicturi sunt
propositio est. Vt in oratione pro lege Manilia hæc
diuisio colligitur ex narratione: Primum mihi uidetur
de genere belli, deinde de magnitudine. Tum de impe
ratore eligendo, esse dicendum.

DE GENERIBVS
DIVISIONIS.

Alia diuisio fit per seiunctionem, qua sic expo
nimus quid nobis conuenit cum aduersario, ut
quid in controuersia sit seiungatur hoc modo. Cultum
Deo

Deo prestanda
an sit colenda
Alia per distri
bus dicturi sum
Cicerone.

D

Hic obser
lau dæ
paucitatem.
uerbum assu
incidunt gen
lum rerum, a
nera suis loc
quemadmodu
Ereuit as rursi
sumis Orat
Deinde et he
omni genere
bro, uel ipse
palam appe
quod mem
sarum reru

PRIMVS.

Deo prestandum esse conuenit nobis cum Papistis, sed an sit colendus humanis ritibus in controuersia est. Alia per distributionem, qua exponimus quibus de rebus dicturi sumus, qualis est illa quam modo adduxi ex Cicerone.

DE MODO DI
VISIONIS.

Hic obseruandum est, tria esse, quæ debeat habere laudanda diuisio, breuitatem, absolutionem & paucitatem. Breuitas facit ut nullum nisi necessarium uerbum assumatur. Absolutio ut omnia quæ in causam incidunt genera complectatur. Paucitas ut genera solum rerum, de quibus dicturi sumus ponantur, quæ genera suis locis inter dicendum sunt arte diuidenda, quemadmodum prescriptum est in Methodo diuisiua. Breuitas rursus iuuat memoriam auditorum, placetq; summis Oratoribus, ut quatuor membra non excedat. Deinde & hoc obseruandum est, quod oporteat ita in omni genere diuidere, ut ex unoquoq; diuisionis membro, uel ipse finis orationis, uel quæ finem consequantur palam appareant, uel ex omnibus diuisionis partibus quod intendimus concludatur, nisi hoc impediatur diuersarum rerum concursus in eadem oratione.

LIBER
DE ORDINE PARTI-
TIVM DIVISIONIS.

SI membra diuisionis fontibus discretis sunt, nihil res-
fert quo ordine collocentur. Verum si ad eundem
finem membra diuisionis pertinent, generalia prioribus
locis sunt collocanda, id quod semper obseruasse Cice-
ronem monet Trapezontius. Breuiter uel consequen-
tiae rerum, uel temporis ordo obseruandus est.

METHODVS CON-
FIRMATIONIS.

RE proposita, loci dialectici consulendi sunt, quos
admodum in probabili Methodo fusius explica-
tum est. Deinde delectus habendus est, ut ea quae plus
uirium habent, praecipue notentur. Tertia cura est dispo-
sitionis argumentorum, in qua dispositione hic ordo
placet Oratoribus. Ut primo & ultimo loco collocen-
tur firmiora, in medio quae numero potius quam ponde-
re ualeant. Deinde prudentia adhibenda est, ut ita
argumenta distribuantur, ut ab uno ad aliud facilis sit
transitus, quo ipsa oratio continuis quasi neruis cohae-
reat. Utile & hoc interdum fuerit facta diuisione &
initio tractationis membrorum, singulis membris cons-
geriem quandam rationum subiungere per enumeratio-
nem, & postea easdem rationes, ut in enumeratione
propos

proposita fue-
in oratione pro-
exponere ha-
dine uiam pro-
re, ita tamen
centur acie, ut

ME

[V]t & conf-
Sublatio.
est sublatio
riorum pro
pollicitatio.
ΠΡΩΤΑ.
1. Nec me cl-
tur. 2. No-
3. Verum ita
dere. 4. E-
ipse prior
tionis. E-
quod mon-
per uiole-
nem, uel
tiam fin-

PRIMVS.

propositæ fuerint pertractare, quemadmodum Cicero in oratione pro lege Manilia fecit. At ubi non placet exponere hanc argumentorum congeriem, licebit ordine unam principalem rationem post aliam pertractare, ita tamen ut firmiores in prima & extrema collocentur acie, ut supra monui.

METHODVS CONFUTATIONIS.

Iuste confutationis quatuor sunt partes, Propositio, Sublatio, Opposita propositio, Solutio. Propositio est sublationis pollicitatio. Sublatio est ipsa aduersariorum propositio. Opposita propositio est solutionis pollicitatio. Solutio est confirmatio ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΡΩΤΑΣΕΩΣ. Erasmus tale exemplum dedit.

1. Nec me clam est quid callidissimus senex calumniatur.
2. Non debuisse me contra pactionem decedere.
3. Verum id quam friuolum sit, non est difficile ostendere.
4. Ridicule enim mihi pactionem allegat, quam ipse prior soluit. Numerus ostendit membra confutationis. Est & hoc in confutatione obseruatu dignum, quod monet Trapezontius solutionem debere fieri uel per uiolationem seu uniuersionem, uel per inficiationem, uel per instantiam, uel per uiolentiam & instantiam simul.

Methodus

LIBER
METHODVS PER
ORATIONIS.

Ista Peroratio constat tribus partibus. Repetitio
ne principalium argumentationum, Amplificatione
& affectibus. Exempla passim in orationibus Cice
ronis occurrunt.

SIAST
DVS C
AVT
H
T
des artiu
cere: tar
artifex,
ac EIAE
mum ce
ri adhi

PER
S.
ribus. Repetitis
m, Amplificatio
oratiombus Cicero

SECUNDVS.
ECCLĒ
SIASTES SIVE METHO
DVS CONCIONATORIA
AVTORE NICOLAO
HEMMINGIO.

PRÆFA
TIO IN LIBRVM
SECVNDVM.

Rtificem omnem instrus
ctum esse oportet præce
ptis, quorum admoniti
one regatur & mens &
manus in agendo. Nam
tametsi sæpe accidit rus
des artium aliquid simile artificibus fas
cere: tamen & certius & expeditius agit
artifex, ut qui causas cur ita agat cernat,
ac **EIDEAN** quandam operis apud anis
mum constituat, antequam manum ope
ri adhibeat. Huc facit quod sagax natu
ra ad

LIBER

ra ad operis cuiusque absolutionem requisit
rat ΔYNAMIN, ΕΞΙΝ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ, ΕΡ
ΓΟΝ. ΔYNAMIOΥ enim facit, ut assue
fieri possit. ΕΞΙΣ præceptis gubernatur,
& crebris actionibus absoluitur. ΕΝΕΡ
ΓΕΙΑ regitur habitu, unde quartum emer
git opus, hoc est ΤΟ ΕΡΓΟΝ. Ad eun
dem modum qui Theologus futurus est,
instructus esse debet præceptis mōstran
tibus certam rationem tradendi & dis
cendi dogmata, quorum usus mentem
& uitam in pietate conseruet. Longe es
nim falluntur illi, qui ista intollerabili
contumelia sacrum Dei uerbum afficiunt,
quasi citra omnem rationem & ordinem
in eo omnia misceantur. Cum tamen in
omnibus rebus à Deo conditis admira
bilem quandam œconomiam & ordinem
conspiciant. Siue enim sursum oculos
tollant, siue deorsum despiciant, omnia
uident ornatissima, quicquid est confusi
onis & ataxiæ, id totum ex malitia &
peruicacia diaboli & hominum proue
nisse certum est. Quare ut in omnibus
rebus à Deo conditis ordinem uidemus
pul-

pulcherri
logia eun
dum est, c
rius ad fr
fule omni
hæc ordi
Metapho
admodum
sequitur,
is qui per
tia, magi
rendit.
& in Th
tur qui l
gno lab
tione B
raceam t
fidium
amans c
idem fac
ueteres
dendar
celerit
C
Theol

SECUNDVS.

pulcherrimum, ita etiam in sacra Theologia eundem esse nequaquam dubitandum est, quem qui obseruat, multo celerius ad frugem perueniet, quam qui confuse omnia miscet & confundit. Porro hæc ordinis obseruandi ratio, aptissima Metaphora Methodus dicitur. Quem admodum enim qui uiam certissimam sequitur, facilius peruenit quo uult, quam is qui per aquas, montes, saltus, præcipitia, magno ac difficili labore eodem contendit. Sic ueluti in reliquis scientiis, ita & in Theologia citius peritiã consequetur qui Methodum tenet, quam qui magno labore citra ordinis rationem in lectione Bibliorum defatigatur, ut interim taceam huiuscemodí labori maximũ fastidium coniunctum esse. Cum contra amans ordinis, summa cum uoluptate idem faciat. Hinc est quod non inepte ueteres definiãt Methodum certam tradendarum rerum rationem & uiam, qua celerrime ad peritiã deueniatur.

Quapropter constitui Methodum Theologicam conscribere, in qua ratio
nem

LIBER

nem & interpretandi scripturam, & for-
mandi sacras conciones complectar, quo-
rum prius faciet, ut facilius alios inter-
pretes intelligamus, & ipsi interpretandi
formas teneamus, quas sequi utile erit.
Posterius uero, ut citra garrulitatē, dex-
trē & copiose de re proposita differere in
coetu Ecclesiastico ualeamus.

Verum priusquā ad has partes ex-
plicandas accedam, operæ precium fore
iudico, paucis uniuersæ scripturæ Eccle-
się diuisiones quasdam recensere, ut cum
partes scripturæ obseruentur facilius,
tum usus singularum partium in inter-
pretandi formis ac concionibus conspi-
ciatur apertius.

DIVISIO SACRÆ SCRIPTURÆ.

Diuisio sacre scripturæ alia ab alijs autoribus
traditur, neque id absurdum cuiquam uideri de-
bet. Nam & earundem rerum interdum plures sunt
differentiæ, pro quarum diuersitate discrimina diuisionum
sumi possunt, & authores diuisionum formas con-
stituere tales consueuerunt, quæ suo proposito potissimum

mum seruire
scriptura, ordi
nes, & earum
uarietatis uili

DI
V
uetus e

conuicta Gra

KATA EE

Biblia ideo i

quedam per

bis adferat

à circumstan

dem quod pr

stius. Ver

serimen de sum

prior tamen r

rum qui uete

bris accommo

Testamenti ut

V
Et
ba

SECUNDVS.

mum seruire uidentur. Quare cum uariæ diuidatur scriptura, ordine recitabo præcipuas scripture diuisiones, & earum usum subiiciam, quo conspiciatur huius uarietatis utilitas.

DIVISIO PRIMA.

Vulgatissima scripture diuisio hæc est, quod in uetus & nouum instrumenta diuidatur, quæ coniuncta Græca appellatione Biblia nominantur, idq; **KATA EΞΟΧΗΝ**, siue Antonomasian. Hæc Biblia ideo instrumenta dicuntur, quia sunt organa quædam per quæ diuina uoluntas, seu uerbum Dei nobis adfertur & innotescit. Epitheta uetus & nouum à circumstantijs temporum desumpta sunt. Vetus quidem quod prius erat tempore, Nouum uero quod posterius. Verum si quis à fœderum diuersitate hoc discrimen desumptum existimat, non magnopere refert, prior tamen ratio uerior est & accommodatior. Cæterum qui ueteris & noui Testamenti appellationes libris accommodant, **KΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΩΣ** uoce Testamenti utuntur.

SVBDIVISIO.

Vetus instrumentum à Iudæis dicitur *esrim* uerba idq; à numero librorū, Nam 24. indubitate
K   *autoria*

LIBER

*autoritatis recipiunt libros, quos in quatuor partes, seu
 ue classes digerunt. Quarum prima ab illis Thora id
 est lex seu doctrina dicitur & continet libros quinque,
 nimirum Genesim, Exodum, Leuiticum, Numeros, &
 Deuteronomion, quos simul Græci ΠΕΝΤΑΤΕΥ-
 ΧΟΝ nominant. Secunda pars ab his reschoni-
 mibijm, id est Prophetæ priores, & hæc pars quatuor
 libris nimirum. Iosue, Iudicum, Samuelis, & Regum
 absoluitur.*

*Tertia pars est acharonim nebijm, id est Pro-
 phetarum posteriorum, & continet quatuor libros Esa-
 iam, Ieremiam, Ezechielem & librum duodecim Pro-
 phetarum, quos minores appellant, ut sunt Osee, Iohel,
 Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Baruch, So-
 phonias, Hageus, Zacharias, Malachias. Quarta pars
 est chetubim, id est scriptorum Hagiographorum, &
 continet undecim libros Paralipomena, Psalterium, Pro-
 uerbia Salomonis, Iob, Ruth, Ecclesiasten, Threnos,
 Ieremie, Canticum Canticorū, Esther, Daniel, Esdram
 & Nehemiam, quorum postremi duo pro uno repu-
 tantur. Atque ita habemus libros ueteris instrumenti
 indubitæ autoritatis 24. in quatuor classes digestos.
 Cæterum præter hos libros habent ΑΠΟΚΡΥΦΑ,
 ut uocant id est secreta seu abscondita, ideo sic dicta,
 quia non producebantur in lucem ad confirmanda dog-
 mata.*

*mata. Huius
 libri Machab
 remie scriba
 breos & Gra
 tum diuidit
 uangelistas. S
 unam Epistol
 Petri. Iaco
 Apocalypsin
 ti libri in Car
 tri, secunda
 & Iude cu
 ad Hebræo
 cienda uide
 enim prodey
 uilitatis an
 distincto, a
 rum autorit
 menti libri
 confirmand
 ΑΠΟΚΡ
 sunt, sed i
 adhibend
 ritatis, qu
 re tribu*

SECUNDVS.

mata. Huius generis sunt Iesus Syrach, Iudit, Tobias, libri Machabeorum, Sapientia Salomonis, Baruch, Ieremie scriba. Atq; hæc ueteris instrumenti iuxta Hebræos & Græcos diuisio est. Nouum autem instrumentum diuiditur in quatuor partes. Prima continet 4. Euangelistas. Secunda Acta Apostolica. Tertia uiginti unam Epistolas Apostolorum. Pauli 14. Ioannis 3. Petri 2. Iacobi unam & Iudæ unam. Quarta pars, Apocalypsin Ioannis. Porrò omnes hi noui instrumenti libri in Canone sunt præter Epistolas, secundam Petri, secundam & tertiam Iohannis, & Epistolas Iacobi & Iudæ cum Apocalypsi, Nonnulli etiam Epistolam ad Hebræos extra Canonem ponunt. Iam pauca adijcienda uidentur de usu memoratæ distinctionis. Parum enim prodest accurate distinguere, nisi quid inde capias utilitatis animaduertas. Prodest igitur Primum hæc distinctio, ad recte iudicandum de sacrorum uoluminum autoritate. Omnes enim ueteris & noui instrumenti libri indubitæ sunt fidei, adeoque ualent ad confirmanda dogmata, præter ea quæ dixi appellari ΑΠΟΚΡΥΦΑ, quæ quidem cum fructu legi possunt, sed in disputationibus de dogmatibus non sunt adhibenda. Soli enim illi libri indubitæ sunt autoritatis, qui Mosi, Prophetis, Euangelistis, Apostolis uerè tribuuntur. Quare cum de autoribus Apocriphorum

K 2 runz

in quatuor partibus
 una ab illis Thoud
 continet libros quinq;
 tum, Numeros, &
 TENTATEY
 ab his reschoni
 hæc pars quatuor
 uuelis, & Regum
 uebim, id est Pro
 quatuor libros Es
 trum duodecim pros
 ut sunt Osee, Iob,
 abum, Baruch, So
 abis. Quarta pars
 geographorum, &
 a, Psalterium, Pro
 fisten, Threnos,
 Daniel, Esdras
 pro uno repu
 eteris instrumenti
 r classes digestos.
 ΑΠΟΚΡΥΦΑ,
 ta, ideo sic dicta,
 confirmanda dog
 mita

LIBER

rum dubitauit primitiua & purior Ecclesia, recte reijciuntur, quando aduersus scripta Prophetica & Apostolica produciuntur ab aduersarijs. Est & alia utilitas huius distinctionis. Prodest enim ordinem librorum habere certum, ut studiosi partiri possint lectionem Bibliorum in certa tempora, prout commodum ipsis ad libros sacros discendos uideatur.

Tertia utilitas est, ut ratio certa haberi possit (sive concioneris, sive in scholis sacra scripta interpreteris) citandi sive allegandi testimonia scripture, ut locus testimonij quasi digito monstretur, nominato autore scripti, & capite libri.

SECUNDA DIVISIO.

Scholastici Theologicum ueteris tum noui instrumenti libros secant in legales, Historicos, Sapientiales & Propheticos, ut ueteris instrumenti Legales, sint quinque Mosi libri. Historici libri Iosue, Iudicum, Ruth, libri Regum quatuor, Iob, Machabeorum libri duo. Sapientiales Psalterium, Prouerbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus. Prophetici 17. Prophetæ supra enumerati. Ad hunc quoque modum, ut magis illorum inscitia appareat, noui instrumenti libros diuidunt, ut legales sint quatuor Euangelistarum libri, Historialis sit liber Actorum Apostolorum,

lorum, Sapient
phetalis sit A
colore excusa
tenus libris ad
commodare
admodum uet
Sed quia man
tur, nolo in re.
Porro
modatur forti
gendum, prou
& sapienter

TI
V Nunc
comm
nam, quæ du
rum librorum
uetus & nou
inde usque a p
tionem Deo
historia ori
tione, & c
sequuntur
eifum.

SECUNDVS.

lorum, Sapientiales sunt Epistolæ Apostolorum 21. Prophetalis sit Apocalypsis Ioannis. Hæc diuisio nullo colore excusari potest. Est enim prorsus absurda, quatenus libris ab ipsis accommodatur, Verum si rebus accommodarent hanc suam subtilem diuisionem, quemadmodum ueteres fecisse existimo, toleranda forte esset, Sed quia manifeste falsa est prout libris accommodatur, nolo in re aperta longiorem consutationem instituire.

Porrò usus huius diuisionis prout rebus accommodatur fortassis hic esse poterit, ut discentes inter legendum, prudenter inter historias, leges & Prophetias & sapienter dicta discernant.

TERTIA DIVISIO.

VNiuerſa scriptura, si res subiectas consideres, commodissime diuiditur in historiam & doctrinam, quæ duo diligens lector studioſe quæret in sacrorum librorum lectione. Est autem historia duplex, uetus & noua. Vetus quidem continet historias omnes inde usq; à principio creationis rerum, usq; ad conceptionem Domini, seu initium Euangelicæ historiæ. Hæc historia orditur (ut dixi) quidem à prima rerum conditione, & continuatur usq; ad Cyri monarchiam. Postea sequuntur hebdomadæ Danielis, usq; ad Christum occisum. Porrò annorum computationem in hos uersus

K 3 culos

LIBER

culos memoriae gratia redegi, quos subiiciam.

M. D. C. L. V. I. post Adam mundus inundat.

Post undas ad Abram, ducent nonaginta duoq;.

Exodus hunc sequitur quingentos quinq; per annos.

Exodus ad Babylon, nongent decemq; recenset

Post Babel ad Christū, D. & L. tribus X. datur unus.

Hos annos si coniungas, habebis ter mille nonagentos & quadraginta quatuor annos à conditione rerum usq; ad Christum exhibitum, quem numerum hic uersibus complecti solco.

Ter mille & nongent, quater X. duo bis numerantur

Christus adest nobis, gloria uita salus.

Porrò noua historia ab Euangelistis describitur, haec de conceptione, natiuitate, circumcissione, oblatione, exilio, disputatione, baptismo, ieiunio, tentatione, doctrina, miraculis, morte, resurrectione & ascensione Christi in caelum, Item de donatione Spiritus sancti in die Pentecostes, & de Ecclesia primitiua & eius persecutionibus instituitur. Ad haec enim capita noua historia reuocabitur. Atque haecenus de historia.

Doctrina spargitur per omnes libros ueteris & noui instrumenti, & diuiditur in doctrinam rerum & signorum. Rerum deinde doctrina in legem & Euangelium, Signorum doctrina continet ceremonias & Sacramenta, de quibus copiosius non est hic dicendi locus.

Verum

Verum usque
na enim sa
Nam conu
tolerantia
& penit
rima testim
Dei
pistis legem
sum nouam
aliud docer
meti in me
eterim do
nus tradi
cultum co
Mosis sum
risius qui
explicane
Apostoli e
adhuc Me
men qui o
rum & i
sint hab
pturaru
pretam

SECUNDVS.

Verum usus huius distinctionis non est simplex. Historia enim sacra, speculum uitæ Christianæ esse debet. Nam continet plurima ueræ pietatis, confessionis, fidei, tolerantie, uocationis &c. exempla, recenset præmia & poenas obedientie & inobedientie erga Deum, plurima testimonia de Deo continet.

Doctrinæ uero distinctio, facit ne temere cum Patristis legem & Euangelium confundamus, qui Euangelium nouam legem somniant, sed falluntur. Non enim aliud docent Prophetæ & Apostoli, quam Moses, ut met si in modo tradendi maxima est diuersitas. Moses etenim doctrinam à Deo & patribus tanquam per manus traditam scriptis commendat, quæ perfectum Dei cultum continet, Sed obscurior est Prophetis, Prophetæ Mosis sunt interpretes. Nam quod Moses quasi aphorismis quibusdam notat, Prophetæ integris concionibus explicant. Sed quia quod Prophetæ prædixerunt, id Apostoli coram uiderunt, facti sunt Apostoli clariore adhuc, Mosis & Prophetarum interpretes. Hoc discrimen qui obseruat, maiori cum fructu Mosis, Prophetarum & Apostolorum scripta leget. Quo autem loco sint habendi Apostolorum discipuli, & alij sancti scripturarum interpretes, dicam infra, ubi de formis interpretandi agetur.

QUARTA DIVISIO.

K 4

Est

LIEER

EST & alia diuisio à Græcis tradita minime pretereunda. Verbum enim Dei salutem hominibus adferens, diuiditur in ΠΡΟΤΡΕΪΤΙΚΟΝ, ΓΝΩΣΤΙΚΟΝ & ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ.

Ad ΠΡΟΤΡΕΪΤΙΚΟΝ pertinent hortationes, consolationes, minæ, obiurgationes, quæ omnia sunt incitamenta quædam ad uerbum audiendum, amplectendum eiq; obtemperandum. ΓΝΩΣΤΙΚΟΝ cognitionis pars est, quæ cultus Dei, legis, Euangelij & Sacramentorum scientiam continet, cuius Epithome est ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ. Postrema pars ad actionem pertinet. Nam cognitionem sequi oportet obedientiam cordis & uitæ innocentiam, fides enim ut Paulus inquit debet esse ΑΝΥΓΟΚΡΙΤΟΣ & efficax per charitatem. Hæc diuisio eò pertinet, ut sacræ scripturæ usum scias, hoc est ut hortanti obtemperes, docenti credas, & secundum ea quæ credis agas. Dignus enim (quemadmodum Agapethus inquit) Deo is est, qui nihil indignum Deo agit, sed sentit quidem quæ Dei sunt, loquitur uerò quæ sentit, & facit quæ loquitur.

DE FORMIS ENARRATIONVM.

DICTURUS de enarrationum formis, quatuor ordine expediam, quibus præsidij instructus esse debet
beat

beat futurus
cause, que
riorum usus.

P

Q
rati d
dicendi, nemo
quædam præ
aberret, me
dis, quadru
errore libe
rum esse cu
tatemq; ip
ipsum uere
Altera fit ca
re. Hæc cur
rogantia &
& ne stult
eius opem
ter. Fact
quæ non
esse debet
uit. Te

SECUNDVS.

beat futurus utilis interpres, quæ sint enarrationum
causæ, quæ interpretandi genera, quisque commenta-
riorum usus.

PRAESIDIA IN-
TERPRETIS.

Quod utilis interpres instructus esse debeat libe-
rali doctrina, & potissimum cognitione artium
dicendi, nemo est qui dubitare potest. Quare ad alia
quædam præsidia, quibus cauetur ne interpres à pietate
aberret, me conferam. In mysterijs itaq; sacris tractan-
dis, quadruplex potissimū cura illi incumbit, qui se ab
errore liberum, & ab Hæreticorum imposturis secu-
rum esse cupit. Prima sit cura, quærere Deum uolun-
tatemq; ipsius in scriptura cum timore & humilitate, ut
ipsum uere agnoscat in Domino nostro Iesu Christo.
Altera sit cura, sacrum Dei uerbum pro regula habe-
re. Hæc cura conuincta cum superiore faciet ut sine ar-
rogantia & ΦΙΑΛΟΝΕΙΚΙΑ in scriptura uerseris,
& ne stulta temeritate efferris, sed potius implores
eius opem humiliter, quem in scripturis quæris fide-
liter. Facit & hæc altera cura, ne sis sollicitus de illis
quæ non sunt uerbo Domini prodita. Contentus enim
esse debes ea luce, quam Dominus sequendam monstra-
uit. Tertia sit cura, ut diligens accedat scripturarum

K 5 colla

LIBER

collatio, ut appareat Mosis, Prophetarum, Christi & Apostolorum consensus, utq; in speciem pugnantis sententiae, per collationem reconcilientur, diligenter obseruatis locorum circumstantijs. Hæc cura facit, ne temere arripias unam aliquam scripturae sententiam ad aliam oppugnandam, Vnde omnium Hæreticorum sectas ortas esse non est dubium, quod ut fiat apertius exemplo declarandum est. Arrius audit filium dicentem: Pater maior me est, hanc sententiam arripit, & ad expugnandam Christi diuinitatem accingitur. Contra Manichæus, ut humanitatem Christi tollat arripit dictum Pauli 1. Cor: 15. ubi Christus dicitur secundus Adam, de cælo cælestis. Rursus sunt qui diuinitatem agnoscunt & humanitatem fatentur, sed duplicem personam in Christo faciunt ΛΟΓΟΝ & filium uirginis. Osiander quia scriptum est, Iehoua est iusticia nostra, Iustificationem soli nature diuinae adiudicat, quasi humanitas prorsus nihil faceret ad salutis beneficium. Stancharus contra, quia promissionis uerbum est de semine mulieris, & Paulus dicit Ihesum Christum hominem mediatorem, subtrahit diuinitati redemptionis beneficium, & soli humanitati attribuit. Hic si adfuisset timor Domini & uera humilitas, & abfuisset ΦΙΛΟΝΕΙΚΙΑ & superbia, facile ex collatione scripturarum de hisce mysterijs iudicassent.

Quinta

Quinta sit
ΛΟΓΙΑΝ
tio, falsa
ansi inter
extra salu
est interpre
care? Est e
axiomatis,
enim secun
ex comparat
rum compa
beat ut Pr
at esse An
ligonis pr
de lege &
interpretat
huius dicti
plicatione,
per opera
cludunt.
ac perspic
conteret
cata mun
stra est n
interpre

SECUNDVS.

Quinta sit cura omnem interpretationem ad ANA-
 ΛΟΓΙΑΝ fidei referre, à qua si discrepat interpreta-
 tio, falsa iudicabitur. Contra si cum ea conuenit, etis-
 amsi interdum à scopo & mente auctoris erratur, tamen
 extra salutis periculum id fieri sciendum est. Sed quid
 est interpretationem ad ANΑΛΟΓΙΑΝ fidei reuo-
 care? Est eam ita instituire, ut respondeat fidei primis
 axiomatis, utq; ex illis quasi extracta esse uideatur. Illa
 enim secundum ANΑΛΟΓΙΑΝ fieri dicuntur, quæ
 ex comparatione ad aliud fiūt, seu quando alia ex alio-
 rum comparatione formantur. Vnde enim Paulus iu-
 beat ut Prophetia, hoc est interpretatio scripturæ debe-
 at esse Analoga fidei, uult ut interpres respiciat ad res
 religionis prima axiomata, quæ clara & perspicua sunt
 de lege & promissionibus Euangelij, cum quibus omnis
 interpretatio conformari debet. Quare Papistæ in
 huius dicti (si uis ad uitam ingredi serua mandata) ex-
 plicatione, ab Analogia fidei discedunt, dum salutem
 per opera propria homines consequi, ex isto dicto con-
 cludunt. Pugnat enim hæc interpretatio cum claris
 ac perspicuis axiomatis, qualia sunt: Semen mulieris
 conteret caput serpentis. Item Agnus Dei tollit peccata
 mundi. Item, Si ex lege est iusticia, Christus frustra
 est mortuus. Atq; in hunc modum semper mens
 interpretis intenta esse debet in prima nostre religionis
 axio

4
 10 11

LIBER

axiomata, à quibus non patietur se auelli ulla Sophistica. Nam qui hanc ANAΛOTIAN, fidei, interpreti à Paulo commendatam contemnit, & aliunde petit contra fidei regulam interpretationem, is sciat se pœnas diuinitus luiturum. Sicut enim olim sub ueteri Testamento ab igne altaris perpetuo tollendus erat ignis, quo sacrificia cremarentur, ita à perpetuo Dei uerbo pendeat omnis scripturarum interpretatio. Et quemadmodum Nadab & Abiu turribulis suis ignem alienum imponentes, quod illis præceptum non erat, à Domino puniti sunt. Ita Hæretici rationis figmenta & Philosophicas fraudes pro uera religione ingerentes, supplicio digni existimandi sunt. Atque hæc monuisse de præsijs interpreti necessarijs satis est, Nunc quod secundo loco propositum est exequar.

INTERPRETATIO NIS CAUSAE.

IN præfatione locorum Philippi Melanchtonis quas tuor interpretationum cause recitantur, Quarum prima est, ut intelligatur genus sermonis. Nam auditores siue lectores non ubiq; intelligunt phrasas alienæ linguæ, imo doctissimi interdum homines plurimum in hac palestra desudant. Plerumque enim contingit, ut oratio reddita alienæ linguæ uerbis, respondentibus
quidem

quidem in
cundem rei
phrasas u
opus est sa
Secu
qui non tra
hallucinari
iusticiam fra
ctores iustifi
seruissent,
de iusticia o
sti constitut
huius opin
Opus est e
tes dextre
est, quam ut
suisse debe
cum auditor
bo Dei peti
Ecclesie cu
& audire
saram opi
inficiant
Deus uo
conferua

SECUNDVS.

quidem in significatione, non tamen in utraq; lingua eundem retineant sensum, idq; propter Dialecti, seu phraseos uarietatem. Ne igitur hic fallamur incauti, opus est sepe perito interprete.

Secunda causa est iudicatio ordinis rerum. Nam qui non tractacionis ordinem animaduertit, cum sepe hallucinari certum est, ut qui ex Paulo citant contra iusticiam fidei hoc dictum: Non auditores legis, sed factores iustificabuntur. Hic si tractacionis ordinem obseruassent, uidissent eo loco minime concionatum fuisse de iusticia operum, uidelicet quod homines operibus iusti constituentur coram Deo, cum ibi Paulus instituat huius opinionis contra doctrinam fidei confutationem. Opus est ergo interprete, qui ordinem & ordinis partes dextrè monstrare poterit, cuius rei utilitas maior est, quam ut paucis uerbis indicari possit. Tertia causa esse debet testimonium ueræ interpretationis. Nam cum auditores animaduertunt interpretationes ex uerbo Dei peti & uident consensum uerbi Dei & purioris Ecclesie cum interpretatione, magis amant doctrinam & auidius discunt. Quarta causa, est confutatio falsarum opinionum, ne Hereticorum uenenis discentes inficiantur. Hæ causæ satis magnæ sunt, propter quas Deus uult in Scholis & in templis ministerium uerbi conseruari.

Inter

LIBER
INTERPRETANDI
GENERA.

TAmetsi ex ijs quæ dixi de causis interpretatio-
num, utcumq; intelligi possunt interpretandi ges-
nera, tamen quia prodest ea distincta habere, uolo de ijs
quam possum maxime perspicue dicere, quemadmodum
superius pollicitus sum. Quadruplicem itaq; formam
enarrandi sacra animaduerti legens uariorum scripto-
rum commentaria.

GRAMMATICVM IN-
TERPRETANDI GENVS.

Quidam parum solliciti de tractationis Metho-
do, uoces tantum & phrasas familiari & clas-
siori modo explicant, quod interpretandi genus, quia
constat Grammatica quadam exegesi uocetur Gramma-
ticum. Hoc genus secuti sunt Athanasius, Theophilas-
ctus, Ambrosius & multi alij. Est profectó laude dis-
gnum, quod tanti uiri, qui copiose & eleganter disputa-
tiones longas ac orationes de singulis instituire potuis-
sent, tamen se ad Grammaticos dimiserunt, Sciuerunt
enim inde ueram sententiam petendam esse. Porró hu-
ius generis interpretes liberali doctrina instructus esse
debet. Primum enim ipsum habere oportet cogni-
tionem eius lingue, qua usus est scripti auctor, nisi
malit

malit alienis
ditur absolut
tiam, ut ling
bra am, Gra
opus est inte
prodesse au
minum proli
cet, quod rec
sape gramma
git. Iuxta
unde disces

DIA

Alij
mas
ordinem qu
argumenta
munes, tanq
cant breuiter
sima est, ut
declarentur
lissimum e
pres in be
totam rem

SECUNDVS.

malit alienis quam suis oculis uidere. Et si non conceditur absoluta cognitio, tantam tamen esse oportet peritiam, ut linguas illas tres inter se conferre possit, Hebraeam, Grecam & Latinam. Nam his tribus linguis opus est interpreti Theologo, quarum collationem plus prodesse animaduertit studiosus, quam magnorum hominum prolixia commentaria. Deinde ut dextre explicet, quod recte intelligit, necessaria est Dialectica, quae saepe grammatico interpreti manus auxiliatrices porrigit. Iuuabitur etiam non parum Commentarijs de copia, unde discet uarias eiusdem sententiae reddendae formas.

DIALECTICVM INTERPRETANDI GENVS.

Alij cum uident in omnibus rebus ordinem primas tenere partes, Methodum tractationisq; ordinem quaerunt ac monstrant, ostendunt quaestiones, argumenta, collationem, ad certa capita seu locos communes, tanquam consultationes ipsas hypotheses reuocant breuiter. Hec cura huius generis interpreti potissima est, ut omnia aperte & distincte proponantur ac declarentur. Verum quoniam hoc genus in Scholis utilissimum est, breuiter ostendam uiam, quam tuto interpretes in hoc genere sequi poterit, quod ut fiat apertius totam rem in quatuor Canones includam.

CANON

LIBER
CANON PRIMVS.

IN principio prælectionis alicuius sacri scripti, omnis
um primum de doctrinæ genere dicat oportet, idq;
hoc ordine (ut mihi uidetur) fieri potest commode. Pri-
mum, quale sit doctrinæ genus explicet, unde in com-
mendationem delabi potest. Secundo, autoritas ostens-
datur. Tertio, quæ sit certitudo & unde petenda, sig-
netur. Quarto, quæ necessitas. Quinto, quæ utilitas
& fructus proueniat inde ad auditores monstretur.
Hæc quinque capita in principio alicuius libri sacri uti-
liter explicantur meo quidem iudicio, nec improbo si
his uel alij adijciat, uel aliqua subtrahat, modo ne au-
ditores fallat, qui cum discunt Methodum imitationis
etiam auide quæerunt.

CANON SECVNDVS.

Vbi autem iuxta primum hunc Canonem generas-
tim dictum est de doctrinæ genere, commode fit
descensus ad hypothesin, hoc est, ad particulare scripti
quod explicandum proponitur, in quo loco hæc necessas-
rio ei qui Dialecticum interpretandi genus sequitur, di-
cenda sunt. Primum quis qualisq; sit scripti author,
unde autoritas scripti dependet. Secundo quæ fuerit
scribendi occasio, cuius obseruatio ad intelligendum
tractationis ordinem facit. Tertio quis sit status, seu
quæ

questio pri
causæ iudi
& scopus
presens
tractation
profuerit

C
I
N omni
gener ob
buntur in
nas, Consi
nam audit
piendam,
obseruare
re. Sed de
de tractatio

C
E
Xpl
est
dam comp
dextre ne
quæ spe
notia reue

SECUNDVS.

questio principalis, una ne an plures, unde de genere cause iudicabitur, & totius scripti conatus hoc est finis & scopus ultimus deprehendetur. Quarto quæ sit presentis scripti Methodus seu (quod idem est) quis sit tractationis ordo, qui nisi teneatur, parum aut nihil profuerit docentis labor.

CANON TERTIVS.

IN omnibus scriptis Prophetiis & Apostolicis diligenter obseruandum est, quod dum docent sæpe dilabuntur in monitiones, reprehensiones, laudationes, minas, Consolationes &c. quibus accommodant doctrinam auditoribus, eosq; extimulant ad doctrinam suscipiendam, hoc qui non attendunt, tractationis ordinem obseruare nec possunt ipsi, nec alijs uiam recte monstrare. Sed de hoc canone plura dicam infra, ubi agetur de tractatione copiosa locorum communium.

CANON QVARTVS.

Explicatio singulorū capitum commode fieri potest hoc ordine. Primo loco in summariam quandam comprehensionem totum caput contrahatur, quod dextrè nemo nisi Dialecticæ peritus facere potest. Nam quæ speciatim & per partes dicta sunt, ad genera & tota reuocabit, quæ accessoria sunt abscindet. Non re-

L rume

LIBER

rum omnia argumenta adhibebit, sed summa rerum contentus erit, detractis omnibus quæ amplificationis, aut diductionis rerum causa addita sunt. Secundo ordinem capituli ostendat monstrando quomodo cum precedentibus (si aliquid precessit) cohereat, partes maiores signet, & quomodo consequuntur admoneat. Tertio loco sequatur exegesis textus, notentur loci communes, ut ad usum omnia conuerti possint. Sed inuentio nis locorum ratio tradetur infra, ubi de locis concionatoris agatur, nunc sufficit quid factu opus sit breuiter ostendisse.

ORATORIVM INTER- PRETANDI GENVS.

EST & Oratorium interpretandi genus in templis & scholis utilissimum, in quo maxima quæque ingenia se exercuerunt, ut Basiliius, Gregorius Nazianrenus, Chrysostomus, Augustinus, & multi alij Greci & Latini. Hi enim quæstiones singulas fusiori oratione explicant, Rhetorum more, qua de re rursus dicendum ubi ad locorum communium tractationem uentum fuerit.

MIXTVM INTER- PRETANDI GENVS.

Mixtum

SECUNDVS.

Mixtum interpretandi genus est cum interpres
 uel superiora omnia miscet, uel quaedam ex ips
 sis coniungit, quod non pauci nostro seculo magno cum
 fructu faciunt, in quorum numero facile princeps est
 Philippus Melancton, hunc sequuntur preclarissimi
 uiri Bucerus, Calvinus, Brentius & alij multi.

COMMENTARIO
 RVM VSVS.

Multi abutuntur commentarijs, dum perpetuo
 in illis desudant, parum aut nihil textum
 Biblicum morantes, qui perinde faciunt atq; is qui alis
 quo profecturus, in itinere perpetuo morandum consti
 tuit. Sunt enim commentaria instar Statuarum Mer
 curialium. Nam quemadmodum hæ collocantur, ut
 monstrent uiatoribus rectum iter ne aberrent. Sic com
 mentaria manu ducent lectorem inexercitatum, quibus
 non perpetuo utetur sed quemadmodum uiator Statuis
 Mercurialibus. Has enim non aspicit uiator ubi uiam
 iteratis crebris profectionibus pernoui. Hic primum
 admonetur interpres sui muneris, nimirum ut cogitet se
 debere uiam monstrare auditoribus eamq; expeditissimam,
 & non impedire properantes. Deinde & hinc
 patet quo in loco habendi sunt discipuli Apostolorum
 & eorum successores scripturarum interpretes. Hij
 enim

LIBER

enim omnes sequendi sunt quatenus habent præcuntem
scripturam Propheticam & Apostolicam, at si quando
ab hac aberrant, agnoscamus nostram comunem in
lapsum facilitatem, & precibus sollicitè Deum prece-
mur, ne sinat nos in perniciosos errores prolabi.

RATIO FORMANDI SACRAS CONCIONES.

Methodus concionatoria est certa uia ac ratio,
monstrans rationē sacras conciones formandi.
Et quoniam ea quæ necessario in Ecclesia proponenda
sunt, non sunt unius generis, nec una forma tradi possunt,
perutile fuerit primum concionum genera, de
inde rationem qua singula cum fructu tractari possint
ostendere, ut futuris sanctissimi ministerij uerbi (quo
nullum est augustius, nullum sanctius) ministris, præ-
scripta sit quædam compendiaria ratio formandarum
concionum, quam ipsi usu & exercitatione confirmatam
preceptis Dialecticorum & Rhetorum augere poterunt.
Non noua fingo præcepta, sed communes Dialecticorum
& Rhetorum regulas ad certam materiam
accommodo, & usum Doctorum hominum, quos concionantes
audiui, præceptis astringo ut facilius sit imitatio, quæ
profecto parum erit firma nisi præceptis iuuuetur,
quemadmodum supra in præfatione dictum est.

Genera

SECUNDVS.
GENERA CONCIONVM.

EST itaq; duplex concionandi genus. Vnum Didascalicon. Alterum pareneticum. Didascalicon quidem est simplicium locorum, eorumq; tum personarum, tum rerum & coniuictorum locorū Theſium & Hypotheſium.

Pareneticum uero Triplex est. Suasorium, obiurgatorium & consolatorium. Potest autem hæc diuerſitas Concionum probari, Primum à diuerſitate auditorum, quibus concio accommodabitur. Nam aut rudes sunt prorsus & sunt docendi, quo primum genus pertinet, aut non sunt rudes, sed uel pusillanimes & sunt consolationibus erigendi, uel pigri & sunt stimulis incitandi, uel sunt contemptores, & sunt minis castigandi. Ad hos quadruplices auditores omnes conciones Christi diriguntur, Alias enim docet ignaros cupientes discere, alias consolatur & erigit pusillanimes, Nunc tardiores inhortatur, interdum prophanos minis terreat. Exempla paſſim in Euangelica historia obuia sunt. Deinde idem comprobatur ab usu ſcripturæ Sanctæ. Nam 2. Timo: 3. ſic ſcribit Paulus: Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata & utilis ad doctrinam, ad redargutionem ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iuſticia, ut integer ſit Dei homo ad omne

L 3 opus

LIBER

opus bonum apparatus. Hic quadruplex usus scripturæ indicatur, idque quatuor uocibus quæ sunt: ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ, ΕΛΕΓΧΟΣ, ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ, ΠΑΙΔΕΙΑ. Didascalica primo genere nempe Didascalico tractanda est. ΕΛΕΓΧΟΣ obiurgationem habet. ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ est cum lapsus erigitur & stabilitur, quod consolationibus fieri manifestum est. ΠΑΙΔΕΙΑ puerorum est institutio, cuius potissima pars ad recta & honesta suadere, & ab iniquis & turpibus dissuadere. Conuenit itaq; nostra distinctio cum auditorum uarietate, Christi exemplo & Pauli traditione. Verum quoniam auditores in publicis cœtibus mixti sunt, fit ut Propheta, Christus, Apostoli, atq; adeo omnes pij ministri uerbi plerumq; ex doctrina extruant consolationes, Suasiones & obiurgationes, quas uis doctrinæ quasi adiunctas habet, quemadmodum superius dixi fieri in Prophetarum & Apostolorum scriptis, quorum exempla pios ministros decet sequi in formandis concionibus. Nec ideo nostra distinctio est improbanda, ut quæ ad rerum tradendarum naturam pertinet, docetq; quæ sit ratio obseruanda in concionibus formandis, tametsi interdum ea quæ nominavi tanquam accessoria digressionis schemate accommodantur, quod qui non obseruant, nec poterunt suas recte formare, nec aliorum conciones iudicare, me-

moriaq;

SECUNDVS.

moriaq; tenere. Quare concionum genera distinguantur, & quæ adduntur recte extruantur.

DE GENERE
DIDASCALICO.

Didascalica concio est cuius finis est ignorantem docere auditorem. In hoc concionis genere pius concionator totos nervos intendet, ut ipse prius rem docendam exacte cognitam habeat, Deinde ut eiusdem plenam Oeconomiam formet apud sese, tum eam explicet plana & populari oratione, habita ratione non suæ laudis ob eloquentiam, sed potius gloriæ Dei promouendæ, & captus presentium auditorum, quod si fecerit sperare potest ut auditor non amplius fluctuet opinionibus, sed doctrinæ ueræ & perspicuæ acquiescat.

Quoniam autem Didascalica concio duplex est, quemadmodum supra in diuisione admonui, nimirum simplex siue simplicium locorum, & coniuncta siue coniuictorum locorum, postulat docendi ratio, ut primo loco de Didascalica simplici dicatur. Sed quoniam Didascalica simplici nunc personæ, nunc res tractantur, de personarum tractatione primum dicendum uisetur.

DE DIDASCALICA SIM-
PLICI PERSONARVM.

L 4 Duplex

LIBER

Dvplex est personarum tractatio, una paradigmatica seu exemplaris, Altera epidictica seu demonstratiua. Nam si factum aliquod personae proponitur paradigma est, at si tota persona describitur **ΕΠΙ ΔΕΙΞΙΣ** & demonstratio personae existit.

DE PARADIGMATICA TRACTATIONE PERSONARVM.

Cum itaque proponitur persona aliqua ex sacris Historijs, cuius tota uita non describitur, sed factum personae aliquod producitur, idq; uel doctrine, uel imitationis, uel admonitionis gratia, paradigmatica erit tractatio. Hoc modo Paulus Romanis & Galatis proponit Abrahamum. Hoc modo Epistola ad Hebraeos Cap: 11. magnum Prophetarum ac Regum cathalogum recensuit, Abrahami facti fidei doctrina & natura docetur, imitatio commendatur, uocationis exercitia firmantur, & uerae pietatis fructus & opera. Poenitentia Manassis, docet lapsos recipi, imitationis causa utiliter proponitur, admonet de misericordia Dei tam immanē Ecclesiae persecutorem ac tam impurum idololatriam, ex mera sua bonitate in gratiam recipientis. Verum hic occurrendum est ijs, qui saepe Sanctorum exemplis abutuntur. Sunt enim qui scelera sanctorum imitari malunt

SECUNDVS.

malunt quam uirtutes, & se sanctorum exemplis defendunt. Sunt etiam qui ex factis sanctorum personalibus & extra ordinarijs mandatis, male extruunt speciem facti, & tanquam legem uniuersalem commendant. Illi responsione digni non sunt. Hij admonitione in uiam reuocandi erunt. Tenere enim eos oportet discrimen, inter mandata seu precepta pietatis communia & personalia, quae tantum uel unum populum, uel unum hominem attingunt. Hebraei iussi sunt ut spoliarent Aegyptios. Abraham ex mandato Dei filium in monte Moria, mactare in holocaustum parat. Haec personalia facta in specie non accommodanda erant, sed in genere tantum. Nam ab utroque exemplo discenda est obedientia erga Deum, in ijs quae à nobis suo uerbo requirit. In hac quoque personarum exemplari tractatione notum est Papistas & praecipue Monachos periculose errasse, qui nescio quos fictitios sanctulos in concionibus proposuerunt, eosque per totam uitam adeo inculpate uixisse finxerunt, quod nunquam uel in minimo impegerint. Huiusmodi ficta personarum descriptio, magis ad desperationem quam aedificationem conscientiae luctantis cum magnitudine peccati & irae Dei facit. Proponantur igitur uera exempla, ficta relinquuntur Poetis, & non ab ijs tractentur, qui a cononni mysteriorum Dei à D. Paulo appellantur. Sacra scriptura &

L 5 uera

LIBER

uera historia suppeditet exempla, qualia sunt Abrahæ, Iob, Ioseph, Manasse, Magdalene, Latronis conuersi & similia. Ex huiusmodi enim non solum docere possumus auditores ueram pietatem, uerumetiam formam recte uiuendi iuxta uocationis rationem. Meminerit itaq; pius Ecclesiastes exempla utilia pietati proferre, & non ea quæ ad desperationem facere uidentur. Nunc tempus est ut quæ dicta sunt claro paradigmatè declarem. Et quia nullum Abrahami exemplo illustrius esse potest, illud examinandum proponam.

Paulus inquit: Credidit Abraham Deo, & imputatum est illi ad iusticiam. Hic Paulus exemplum Abrahæ potissimum doctrinæ gratia producit, & inde eruit non solum firmam iusticiæ doctrinam, uerumetiam naturam fidei, & qualis uitæ sanctimonia credentis personæ esse debeat, extruit. Ad hunc modum discamus ex imitatione Pauli duo obseruare in exemplis, factum uidelicet in se, deinde circumstantias personæ & facti. Factum in se docet iusticiam ueram fide in promissiones Dei constare. Circumstantiæ personæ & facti de plurimis rebus admonent. Primum quod circumcisio non necessario requiratur ad iustificationem. Est enim Abraham ante circumcisionem iustificatus, sed postea addita est circumcisio tanquam sigillum iusticiæ, quæ est ex fide. Secundo professio uitæ Abrahæ ante
iusticia

SECUNDVS.

iustificationem, testatur eum nullis meritis proprijs aut
 preparantibus operibus à Deo receptum, sed sola bo-
 nitate Dei. Tertio quod iusticia fidei ad omnes pro-
 miscue pertineat, hoc Abrahamico exemplo indicatur.
 Est enim fide iustificatus Abraham antequam ullis notis
 externis discreti sunt homines. Ex hac circumstantia
 Prophetæ haud dubie conciones de uocatione Gentium
 extruxerunt. Quarto quod ritus Mosaici non requi-
 rantur à iustificandis, Vt enim sine illis Abraham est
 iustificatus, ita qui eius exemplo iustificabuntur, eos
 non requirant ad iusticie complementum. Quinto
 quod sine lege morali & operibus in Decalogo præcep-
 tis contingat iustificatio. Nam si Abraham exemplo iu-
 stificamur, & is fuit iustificatus annis multis id est
 430. ante legem, profecto fieri non potest, ut ex lege sit
 iusticia. Verum si quis obijcit legem moralem fuisse
 perpetuò, eaq; non caruisse Abrahamum, responsio fa-
 cilis est. Nulla enim merces debetur operibus, nisi ex
 pacto Dei. Nam opera non sunt intrinseca dignitate
 meritoria, sed acceptatione Dei, & ratione pacti, fir-
 ma stat igitur consequentia Pauli: Abraham iustificatus
 est fide promissionis, ante editum pactū de operibus, ni-
 mirū qui fecerit ea homo uiuet in eis, Ergo fide & non
 operibus est iustificatus. Sexto, quod uera & iustificans
 fides sit certa ΓΛΗΡΟΨΟΡΙΑ, quæ non rationis
 arguitur

LIBER

argumentis succumbit, sed certo statuit eum qui promissit mentiri non posse, ut tota rerum natura reclamare uideatur, & quod fides habeat adiuncta bona opera & obedientiam erga Deum, quodq; nihil charius Christiano esse debeat, quam diuine uoluntati obtemperare. Atq; ita Prophete, pij Reges, Apostoli, atque adeo omnes pij post Abraham, primum ab exemplo didicerunt ueram iustificandi rationem, deinde ex circumstantijs personæ & facti, de rebus grauissimis admoniti sunt. Hoc pacto pius concionator exemplo Pauli applicet & alia exempla, tum in se tum in circumstantiarum uarietate, & semper in accommodatione meminerit respiciendum esse ad fidei analogiam.

DE EPIDICTICA PERSONARVM TRACTATIONE.

Epidictica personarum tractatio totam uitam, adeoq; omnes uitæ partes personæ alicuius pertractat, idq; eo ordine, quo loci personarum in Erotematis Philippi recitantur. Est enim is ordo non solum naturalis, uerumetiam dicenti & audienti commodus. Verum hoc in primis obseruandum est in Epidictica personarum tractatione, quod illa membra potissimum exornanda sunt, ex quibus tria illa supra commemorata,

rata,

rata, Doctr
Nam Pauli
admonet, e
stram docti
iunodi me
dari, quod
mus. Ut si
tractanda,
esset de par
educatione
sti, de mor
contigeru
In
tes pioru
credentes
quod Deu
membro de
gloriam, q
inde quod
quod Dei
libus, hoc
quia loar
stum, doc
pueris q
uitate g

SECUNDVS.

rati, Doctrina, Imitatio & Admonitio, peti possunt. Nam Paulus Rom: 15. de hoc accommodationis modo adnotet, cum inquit: Quaecunq; scripta sunt in nostram doctrinam scripta sunt &c. Debent itaque huiusmodi membra ad totum Ecclesie corpus accommodari, quod fit ubi Hypothesin ad thesin recte transferimus. Ut si Baptiste uita esset ΕΠΙΔΕΙΚΤΙΚΩΣ tractanda, sequendus esset ordo naturalis, dicendumq; esset de parentibus, de conceptione, de natiuitate, de educatione, de uocatione, de officio, de testimonio Christi, de morte & ijs que circa mortem & post mortem contigerunt.

In membro de parentibus hæc insunt, quod preces piorum assidue tandem exaudiantur, quod afflicti credentes consequantur ad extremum consolationem, quod Deus approbet matrimonium sacerdotum. In membro de conceptione, primum offert se officium Angelorum, quod sint legati Dei & ministri Ecclesie. Deinde quod sit memor Deus suarum promissionum. Tum quod Dei actio non impediatur impedimentis naturalibus, hoc est nature Sterilitate & defectu. Deinde quia Ioannes adhuc in utero matris agnouerit Christum, docet quod pueri recipiantur à Deo, & quod à pueris agnosci & coli uelit Deus. In membro de natiuitate gratitudo erga Deum pro acceptis beneficijs commendat.

LIBER

commendatur. Piorum officium mutuum ostenditur, quod gratulari debeant ijs quibus benedictio Dei contingat. Denique quod pij debeant suos pueros Deo adferre seu commendare. Deinde uitæ austeritas nobis non Monasticen, sed sobrietatem & obedientiam erga Deum commendat. Posthæc in officio ipsius & circumstantijs personæ & officij non solum doctrina, sed etiam consolatio, constantia in officio, confessio, crux, amor ueritatis, atq; innumera alie uirtutes pijs commendantur. Consolatio est quod digito saluatorem monstrauerit. Constantia, quod Herodis minas & Phariseorum contemnens, Euangelium intrepide docuerit. Confessio, quod se uocem clamantis in deserto fassus sit. Crux, quod propter uocationem non solum uagatus sit sine certis sedibus, sed mortem quoque adire non dubitauerit. Hæc omnia quæ sic eruantur ex personæ & officij circumstantijs, primum pijs ministris uerbi doctrine, imitationis & admonitionis gratia proponantur. Deinde in genere uniuersæ Ecclesiæ, quantum ad communia pietatis officia pertinet. Personaliam enim facta non in specie sed in genere accommodanda sunt, quemadmodum supra admonui.

Est & alia forma tractandi exempla, nimirum cum non habeatur ratio ordinis, temporum, sed tantum uirtutum & uitiorum genera recitantur & illustrantur, sed

sed hæc for
de duplici
tractatione
eos, per qu
ubi de loci
ponenda e
eis exempli

DE

D
ca
simplici de
tia, de iusti
tractandi r
get. Qu
proprie con
tione, tamen
firmabuntur
proprie qua
hibetur fil
& hoc ob
soleat ad
thetica e
dior est.

SECUNDVS.

sed hæc forma paradigmata subiicienda est. Atque hæc de duplici paradigmatica & Epidictica personarum tractatione dicta sufficiant. Ratio autem eruendi locos, per quos exempla accommodantur Ecclesie, postea ubi de locis communibus inueniendis tractabitur, exponenda est, hic sufficit Methodum monstrasse, & paucis exemplis Methodi usum ostendisse.

DE DIDASCALICA SIMPLICI RERVM.

Didascalica simplex rerum (hoc est ut usitate uocant locorum simplicium) est cum de una re simplici docendus est auditor, ut de Deo, peccato, gratia, de iusticia Christiana &c. Hæc forma subtiliorem tractandi rationem requirit, & maiori artificio indiget. Quanquam autem hæc Methodus expositione propriè constat, quemadmodum coniuincta argumentatione, tamen membra huius formæ argumentatione confirmabuntur. Itaque presentis formæ instrumentum propriè quidem est expositio. Argumentatio uero adhibetur fulciendis expositionis partibus. Præterea & hoc obseruandum est, quod triplex in hac forma soleat adhiberi expositio, nimirum Dialectica, Synthetica & Analytica, Nam alias alia ratio commodior est.

De

LIBER
DE DIDASCALICA
SIMPLICI RERVM
DIAERETICA.

TAmetsi Diæreticus ordo (cuius membra potissima sunt definitio & diuisio) tractandi res simplices, & à Philippo in Methodo Didascalica simplici, & ab alijs Dialecticis diligenter indicatur: tamen opere præcium esse iudico hoc loco tractandi rationem præscribere, quæ commoda futura est nouitijs concionatoribus. Primum itaque summa capita proponam. Deinde tractationis Methodum subiiciam.

Sunt igitur hæc capita.

- 1 Definitio.
- 2 Diuisio seu partitio.
- 3 Cause.
- 4 Effectus.
- 5 Vsus & abusus.
- 6 Antitheses.

DE DEFINITIONE.

Definitionum alie nostre sunt, alie aduersariorum. Illas ut ueras exponemus, probabimus, comprobabimus & colligemus. Has ut falsas confutabimus. In utroque genere est peculiaris Methodus, sed de priori prius dicendum est.

Definitio

SECVNDVS.

Definitio itaque quam pius concionator, & ueritatem & immotam statuet, quatuor habebit partes in tractatione, expositionem, Rationem, comprobationem & complexionem.

Expositio est oratio, per quam exponimus nostram de re aliqua definitionem clavis & perspicuis uerbis.

Est autem definitio Theologica duplex contracta & copiosa. Illa genere & differentia contenta est. Hæc causas, adiuncta, propria, & circumstantias interdum, generi & differentia accommodat. Ratio est definitionis probatio. Comprobatio, est per quam confirmamus seu declaramus rationem siue exemplis, siue alijs declarandi modis. Complexio est breuis expositionis, Rationis & Comprobationis Comprehensio. Porro quod dictum est de Ratione & Comprobatione, ita intelligi uelim, quod non simplex ratio, neque simplex comprobatio, sed & rationes & comprobationes plures adhiberi possint, prout commodum auditoribus, & rei tradendæ utile esse uideatur. Deinde & hoc obseruandum est, quod definitio copiosa confirmanda Analyti prius resoluenda sit in propositiones, interdum etiam in terminos. Deinde rursus paulatim coniungendæ sunt partes per Synthesin, & ostendenda definitionis necessitas. Atq; hæc omnia rationi definitionis

M

subijs

LIBER

subijcienda sunt. Nunc exemplo uno atque altero precepta illustremus, ac sumamus primum definiendum matrimonium. Matrimonium itaq; est uiri & mulieris legitima coniunctio (hæc definitionis expositio est, sequitur ratio) scriptum est enim: Quamobrem relinquet homo patrem et matrem, & adheret uxori suæ (sequitur Comprobatio) Si hæc uerba rite examinentur in ipsis inueniemus quæ posuimus in definitione. Primum enim testantur coniunctionem debere esse, quæ legitima est, cum fit iuxta uerbum Dei, & uoluntatem Dei. Deinde cum dicit: Erunt duo in carne una, unius uiri & unius uxoris uult copulam, non unius uiri, & multarum uxorum, neque unius uxoris & multorum uirorum, quemadmodum & primum coniugium Adam & Eue testatur. (Sequitur Complexio) Cum itaq; Deus sua lege preceperit ut legitime copulentur personæ, ut sint non plures personæ in matrimonio quam duæ, relinquitur matrimonium esse legitimam uiri ac mulieris coniunctionem. Ex hoc exemplo utcumq; intelligi potest tractatio definitionis simplicis, quam si ad Dialecticas leges & normas reuocare uelis, Prima pars quæstio dicitur, altera ratio, Tertia rationis confirmatio siue Aetiologia, Quarta Conclusio, in qua Hypothesis forma ipsa ratio cum quæstione repetitur. Verum membrorum appellationes, quas superius recitauimus tractata

tractationi
facilliores
Add
quod fustu
gelium.
lata, in qua
ne legis &
rum, salus
propter eiu
Dei prædica
gello digno
Analyti re
ma est, qu
Secunda,
peccato, ma
proclamat
eterna, Qu
bus in Chri
uitima Ch
dicandus.
exhibere
confirmat
tionis. Et
tâ. Paulu
conditio

SECUNDVS.

tractationi populari seruiunt magis, ut quæ intellectu
faciliores sunt.

Addamus etiam exemplum copiosæ definitionis,
quod fusius explicemus, ac sumamus definiendū Euan-
gelium. Euangelium itaq; est doctrina diuinitus reue-
lata, in qua annunciatur liberatio à peccato, maledictio-
ne legis & ira Dei, & proclamatur remissio peccato-
rum, salus & uita æterna, credentibus in filium Dei
propter eiusdem uictimam, ut bonitas & misericordia
Dei prædicentur, utq; liberati per filium, fructus Euan-
gelio dignos edāt. Hactenus expositio definitionis, quæ
Analysi resoluenda est in has propositiones, quarū pri-
ma est, quod Euangeliū sit doctrina diuinitus reuelata.
Secunda, quod Euangelium annunciet liberationem à
peccato, maledictione legis, ira Dei &c. Tertia, quod
proclamet remissionem peccatorum, salutem & uitam
æternā. Quarta, quod hæc beneficia contingat credentis-
bus in Christū. Quinta, quod Euangelij uis resideat in
uictima Christi. Sexta, quod ex Euangelio Deus sit præ-
dicandus. Septima, quod homo gratitudinem suam Deo
exhibere debeat, piè uiuendo. Has propositiones ordine
confirmare oportet. Sequitur ergo ratio primæ propo-
sitionis. Euangeliū enim esse doctrinam diuinitus reuela-
tā. Paulus clare docet, uocans Euangeliū mysterium ab-
sconditū à seculis. Comprobatio. Quibus uerbis aperte

M 2

docet

LIBER

docet ex humana ratione non pendere Euangelium. Nam si ratio ullo pacto potuisset hanc doctrinam perspicere suo acumine, nequaquam mysterium absconditum à seculis dicendum esset (Ratio secundæ propositionis) Deinde annunciari in Euangelio liberationem à peccato, à maledictione legis & ira Dei, multa testimonia docent Prophetica & Apostolica. Daniel aperte dicit Christum ablaturum peccatum. Paulus maledictionem legis per Christi aduentum abolitam docet. Pater clamat de cœlo se per filium placatum (Comprobatio) hoc uerum esse experti sunt omnes pijs, testimonium habentes spiritus sancti, per quem clamant Abba pater, quod profecto non facerent, nisi certo statuerent ablatum peccatum, maledictionem legis abolitam, iram Dei placatam: Ratio tertiæ propositionis, proclamari porrò in Euangelio remissionem peccatorum, salutem & uitam æternam, testantur hæc testimonia, Ipse Dominus dicit sic scriptum esse, quod oporteat predicari in ipsius nomine pœnitentiam & remissionem peccatorum, incipiente prædicatione à Hierusalem. Marci ultimo promittitur salus credentibus. Similiter Rom: 10. Præterea Dominus ipse uitam æternam promittit in se credentibus. Quid multis? Vniuersa scriptura sacra remissionem peccatorum, salutem & uitam æternam pollicetur populo Euangelium amplectenti (comprobatio) fieri

fieri enim non p
ne legis ac pecc
rum quia hæc
d. is, Saul & m
mundi, prob
tione addum
tingant creden
Qui credit in
nam (Compro
rum pendere
sine operibus
firmat ad Ro
est quod Eua
tio) Sic enim
in Christo leg
hic uerum est
tio que fit de
enim proprie
pro nobis so
peccatum, ut
loco adiectu
am bonitatem
conuincit
hunc hymn
pax, hom

SECUNDVS.

fieri enim non possit quin (sublata ira Dei maledictione legis ac peccato) salus, iusticia & uita sit parata. Verum quia hæc non contingunt omnibus (Cain enim, Iudas, Saul & multi alij perierunt, & hodie magna pars mundi, pro dolor, ruit in æternum exitium) in definitione additum est quarto loco, quod hæc beneficia contingant credentibus (Ratio) Clare enim dicit Dominus: Qui credit in me non peribit, sed habebit uitam æternam (Comprobatio) Et ne quis hoc ex conditione operum pendere existimet, Paulus hominem iustificari fide sine operibus scribit, & prolixis disputationibus confirmat ad Rom: & Galat: Porro quinto loco additum est quod Euangelij uis in Christi uictima resideat (Ratio) Sic enim Paulus inquit: per redemptionem quæ est in Christo Iesu (Comprobatio) Vox etenim qua Paulus hic utitur est ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΙΣ, hoc est redemptio quæ fit dato precio pro capitis pœna. ΛΥΤΡΟΝ enim proprie precium liberationis est, Tale precium pro nobis soluit Christus, quando factus est pro nobis peccatum, ut nos fieremus iusticia Dei. Præterea sexto loco adiectum est, Deum predicandum esse propter suam bonitatem & misericordiam (Ratio) Id quod satis conuincit Angelorum cohors, canens nato Domino hunc hymnum Deo: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus ΕΥΔΟΚΙΑ (Comprobatio) Hoc

M 3   namq;

LIBER

namq; ideo factum existimemus esse, ut omnes qui hunc Christum agnoscunt, discant Angelorum exemplo bonitatem & misericordiam Dei prædicare, præsertim cum ipsa natura clamitet gratitudinem reddendam esse bene meritis. Postremo loco additur de fructibus, quos edere debent liberati per Euangelium (Ratio) quod confirmatur testimonio Pauli dicentis, nos in Christo Ihesu creatos ad bona opera, in quibus nos ambulare uult Dominus. (Comprobatio) Quomodo enim conuenirent ista, nos liberatos à peccato, & tamen facere desideria peccati, Cum Paulus dicat, apparuisse gratiam Dei salutarem omnibus hominibus, ut abnegata impietate & humanis desiderijs, sobriè & piè & iustè uiuamus &c. (Complexio) Cum igitur firmis demonstrauimus rationibus per Euangelium tolli peccatum, maledictionem legis, & iram Dei, & succedere in horum locum iusticiam, salutem & uitam propter Christum, dum in ipsum credimus, & quod uelit nos Deus propter hoc beneficium suam bonitatem prædicare, ac uita tota gratitudinem ostendere, sequitur quod antea proposuimus, Euangelium esse doctrinam diuinitus reuelatam, in qua annunciatur &c. Atq; in hunc modum, tractata nostra definitione, si sunt qui aliter sentiunt, consutandi sunt Methodo consutatoria, quæ constat propositione, sublatione, opposita propositione, & solutione.

Propo

SECUNDVS.

Propositio hoc loco est sublationis pollicitatio. Sublatio, est ipsa aduersariorum propositio. Opposita propositio, est solutionis pollicitatio. Solutio, est confirmatio oppositæ propositionis. Sed res breui exemplo illustretur, Nec me clam est quod aduersarij nostri Papistæ garriant (hæc confutationis propositio est, sequitur Sublatio) Euangelium esse nouam legem de non uindicando, de abiiciendis facultatibus, de non iurando &c. (Sequitur opposita propositio) Verum id quam friuolum sit, non est difficile ostendere. (Sequitur Solutio) Id enim quod asserunt ex diametro pugnat cum Christi sacrificio, adeoq; cum uniuersa scriptura, que fide nos consequi Euangelij beneficia clamat. An non clara sunt uerba Pauli? Si iusticia est ex lege, Christus frustra mortuus est. Hæc oppositæ propositionis confirmatio, ex locis confirmatorijs, hoc est Dialecticis petenda est, de qua re dicam in coniuncta locorum Methodo. Verum quid generaliter tum in confirmationibus, tum in confutationibus obseruandum sit, hic admonendi sunt Studiosi. Primum itaq; postquam perspicuis argumentis confirmaueris ANTIPPOΤΑΣΙΝ, ordine aduersariorū argumenta diluenda sunt, & si res ita patitur, omnium primum genus sumendum est, & postea ad specialia argumenta descendendum, ut in presenti causa. Primum confutandum est

M 4

Euange

LIBER

Euangelium esse legem, Deinde non esse legem de uina dictae prohibitione, de abiectione facultatum, de non iurando &c.

Præterea & hoc cum in confirmatione nostræ sententiæ, tum in confutatione aduersæ partis diligenter spectandum est, ut præoccupes ea quæ uel prudentia carnis, uel aduersaria pars obijcere possit contra ea quæ dicis, & ea confutes. Hoc Paulo usitatissimum fuisse apparet in ipsius scriptis. Quemadmodum in proposita confutatione sententiæ Papistarum, quod Euangelium sit noua lex. Caro ingrata Deo inde arma arripit, contra doctrinam operû & infert hoc pacto. Si Euangelium liberat nos sine operibus nostris cur igitur bene operemur? Hæc obiectio per occupationem tollenda est, Atq; ita in omnibus partibus concionis spectabit fides Ecclesiastes quid contra dici possit. Sed præcepta copiosæ confutationis & confirmationis infra tradenda sunt.

DE DIVISIONE ET PARTITIONE.

Hoc Methodi membrum commode in hunc modû tractari potest. Si primum exponas tuam diuisionem seu partitionem. Secundo probes. Tertio Comprobes. Quarto colligas rursus. Exemplum diuisionis sit hoc. *Audiuimus quid sit lex, sequitur ut quotuplex*

*plex sit dicitur
atendum est
tem lex Dei
cialis. Hec
aut mores for
erces (Compro
uar & gobe
est, in Ecclesi
gionem anima
(in spiritual
manifestum
posuimus, l
nialem, iud
cto guberna
sue Ecclesi
stionis membr
uisionibus ex
stremis. Ver
falsam obtru
Exemplo no
dem ration
Contribu
tio) peccat
contribu
necessario*

SECUNDVS.

duplex sit dicatur (huiusmodi enim transitionis formula utendum est cum de uno in aliud descenditur) Est autem lex Dei Triplex, Moralis, Ceremonialis, & Iudicialis. Hec expositio fuit (Ratio) Omnis enim lex Dei aut mores format, aut ritus commendat, aut iudicia exercet (Comprobatio) His enim rite hominis uita conseruatur & gubernatur. In ciuili enim uita, iudicij opus est, in Ecclesie cœtu Ceremonie sunt necessariae, religionem animi erga Deum, & pietatem erga homines (in spiritali Dei regno) morum præceptis constare manifestum est (collectio) firmum est igitur quod proposuimus, legem Dei esse triplicem, moralem, Ceremonialem, iudicialem, præsertim cum his tribus uitæ rebus gubernatio constet, siue uitam communem spectes, siue Ecclesiam, siue spiritali Dei regnum. Hæc diuisionis membra si obscura sunt definitionibus & subdiuisionibus explicentur, ac rationibus & exemplis illustrantur. Verum si aduersarius aliam diuisionem, eamque falsam obtrudit, confutationis Methodo euertenda est. Exemplo non opus est in re aperta. Porro partitio eadem ratione instituenda est, ut pœnitentiæ partes sunt Contritio, fides & studium recte formandi uitam (Ratio) peccati enim nos pœnitere oportet. Et quia hæc contritio nihil prodest, nisi accedat fides in Christum, necessario & hæc additur, & quia neutrum horum

M S uerum

LIBER

Verum est, nisi sequatur studium recte & pie uiuendi, necessario cum superioribus coniungitur bonum propositum (Comprobatio) Nam uidemus & scripturam & exempla hæc tria coniungere. David lapsus dolet se peccasse, confugit per fidem ad misericordiam, & reliquam uitam quanta potuit diligentia innocentem conseruauit. Hæc partitionis membra si definitionibus & diuisionibus, & earum rationibus diffunduntur, magna orationis & utilis copia exurget.

DE CAUSIS.

IAm rei causas addere oportet prorsus naturali ordine, & per sciunctionem excludendæ sunt quæ putantur rei causæ & non sunt. Singulis causarum generibus suæ rationes ex uerbo domini adiiciendæ sunt. Causæ coniuictæ concurrunt in suis actionibus, & stant mutuis auxilijs, singuleq; proprium quiddam habent in actionibus. Quare causarum ordines diligenter considerandi sunt, ne fiat causarum confusio, unde postea magnæ tenebræ exoriuntur. Deinde & hoc obseruandum est, cum aliquid precipitur aut prohibetur, omnes coordinatas causas præcipi aut prohiberi. Vt cum sanctificatio nominis Dei præcipitur, quæ fieri nequit sine fide, & hæc non sine noticia Dei contingit, quæ noticia Dei sine prædicatione uerbi Dei esse non potest. Ergo
cum

SECUNDVS.

cum iubemur petere sanctificationem nominis Dei hæc ordine petimus, prædicationem uerbi, noticiam Dei, fidem, & ipsam nominis Dei sanctificationem. Nunc breuiter exemplum subijciam. Ut pœnitentiæ causæ sunt non hominis liberum arbitrium. Hæc seiunctio est. Sed primum uerbum Dei, Deinde spiritus sanctus, qui intus arguit peccatum, & excitat odium peccati in corde hominis, Tum uoluntas motui diuino & uerbo non repugnans. Fines sunt gloria Dei & salus pœnitentis. Hæ sunt coniunctæ causæ, & stant mutuis auxilijs in suis actionibus, & facile apparet singulas quidam proprium habere in suo ordine ad effectum. Porro quomodo hæc sint explicanda definitionibus & confirmanda testimonijs, ex superioribus præceptis intelligitur.

DE EFFECTV.

Effectus exponantur, probentur, comprobentur & colligantur, & qui falso rei tribuuntur, confutationis Methodo euertantur, ut si quis dicat, contritionem mereri remissionem peccatorum, Confutandus est eodem modo, quem supra indicaui.

DE VSV ET ABVS V.

SE

LIBER

Si fuit res in abusu, confutetur abusus confutationis Methodo. Deinde uerus usus exponatur, probetur & comprobetur.

DE ANTITHESISIBVS.

Antitheses non certum locum habent, neque in hac Methodo, neque in alijs, sed passim interse rendæ sunt illustrationis & amplificationis gratia. Putant enim Rhetores nihil magis facere ad perspicuitatem, quam Antithesium seu contrariorum collationem.

DE DIDASCALICA SIMPLICI SYNTHETICA.

Expositio Synthetica est quando exordimur ab ijs que antegressa sunt rem, & paulatim per gradus componimus ea & cumulamus donec omnia illa collecta uidentur, que ad rei naturam excutiendam sufficiunt. Ut si de pace quam cum Deo habemus per fidem, dicendum esset, hæc KATA ΣΥΝΘΕΣΙΝ exponi possent. Primum que offensa. 2. Offense partes. 3. Mediator. 4. Compensatio iniurie & damni, seu satisfactio. 5. Reconciliatio. 6. Pactum reconciliationis. 7. Pacis declaratio seu promulgatio. 8. Fructus pacis. Hæc si sigillatim confirmarentur, Comprobarentur & illustrarentur testimonijs & exemplis copiosa
emer

SECUNDVS.

emergeret oratio. Hoc pacto ΣΥΝΘΕΣΙΣ sequitur ordinem nature & omnes que precedunt natura questiones, inuestigat, exponit, probat, comprobat, Antithesibus, exemplis, similibus & dissimilibus illustrat. Porro & hoc obseruandum est, quod copiosæ definitiones hac Methodo extruantur.

DE DIDASDALICA SIMPLICI ANALYTICA.

Alytica expositio est quando á toto uel fine exordimur, & deinde partes & ea que ad finem requiruntur inuestigamus, ordine planè superiori contrario, ut si de oratione dicendum esset, hac Methodo primum quid esset inuocatio (habet enim definitio totius rationem) & quis eius finis exponendum. Deinde que ad orationem tanquam necessaria membra pertinent enumerandum esset, ut sunt affectus mentis, Cause cur orandum, quis orandus, per quem & quid orandum, que memoriæ gratia complecti soleo hoc uersiculo.

Affectus, cause, quis, per quem, quidq; petendum. Postremo addi possunt circumstantiæ indifferentes, ut orationis circumstantiæ indifferentes sunt, Locus, tempus, gestus. Hæc profecto si scripturis & exemplis probentur & illustrentur, magna & utilis orationis copia nascetur.

Porro

LIBER

Porro quæ hæcenus dicta sunt de simplici rerū seu locorum tractatione, ita intelligantur oportet, quod sic fieri debeant omnia iuxta diuersarum Methodorum simplicium quæstionum rationem artificiosam. Verum quoniam uarietas exercitatos delectat, interdum harū Methodorum leges ad amuſsim non sequuntur concionatores docti, sed auditores quasi in consilium adhibent, & ea deligunt ex magna copia, quæ presentibus auditoribus quam utiliſſima cognitu fore arbitratur. Atque hanc tractandi rationem nonnulli Methodum prudentiæ appellant, quæ circumstantias auditorum presentium & rerum pondera metitur. Vt si quis de lege Dei eſſet dicturus, hic primum auditores contempleretur, deinde rei pondus conſideraret, Tum facile ad pauca capita captu facilia reuocaret tractationem, & primum forte quid lex ſit exponeret. Secundo an quisquam legi Dei ſatiſfaciat, Tertio quis uſus cum nemo ſatiſfacit, Quarto qualis legis abrogatio intelligenda ſit. Similiter fieri poteſt in alijs quæſtionibus ſimplicibus. Quamquam autem hæc ita ſunt, nouitijs tantum concionatoribus, qui nondum exercitati ſunt, profuerit artis Methodum ſequi quam expoſui, idq; tum propter memoriã confirmandã, tum ut exercitati diu multumq; poſſint poſtea utrumq; genus ſœliciter ſequi.

Porro

SECUNDVS.

Porro est & hoc admonendum, quod in locorum
sive simplicium, sive coniuictorum tractatione, si plures
sunt loci, obseruare oporteat, ut is locus, qui natura
precedit, etiam tractatione precedat. Ut si de peccato
& gratia esset habenda oratio, de peccato prius quam
de gratia dicendum esset, Sed si prorsus discreti sunt
loci, nihil refert, quo ordine eos explices nisi forte alter
alteri in confirmatione opem ferat, Tum enim is priori
loco explicandus est, quo explicato iuuetur alter.

DE DIDASCALICA CONIUNCTA.

Didascalica Concio coniuicta, sive coniuictorum
locorum, est quando certi loci coniuicti, hoc est
propositiones, theses & Hypotheses tractantur quod
fit proprie Methodo confirmatoria & confutatoria,
plerumq; tamen accidit, ut mixta Methodus adhibeatur.
Nam si propositionis partes obscure sunt, Analysis
eas retexet, & partes seorsim proponet. Diere-
sis propositas partes explicabit, postea Synthesis compo-
net, ac Methodus confirmandi ac confutandi compo-
situm probabit, & quod cum eo pugnat confutabit. Ut si
prima precatio tractanda proponeretur: Sanctificetur
nomen tuum. Hic necessario primum Analysis esset
adhibenda, quae in duas simplices partes retexeret hanc
propos

LIBER

propositionem, in nomen Dei & sanctificandi uerbum. Deinde Diereſis utramq; partem unam poſt alteram definitionibus & diuiſionibus explicaret, Tum Syntheſis ruruſus componeret partes. Hinc iam confirmatio & conſutatio tempeſtiue adhiberetur, Atq; hoc præceptum perpetuo ſequendum eſt, ubi partes propoſitionis explicatione indigent, alias minime. Præterea in parabolis Domini & alijs adhibenda eſt Analyſis, ut primum retextas partes proponas. Deinde eaſdem per comparationem rei ad quam pertinet parabola accommodes. Tum extrues doctrinas & pareneseſ, ut in craſtino Euangelio in parabola de ſemine partes parabole ſunt quinque: Seminator, Semen, Seminatio, Terra, Fructus. Seminatore Deo: Semini uerbum Dei: Seminationi prædicatio uerbi: Terræ auditores uerbi: Fructui ſeminis, fructus uerbi comparentur. His explicatis extrues doctrinas & pareneseſ, Vt doctrinæ præſentis parabole ſunt: Prima ſollicitudo Dei de noſtra ſalute procuranda. Conſertur enim hic Dominus diligenti agricolæ. Secunda dignitas uerbi. Tertia dignitas miniſterij. Quarta quod nobis & diabolo imputandum ſit, ſi fructum non ferat uerbum.

Porro pareneseſ ex fine parabole extruendæ ſunt. Sunt autem fines præſentis parabole, ut Dominus excitet auditores ad uerbi amorem, ut arguat negligentes,

SECUNDVS.

tes, ut consoletur obedientes. Cæterum in huius concionis genere, adhuc maior concionatoris uis & prudentia requiritur. Quare ut in hac parte satis alioqui difficili, inuicem nonnihil nouitios concionatores, ordine duo tradam. Primum enim Methodum inueniendi locos ostendam. Deinde rationem indicabo, eosdem copiose & utiliter tractandi, in quibus duobus capitibus tota hæc facultas mihi consistere uidetur.

DE INVENTIONE LOCORVM COMMVNIVM.

NE quis, quod primum in buccam uenit, arripiat tanquam locum communem, quemadmodum illi facere consueuerunt, qui ex singulis fere uocibus aliquid uenantur, parum solliciti, siue ad negocium pertineat propositum, siue non, ut qui hoc solum quærunt ut magni architecti, & locorum communium non imperiti fabri uideantur, opus est præceptis, intra quorum septa animus inquirentis contineatur. Et tamen si res maior est, quam ut paucis præceptis absolui possit: tamen prodest nouitijs communia quædam præcepta tenere, quæ sequi tutò & cum fructu eorum quos docebunt, possunt.

Primum itaq; omnium lecto & intellecto textu aliquo, quæratur textus occasio, summaria comprehensio

N

hensio

LIBER

hensio & finis seu usus quod quomodo fieri debeat in
Dialectico interpretandi genere superius declaratum
est. Deinde textus partes seu propositiones quæran-
tur. Tum ex his iuxta sequentes regulas loci eruantur
communes, qui ad finem rei propositæ facere uidentur.

REGVLA PRIMA.

SI propositionis subiectum fuerit singularis termi-
nus, loco eius ponito gradatim superiora hoc est
speciem primo loco. Deinde genus proximum, Tum
si uidebitur adhuc superius genus, & componantur
hæc ordine cum propositionis prædicato. Psalmo 122.
In principio hæc est propositio. Letor, inquit David,
cum mihi dicitur, in domum Domini eamus. Primum
facito Enallagen persone in hunc modum. David let-
tatur cum dicitur ei in domum Domini eamus. Hic iux-
ta regulam, primum regis uocabulum. Deinde magis-
tratus. Tum hominis ponito. Hoc factò, coniungito
hæc ordine cum prædicato, in hunc modum. Regum
est letari cum subditi consentiunt in religione. Magis-
tratus est letari quod habeant subditos, qui secum
consentiant in religione. Omnium hominum gaudium
esse debet, consentire in cultu Deo præstando. Ecce tot
theses hæc prima & puerilis regula subministravit,
quarum ultima communissima est, & in plurimas Hy-
pothes

SECUNDVS.

potheses diffundi potest, de quarum certitudine ex regula sequenti iudicandum est. Approbato exemplo in subiecto, approbatur res in genere. Cum igitur in Dauid approbatur hoc factum, res in genere improbari non debet, & contra. Reprobato exemplo in subiecto, reprobatatur res in genere, ut Ozias Rex Iuda inuadens alienum officium displicuit Deo, Ergo reges atq; adeo omnes qui aliena agunt Deo displicent, fuit enim non regum sed sacerdotum officium, offerre incensum Thymiamatis.

SECUNDA REGVLA.

SI in locum prædicati substituantur gradatim superiora ut species proxima, postea genera alia atq; alia, copiosa emerget locorum inuentio. Hæc regula sæpißime quidem in alijs rebus, sed semper in Christi historijs sequenda est. Vt Christus sanat Samaritanum leprosum inuocantem, Sed quia hic Samaritanus est Ethnicus, afflicti homo, collige hinc Christum iuuare Ethnicos afflicti & omnes homines, qui ipsum inuocant. Et quia ex Christi particularibus factis colligitur eiusdem officium in genere, licet in hunc modum locum extruere, quod Christi seu Messie officium sit iuuare miseros & afflicti se inuocantes.

N 2

Tertia

LIBER
TERTIA REGVLÄ.

Si in locum tum subiecti tum predicati substituas per
S gradus species & genera, copia communium pro-
positionum nascetur. Vt Dauid committens adulte-
rium est expulsus regno. Ergo reges grauius delin-
quentes punientur, atque adeo omnes qui flagitiose ui-
uunt, supplicia aliquando debita luent. Colluuius im-
piorum hominum Cataclysmo absorpta est. Ergo flagi-
tiosi si aliquando pœnas daturi sunt.

QVARTA REGVLÄ.

Aliquando prodest ex concretis Abstracta facere,
ut mulier Cananea credens Matth. 15. in neces-
sitate Christum accedit, inuocat, non patitur repulsam,
sed magis instat, quemadmodum & Archisynagogus,
qui credens secum totam domum conuertit ad Dominũ.
Hinc collige fidei proprietates, nimirum quod fides in
necessitate constitutum hominem impellit ad Christum,
ut eum inuocet, instare facit, ut impetret, augmentum
dum tentatur, sumit, ac tandem gratissimos Deo fructus
edit. Hæc regula ex loco coniugatorum uim habet.
Sed quoniam quæ de fide recitauimus precipua sunt fidei
momenta, ea in duos uersiculos inclusi, hoc pacto.
Vera fides Christum petit & rogat instat, ab ipso
Impetrat, & crescit fructificatq; simul.

Aliud

SECUNDVS.

*Aliud exemplum. Beatus uir qui timet Domi-
num. Locus communis: Vera beatitudo consistit in ti-
more Domini. Huius regule usus est magnus non so-
lum in locorum inuentione, uerumetiam in definiendis
concretis. Nam quemadmodum Aristoteles & Rodol-
phus docent ex descriptione concretorum colliguntur
abstractorum definitiones. Ut si quid pietas sit uelis
definire, sume concretum pius in illustri exemplo. Ut
Abraham pius timet Deum, ueraq; fide & obedientia
illum colit. Ergo pietas est timor Dei, fides & obedi-
entia erga ipsum. Hac uia Aristoteles multarum uir-
tutum differentias inuestigauit, quam sibi non inutilem
fore facile animaduertent Studiosi Theologie.*

QVINTA REGVLA.

Diligenter quæ rem prepositam antecedunt, quæ
cum eadem coniuncta sunt, & quæ eam necessa-
riò consequuntur spectanda erunt, atque in locos com-
munes includenda, ut Psal: 2. Beati omnes qui confi-
dunt in eo. Primum hic ex antecedentibus sequitur, si-
ne Christo neminem beatum esse. Nam si tum demum
fiunt beati quando in Christo confidunt, sine hac fidus-
cia miseri sunt omnes mortales. Hic locus etiam á con-
trario sensu concluditur hoc modo. Omnes confiden-
tes in Christo sunt beati, Ergo omnes non confidentes

N 3 in

LIBER

in eo non sunt beati, Si non beati certè miseri sunt. Vides ut hic locus suppediat occasionem de miseria humani generis differendi. Secundus locus est ex adiunctis, qui secundum quartam regulam extruitur, uidelicet quod uera foelicitas & beatitudo sita sit in fiducia Christi. Tertius locus, quod uniuersale sit beneficium. Generalis enim propositio ad nullam gentem aut hominem restricta, sed omnibus offertur beneficium, qui confidere in ipso non recusant. Quartus locus, quod fiducia in Christum sit modus, per quem beneficiorum Christi redduntur homines participes. Quintus, ex hoc loco sequitur locus de Christi diuinitate. Nam si fiducia in solo Deo reponenda est, & beatus pronunciatur qui confidit in Christo, sequitur profecto Christum uerum Deum esse.

SEXTA REGVLA.

Causarum & effectuum necessaria consecutio non est negligenda. Nam si causa ponitur effectus concluditur potentia, ut in symbolo dum agnoscimus deum omnipotentem, fides inde eruit duplicem effectū, Vnum quod Deus possit benefacere quibus uult. Alterum quod sit illi facultas defendendi quos in suam tutelam assumit. Sed addamus illustrius exemplum. In scena Domini ex causarum & effectuum consequentia

ne.

*ne, colligenda
ditatione. Cu
nostra per me
celebratio, a
Nam ob pecc
monet de uit
genus à iure
excellencia co
lum de magis
ter peccata
recipientis
etiam de a
uantis in se
cogitatione
inennarrabil
tis AYTP
fides confir
Sexto, fides
bet uitam pi
quo habet e
Exce
pian meli
rum & est
Al
authorita*

SECUNDVS.

ne, colligendæ sunt hypotheses de uera Sacramenti meditatione. Cum itaque Coena Domini Sacramentum sit nostræ per mortem Christi redemptionis, primum cœnæ celebratio, cogitationem de peccato mentibus instillat. Nam ob peccatum mortuus est Dominus. Secundo admonet de uictima peracta, ad redimendum humanum genus à iure peccati. Tertio huius uictimæ dignitas & excellentia cogitationem suggerit pijs mentibus, non solum de magnitudine iræ Dei, percutientis filium propter peccata nostra, & inenarrabili misericordia Dei recipientis nos in gratiam propter uictimam filij, sed etiam de amore filij intercedentis pro nobis & derisuantis in se iram patris. Quarto, contritio quidem ex cogitatione peccati & iræ Dei nascitur. Fides uero ex inenarrabili misericordia Dei & amore filij persoluentis ΑΥΤΡΟΝ pro nobis, excitatur. Quinto, hæc fides confirmatur & augetur usu Sacramenti tantæ rei. Sexto, fides confirmata & aucta Deo gratiam se exhibet, uitam piè honestè & iustè instituit, proximum cum quo habet communem ΑΥΤΡΩΤΗΝ diligit.

Ecce quantum doctrinam, quantã copiam, quam pian meditationem sacræ cœnæ, consequutio causarum & effectuum suppeditat.

Aliud exemplum. Christus remittit peccata sua auctoritate. Hic effectus monstrat Christi diuinitatem.

N 4

Latro

LIBER

Latro obiurgat blasphemantem socium & Christum
inuocat, ex quibus effectibus, Contritio, fides & noua
uita latronis concluditur.

SEPTIMA REGVLA.

Queratur repugnans dicti, & repugnans conseq-
uentis dicti, Vnde duo locorum genera oriuntur.
Sit dictum: qui aliud Euangelium docuerit Ana-
thema sit. Hic repugnans dicti est, Qui idem Euange-
lium docuerit, non est Anathema. Consequens dicti,
quod Papa sit Anathema. Aliud enim Euangelium do-
cet. Huius repugnans destruitur, ut Papa non est Ece-
clesiæ caput, & Papæ non est obtemperandum.

OCTAVA REGVLA.

Prodest interdum per contrarium sensum locum
extruere, uidelicet cum termini sunt pares, ut ius-
tus ex fide uiuit. Ergo non iustus ex fide non uiuit, ex
quo sequitur neque ex operibus esse iusticiam, neque uis-
tam. Atque ita Paulus colligit ad Galat: 3. Quoniam
autem inquit in lege nemo iustificatur, manifestum est,
quia scriptum est, iustus ex fide uiuit. Similiter forma
per contrapositionem, interdum locos ministrat. Ut
omnis qui ex Deo est, uerba Dei audit. Hic locus per
contrapositionem colligit eum qui non audit uerbum
Dei non esse à Deo. He

SECUNDVS.

Hæ sunt regulæ inuentionis locorum precipuæ, quarum fontes sunt loci Dialectici & regulæ consequentiarum, & possent his plures addi, sed has puto sufficere nouitijs concionatoribus, quas si fuerint sequuti, & ipsis in quærendis locis communibus expedita erit ratio, & ab alijs notatos locos dextrè iudicabunt. Deinde & hinc iudicare possunt cur non semper eosdem locos diuersi autores commonstrent. Ratio enim discriminis est, cum diuersitas inuentionis, tum quod alij loci alijs autoribus magis arriserint. Postquam autem pius Ecclesiastes locos inuenit, examen apud se locorum inibit. Huic examini triplex instrumentum adhibebit. Primum enim dispiciet an alicubi in scriptura locus inuentus expresse ad uerbum habeatur. Deinde demonstratione ad impossibile examinetur locus, si expressus uerbo Domini non est. Tertio, Syllogismo aliquo concludatur locus, & per conuersionem syllogisticam, tanquam ad lydium lapidem probetur. Demonstrationis ad impossibile sit hoc exemplum. Locus probandus. Christiani possunt tenere propria. Huius loci assuue oppositum. Nulli Christiani possunt tenere proprium. Iam quære propositionem aperte ueram, quæ cum opposito potest altera premissarum esse in syllogismo. Ut omnes qui dabunt elemosinas debent habere propria, ex quibus duobus premissis sequitur conclusio

N 5 clusio

LIBER

elufio falſiſſima, uidelicet quod nulli Chriſtiani dabunt
 eleemoſinas, ex huius aperta falſitate, deſtruenda eſt
 altera præmiſſarum. Quare cum maior aperte ſit ue-
 ra, ſequitur minorem eſſe falſam. Hinc iam inferitur ex
 lege contradictionis, loci propoſiti ueritas. Iam colli-
 gamus quod diximus. Omnes qui dabunt eleemoſinas
 debent habere proprium, Nulli Chriſtiani poſſunt ha-
 bere proprium. Ergo nulli Chriſtiani dabunt eleemoſi-
 nas, ſed conſuſio eſt falſa, ergo altera præmiſſarum,
 non autem maior ergo minor quæ dicit, Nulli Chriſtiani
 poſſunt habere propria.

Conuerſionis ſyllogiſtica ſit hoc exemplum. Lo-
 cus. Quidam audientes uerbum non ſunt pij. Syllogiſ-
 mus. Nulli ambulantes ſecundum carnem ſunt pij.
 Quidam audientes uerbum ambulant ſecundum car-
 nem, Ergo quidam audientes uerbum non ſunt pij.
 Conuerte in hunc modum. Si quia nulli ambulantes ſea-
 cundum carnem ſunt pij, Et quidam audientes uerbum,
 ambulant ſecundum carnem. Ideo quidam audientes
 uerbum non ſunt pij. Siquidem omnes audientes uer-
 bum ſunt pij, ſiue nulli ambulantes ſecundum carnem
 ſunt pij, Nulli audientes uerbum ambulabunt ſecundum
 carnem, ſiue quidam audientes uerbum, ambulant ſe-
 cundum carnem, Certe quidam ambulantes ſecundum
 carnem erunt pij, ſed & nulli ambulantes ſecundum
 carnem

carnem ſun
 lant ſecun
 quoflam a

DE
 IN V
 VT

A D co
 quatu
 mum eſt dic
 torum, Al
 ſio, Poſtre
 eo quo pro
 & exempl

D.

Hic no
 Hqua i
 diductioe,
 ſeu locus d
 tus uel in
 tum præc
 hic locum
 me regu

SECUNDVS.

carne sunt pij, & quidam audientes uerbum ambulat secundum carnem, Stat itaque firma conclusio, quosdam audientes uerbum non esse pios.

DE RATIONE LOCOS INVENTOS COPIOSE ET UTILITER TRACTANDI.

AD copiosam & utilem locorum tractationem quatuor potissimum requiruntur, quorum primum est diductio questionum, hoc est locorum inuentorum, Alterum copiosa confirmatio, Tertium digressio, Postremum artificiosa conclusio. De his quatuor eo quo proposita sunt ordine dicam, singula preceptis & exemplis declaraturus.

DE DIDUCTIONE QVAESTIONVM.

Hic non de inuentione locorum communium, de qua iam dictum est, sed de loci communis inuenti diductione, hoc est multiplicatione in plures questiones seu locos dicendum est. Diducitur autem locus inuentus uel in simplices locos, uel in coniuictos. Ut si quartum preceptum explicandum proponeretur. Primum hic locum comunem queres iuxta prescriptum primae regule hoc pacto, Parentes sunt honorandi, parentes

tes

LIBER

tes superiores sunt, Ergo superiores honorandi sunt. Hic locus communis in tractatione quarti præcepti est principalis & tractandus præcipue. Verum ut copiose tractari possit profuerit eum diducere in alios locos, simplices quidem quos præbent ipsa uerba, coniunctos uero qui uel ex ijs quæ ipsis uertis necessariò insunt, ueluti species seu Hypotheses in suis generibus & thesibus insunt, & quæcumq; cum re necessario coniuncta sunt, uel ex ijs quæ ex conditione rei adherent, petuntur, ut in proposito exemplo duo insunt simplices loci, Vnus de honore, Alter de superioribus. Hij tractandi sunt seorsim didascalica rerum simplici, eo modo quem supra tradidi.

Deinde ex diuisione huius thesios superiores sunt honorandi, nascuntur plurimæ Hypotheses pro diuersa subiecti & prædicati diuisione. Subiectum enim in has formas diuidi potest, quod superiorum alij sunt priuati, qui uel naturales sunt ut parentes, uel non naturales ut pedagogi, patroni & patresfamilias. Alij publici, ut ciuilis magistratus & Ecclesiasticus cum suis differentijs. Deinde prædicatum honorandi, diuidatur in partes honoris. Qui enim alium honorat reueretur cum, obtemperat, gratusq; est ei, Ita prædicati tres sunt partes seu differentiæ. Hinc iam tanquam ex syluula extruamus Hypotheses, parentes reuereri oportet, parentia

SECUNDVS.

rentibus obtemperandum est, parentibus gratitudo præstanda est. Præceptores oportet reuereri, præceptoribus obtemperandum est, præceptoribus gratitudo exhibenda est. Patronos oportet reuereri, patronis obtemperandum est, Patronis gratum esse oportet. Ad eundem modum constituantur Hypotheses ex reliquis quæ posui, unde emerget maxima questionum necessariarum copia. Tam ex ijs quæ ex conditione insunt, nonnunquam utiliter petuntur loci, ut si parentes, præceptores, Patroni sunt morosi, difficiles tyranni, an tum sit illis reuerentia, obedientia & gratitudo præstanda, & quas tenus. Atque ita ex alijs conditionibus multiplicantur questiones. Verum hoc postremum genus questionum, quod ex conditione nascitur per occupationem commode tractabitur. Ecce si has Hypotheses ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΣ retexueris, & ΔΙΑΙΠΕΤΙΚΩΣ tractaueris, & Methodo confirmaueris confirmatoria, & exornaueris, non una concio, sed tot quot sunt Hypotheses insitui possunt. Fateor non omnes locos communes præbere tantam Hypothesium sylvam, Attamen nullus est tam ieiunus, quin aliquot saltem suppeditet, quas ea ratione, quæ exposita est, extruere oportet ex loco communi, quod ut dextrè facias plurimum iuuabit si predicabilium, predicamentorum & propositionum doctrinam quam optime cognitam habeas.

De

LIBER
DE COPIOSA CONFIRMATIONE.

Copiosa confirmatio constat probationum generibus, congerie, Expolitione argumentorum, & confutatione sententiæ cum nostra pugnantis, de quibus ordine dicam.

DE GENERIBVS
PROBATIONVM.

Probationum itaque genus in Theologia est Triplex. Primum & tutissimum est, cum ex pronuntiatis scripturæ claris & perspicuis ducitur probatio. Ut parentes honorandi sunt, quia quartum præceptum clarè & perspicuè sonat: Honora patrem tuum & matrem tuam. Item ex fide est iusticia, & non ex operibus, quia uerbum Domini sic pronuntiat: Statuimus hominem iustificari fide absq; operibus.

Secundum genus ratiocinatio est, quoties non ex claris dictis pronuntiatur, sed colligitur firma & immota consequentia. Atq; hoc genus duplex est. Directum & obliquum. Directum quidem, cum simpliciter prima conclusione quod probandum est colligitur, quod genus sumitur à locis inuentionis: genere, specie, definitione, Causis, destinatis & adiunctis &c: Ut si queratur an præceptores honorandi sint, ex genere rectè concludere:

SECUNDVS.

clude : Omnes superiores sunt honorandi , ergo & preceptores. Obliquum uerò non simpliciter concludit quod probandum proponitur, sed ex opposito colligit absurdum, ex quo rursus destruit antecedens, quo destructo sequitur ueritas oppositi. Ut si superiores non sunt honorandi, neq; parentes honorandi sunt, sed falsum hoc est, ergo & illud, consequitur igitur superiores honorandos esse. Tertium genus est infimum, quando exemplis nitimur eorum & testimonijs, qui in Ecclesia excelluisse uidentur, quod genus infringitur, si superioribus probationibus destituitur. Proponamus & aliud exemplum. Sit questio, Vtrum Christus sit Deus, Huc primum probatur dicto, seu primo genere probationũ. Nam 1. Iohannis 5 : Sic dicitur de Christo. Hic est uerus Deus & uita aeterna. Secundo ratiocinatione. Christus fecit diuina opera propria potentia, & Christo tribuitur diuinus cultus, Ergo est Deus. Obliquo ductu. Si Christus esset creatura tantum, Maledictus esset omnis qui in ipsum confideret. Sed iam uerbũ dei pronunciat beatos qui in illum confidunt, Ergo non creatura est, sed uerus Deus. Tertio testimonium Ecclesie ut Symbolum Athanasij & omnium piorum consentientia, suffragia Christum Deum esse testantur. Porrò hæc nostra probationum distinctio nec ratione, nec exemplo caret. Ratio quidem hæc est. Quicquid probatur uel improbat in rebus

LIBER

rebus sacris id necesse est ut fiat uel scripturae, uel Ecclesie testimonio. Si scriptura id fit, erit alias expresso uerbo, unde primum genus nascitur, alias inclusiuè siue implicite, idq; uel in thesi uel in Hypothesi, unde secundum genus probationum sumitur. At si Ecclesie testimonio probatur aliquid, tertium erit probandi genus. Exemplum uero Pauli habemus, quem hoc triplici probationum genere, in suis scriptis usum fuisse manifestum est. Quod ex fide sit iusticia dicto probat cum inquit: Iustus ex fide uiuit. Ratiocinatione: Si ex operibus est iusticia, Christus frustra mortuus est. Hinc nunc sequitur quod proposuit ex fide esse iusticiam. Exemplo. Credidit Abraham Deo & imputatum est ei ad iusticiam. Item, Nos in Christum credimus, ut iustificemur ex fide. Hæc genera si late diffunduntur, maxima futura est probationum copia, sed adhibendus est tamen modus, ne copia sit intempestiua atque ideo fastidium pariat.

DE CONGERIE.

Congeries hoc loco est, quando propositioni seu loco communi probando subiiciuntur præcipuorum argumentorum capita, & quasi in unum fasciculum congeruntur. Ut si hæc propositio tractanda esset: Legi diuine nemo suis uiribus satisfacere potest, posset sequens

sequenti argu
modum subu
num conuinc
scit. Hoc
uictima filij
crucis compr
iungit argum
argumentis de
tamen si Cicero
argumentorum
num subuinc
quod sit tract
cionatori tut
politione seq

DE

Expolitio
Confirmat
fissima expol
exornatione
menti caput al
propositionem
talis esse debe
ratione: can
maior syllog

SECVNDVS.

Sequentia argumentorum capita, per congeriem in hunc modum subiungi, hoc enim experientia omnium hominum conuincit. Hoc saucia natura congemiscens agnoscit. Hoc uniuersa scriptura clamitat. Hoc denique uictima filij Dei horrendis modis lacerati in patibulo crucis comprobatur. Hoc modo Cicero propositioni subiungit argumentorum congeriem, quem in disponendis argumentis doctissimi quique imitari solent. Cæterum tametsi Cicero interdum ab ultimo capite, expolitionem argumentorum in congerie positurum incipit, cui primum subiungit & postea pergit usque ad penultimum, quod sit tractatione ultimum, tamen Theologo & conuincitori tutius est ordinem in congerie positum in expolitione sequi.

DE EXPOLITIONE.

Expolito est per quam argumentum propositum confirmatur & exornatur. Constat autem copiosissima expolitio, propositione, ratione, ætiologia, exornatione & conclusione. Propositio est quæ argumenti caput aliquod proponit, tanquam confirmationis propositionem. Ratio probat propositionem, & hæc talis esse debet ut sit minor syllogismi. Aetiologia, rationis causam addit, & talem esse conuenit, ut uel maior syllogismi, uel eius probatio sit, Atque ita ex propositione
positio

LIBER

positione, ratione & Aetiologia fit syllogismus integer, sed ordine inuerso. Post Aetiologiam sequitur exornatio, quae sumenda est à sententijs, comparatis, contrarijs, similibus, exemplis. Postrema erit conclusio, quae superiorum summam colligit, & propositionem principalem concludit. Haec expolitionis praeccepta sunt, nec pugnant quae dixi cum illorum sententia, qui septem expolitionis partes numerarunt. Non enim est unum expolitionis genus, sed ego id tantum de legi quod aptissimum nouitijs concionatoribus fore arbitrabar.

Cœterum ut praeccepta expolitionis intelligantur, unum exemplum subiiciam. Proposui supra locum communem. Legi diuinæ nemo suis uiribus satisfacere potest. Deinde huic loco quatuor probationum capita per congeriem subieci, quorum primum fuit quod experientia omnium hominum id uerum esse conuincat. Hoc caput sit expolitionis propositio in hunc modum. Experientia omnium hominum conuincit, neminem legi Dei satisfacere. (Ratio) Omnes enim homines in se ipsis facile sentiunt, quam procul absint à legis Dei perfecta & perpetua obedientia. Aetiologia. Vident enim legem Dei sanctam & perfecte uiuendi regulam, & se ipsos plane prophanos natura, & imbecilles. Exornatio à sententia. Usque adeo uerum est quod Propheta

pheta elam
num mens
staret, si
experta.
enim arbo
infesta, nu
homo cuius
quam potest
legi Dei.
tetur sancti
Nunquam
nisi Christi
eum qui
intellexisse
legi Dei sa
satisfacere
sacrificio d
pletorem.
ciatur, qui
iustificari in
enim decli
Conclusio.
cum pecca
tem, & in
quæso nisi

SECUNDVS.

pheta clamat, omnes iusticias nostras esse ueluti pan-
 num menstruate mulieris, quæ sententia quomodo cons-
 staret, si experientia ullius hominis sani diuersum esset
 experta. Exornatio à comparatis. Quemadmodum
 enim arbor cuius radix est putrida & uenenato succo
 infecta, nunquam fructus nisi uenenatos producit, Ita
 homo cuius cor peccati ueneno infectum existit, nequa-
 quam potest puram & integram obedientiam præstare
 legi Dei. Exornatio ab exemplis. An non hoc fã-
 tetur sanctus Abel in suo sacrificio? Profecto sic est.
 Nunquam enim Deus probasset Abelis sacrificium,
 nisi Christum promissum Sanctus ille uir agnouisset
 eum qui credentes iustificaret, & suum peccatum
 intellexisset, quo se impediri nouit, ut non potuerit
 legi Dei satisfacere. Nam si putauisset se legi Dei
 satisfacere posse, nunquam recte sacrificasset, hoc est
 sacrificio declarasset promissum semen esse legis com-
 pletorem. Huc & Dauid locupletissimus testis adij-
 ciatur, qui ad Dominum clamans apertè fãtetur non
 iustificari in conspectu Dei ullum mortalium. Omnes
 enim declinasse & inutiles factos conqueritur &c.
 Conclusio. Cum igitur Dauidem testem habeamus,
 cum peccati uirus agnoscamus, cum legis puritas
 tem, & immundiciem nostram contemplemur, quis
 queso nisi amens negabit se experiri suam in præstanda

o 2

obedis

LIBER

obedientia legi Dei imbecillitatem & (ut ita dicam) OYTENIAN. In hoc exemplo utcumq; uidere est expolitionis usum, quod si fusius tractare instituissem, singulis partibus dilatatis & multiplicatis integra oratio uel ex hoc primo probationis capite fluxisset. Ad eundem modum reliqua tria capita in congerie posita essent expedienda. Hinc non difficile iudicare possunt Studiosi Adolescentes, huius expolitionis esse summam utilitatem. Quare opere precium facturi sunt, si multum se in expolitionis tractatione exerceant. Hinc enim eam facultatem consequentur, ut postea in serijs negotijs & sacris concionibus hæc expolitionis præcepta, uel non cogitata dicentibus occurrant.

DE CONFUTATIONE.

Confutationis Methodus quæ constat propositione, sublatione, opposita propositione & solutione, supra est declarata & exemplis illustrata. Quare hic tantum admonebo auditores de loco confutationis.

Locus itaque proprius confutationi assignatur mox post confirmationem, quem tamen locum perpetuo non habet. Nam quoties alia sententia quam nostra, auditorum animos occupauit Exordium sumi potest à confutatione, quam legem non solum Aristoteles & Cicero, uerumetiam Paulus sequutus est in Epistola ad
Romans

Romans.
Quod iustitiam
Iudeorum
tura se in
diuinitus
futione p
nem, quam
bonem ei su
iudico, quo
auditorum

D
Dign
Dri p
pus & red
est, quod a
debeat. In
dum confir
tium memor
liciter enim
aliqua affe
num atq;
digression
gationes
esse digre

SECUNDVS.

Romanos. Confirmaturus enim hanc propositionem, Quod iusticia sit ex fide, primum confutat Gentium & Iudeorum præiudicia. Gentium quidem quæ lege nature se iustos putabant. Iudeorum uero qui ex lege diuinitus sibi tradita se iustos gloriabantur. Ex hac confutatione præiudiciorum dilabitur Paulus in propositionem, quam repetit primum, & postea iustam confirmationem ei subiungit. Hoc Pauli exemplum sequendum iudico, quoties alia quam nostra sententia occupantur auditorum animi.

DE DIGRESSIONE.

Digressionis præcepta ad quinque momenta reuocari possunt, & sunt locus, modus, materia, tempus & reditus à digressionem. De loco hoc obseruandum est, quod digressio probatæ alicui propositioni subijci debeat. Importuna enim digressio est, quæ fit re nondum confirmata. Modus talis adhibendus est ne discensium memoriam interturbet molesta prolixitate. In sceleratè enim docent, qui neglecta doctrina, leuissima aliqua affecti iniuria, integras horas declamitant in unum atque alterum quem offendisse iudicant. Materia digressionis ad exhortationes, consolationes & obiurgationes sed non quasuis pertinet. Talis enim debet esse digressionis materia, ut sponte uideatur fluere ex doctrina

LIBER

doctrina, non accersita aliunde. Nisi enim doctrinae uis & natura, digressionis materiam offerat, fieri non potest ut ad edificationem faciat. Hoc preceptum ideo diligentius obseruandum est, quia non raro ab inexercitatis contra illud peccatur, non sine uerbi Dei iniuria, & auditorum damno. Quarto loco tempus posui, quod requirit necessarió digressionem. Quando enim auditores uel à doctrina abhorrent uel pigriores uidentur, uel pusillanimes existunt, tum obiurgandi excitandi & consolandi sunt. Reditus à digressionem sit non uiolentus, sed uel finis eius ita appetatur, ut coëat cum ea parte orationis, unde digressum est, quod fieri uix potest, nisi uis doctrinae digressionis materiam prebuit, uel aliquo schemate adhibito recurrat ad doctrinam. Cum primum Beatus Lutherus coëpit uindicare doctrinam Euangelij contra Papalem tyrannidem opus erat acrioribus stimulis, quare crebrior fuit in digressionibus, quemadmodum in ipsius scriptis uidere est, Nunc uero cum doctrina firmata est, & redditus est Ecclesijs nostris tranquilliior status, parcius istis acrioribus stimulis utendum est.

Deinde quia neque uocatio similis, neque auctoritas omnium par est, cogitabunt nouitij concionatores suae modestiae esse rarius extra metas euagari.

Coëtra

Coëtra si
ne exempla
Hec enim
ditabit.

DI

Dixi su
singula
endum est de
logo, in quo
positione re
instituenta
maxime pra
tio, in qua tr
nibus absolu
quid confute
da sunt ut fa
plures explic
pra proposui
facere possit
repetitio) Q
satisfactoriu
tio) cum non
Scriptura p

SECUNDVS.

Cœterum si quis horum præceptorum de digressione exempla requirat, legat Epistolam ad Hebræos. Hæc enim una ingentem exemplorum syluam suppetabit.

DE ARTIFICIOSA CONCLUSIONE.

Dixi supra qualis conclusio adhiberi debeat in singulorum argumentorum expolitione. Hic dicendum est de loci alicuius seu concionis integræ epilogo, in quo hæc sunt obseruanda. Primum una propositione repetendus est locus explicatus. Secundo instituenda est breuis enumeratio argumentorum, & maxime præcipuorum capitum. Tertio sequatur illatio, in qua tria coniungi possunt, quæ tribus propositio- nibus absoluenda sunt. Quid doceat præsens locus, quid confutet, quid moneat. Quarto omnia ita ordinanda sunt ut facilius sit transitus in locum sequentem, si plures explicandi restant. Vt explicato loco quem supra proposui: Quod nemo suis uiribus, legi Dei satisfacere possit, non incommoda foret hæc conclusio (Loci repetitio) Quis modo posthac se suis uiribus legi Dei satisfacturum arbitrabitur? (Argumentorum enumeratio) cum non solum experientia reclamat, natura negat, Scriptura passim apertis testimonijs confutat uerumetiam

O 4 uictima

LIBER

uictima filij longe aliud docet (Illatio) Quare hic locus docet nos omnes nostram imbecillitatem & peccatum, confutat iusticiarios, qui legis iusticiam iactant, monet nos omnes ut agnitis peccatis & imbecillitate nostra confugamus ad Christum (Transitus) quem nobis offert Euangelium, de quo iam nobis dicendum est.

DE PARENAETICO CONCIONVM GENERE.

EXplicato utcumq; primo concionum genere, quod quia in docendo uersatur Didascalicum nominavi. Nunc sequitur alterum genus pareneticum, quod ideo breuius tractabo, quia rarius solum & per se habetur. Didascalico enim ut plurimum admisceri solet. Est autem pareneticum genus, quo uel suademus, dissuademus, uel consolamur, uel obiurgamus auditorem. Hinc triplex concio parenetica exoritur, nimirum suasoria, consolatoria & obiurgatoria, de quibus ordine haec exponenda sunt. Primum definitio, deinde inuentio, tum tractatio, quibus breuissima subiungam exempla, quo pracepta facilius intelligantur.

DE SVASORIA CONCIONE.

Suasoria concio est, per quam suademus ad aliquid uel faciendum, uel ferendum, uel etiam omittendum.

Loci

Loci
Necessitas
& publica
qua, recent
INONA
bationes &
dum supra
das esse dig
tiones & ob
loci parenet
Porro
sio, propo
sas recitat
multiplicat
Schematib
commemor
standa sunt
datum a leu
ra, deinde g
leset paren
uerumetiam
ut penitus
ipsum cor
Exclamati
typosis, D

SECUNDVS.

Loci inuentionis in hoc genere precipui sunt hi.
Necessitas causæ, mandati, uocationis, utilitas priuata
& publica, dignitas personæ & rei. Exempla, anti-
qua, recentia, Christiana, Ethnica. Item parabola &
ΓΝΩΜΑΙ. Horum omnium probationes compro-
bationes & exornationes aspergantur, & quemadmo-
dum supra admonui in Dialectica Methodo, admiscen-
das esse digressionis schemate Exhortationes, Consola-
tiones & obiurgationes, ita hic confirmatoria Methodo
loci parænetici confirmari debent.

Porrò in tractatione quatuor concurrunt, occasio,
propositio, Confirmatio & conclusio. Occasio causas
recitat paræneseos. Propositio exaggeranda est &
multiplicanda, ac subinde alijs atq; alijs uerbis &
Schematibus iteranda. Confirmatio petetur ex locis iam
commemoratis, in qua confirmatione duo præterea spes-
tanda sunt, gradus & Schema. Gradus facit ut gra-
datim à leuioribus & minoribus ad grauiora & maio-
ra, deinde grauißima & maxima ascendas, alioqui uis-
lescet parænesis. Schema, non solum affectibus seruit,
uerumetiam orationem acutiorem (ut ita dicam) reddit,
ut penitus in auditorum animos penetret, atq; adeo
ipsum cor totum possideat. Huc interrogatio, Subiectio,
Exclamatio, Admiratio, Dubitatio, Occupatio, Hypo-
typosis, Dialogismus, ΑΙΤΟΛΟΓΙΑ & huius ge-
neris

LIBER

neris alia, quæ à Rhetoribus nominantur & explicantur, referri debent. Conclusio, quam quartam tractationis partem feci, nouis præceptis non indiget, sed eodem modo confirmabitur, qui supra monstratus est. Cæterum ut præceptorum usus conspiciatur exemplum unicum subiungam.

EXEMPLVM SVASORIAE CONCLUSIONIS.

Occasio) Quia uideo multos tardiores ad uerbum Dei audiendum (Propositio) Constitui breuiter nos excitare ad uerbi cœlestis amorem, quo impellamur ad diligentius audiendam & conseruandam doctrinam de cœlo nobis allatam (ΓΑΘΟΣ) Quamquam dolendum est mortales esse usque adeo sua salutis immemores, ut stimulis indigeant, quo properent eò, quo toto impetu ferri deberent (Necessitas causæ) inde enim tantus torpor mentibus nostris insidet, quod non ut deberemus attendimus, quæ sit uerbi cœlestis necessitas.

An quisquam omnium mortalium intelligere poterit uoluntatem Dei, sine ipsius uerbo? Profecto si sapientia mundi, quemadmodum uerè dicit Paulus, est stulticia coram Deo, fieri nequit ut Dei uoluntatem
scias

sciamus, do
(Necessitas
nostris man
nant de cœl
dit. Ipse f
meæ uocem
aspirantur
suos non esse
phetarum &
inuitat.

Quis
contemnis
tantum te ad
es qui spirit
tas uocationi
uocati sumus
educti in adm

Hoc m
Christianos f
minis oblit
Quod si hec
fecto mouere
bruta anima
potest ulla
tem huius u

SECUNDVS.

Sciamus, donec stulticiam carnis fuerimus sequuti.
 (Necessitas mandati) Excidisse sane uidetur mentibus
 nostris mandatum Dei patris, Cuius hæc uerba son-
 nant de cælo, Hic est filius meus dilectus hunc au-
 dite. Ipse filius sua uerba à suis audiri cupit, Oues
 meæ uocem meam audiunt. Vnde consequitur eos qui
 aspernantur uocem Christi, quam sonat per ministros
 suos non esse oues ipsius. Spiritus sanctus uoce Pro-
 phetarum & Apostolorum ad legem & testimonium
 inuitat.

Quis itaque tu es qui mandatum æterni patris
 contemnis? Quis es qui filium pro te passum, inuis-
 tantem te ad audiendū suum uerbum aspernaris? Quis
 es qui spiritus sanctus imperium detrectas? (necessi-
 tas uocationis) usque adeo oblitus sumus unde & quo
 uocati sumus, Nonne per uerbum è tenebris Sathanæ
 educti in admirabilem Dei lucem sumus?

Hoc uerbum nos uocauit. Hoc uerbum nos
 Christianos fecit, sed nos interim adeo augusti no-
 minis oblitus, salutis mysterium negligimus. (Utilitas)
 Quod si hæc tam augusta uocatio nos non mouet, pro-
 fecto mouere deberet proprii commodi ratio, qua uel
 bruta animantia tangi animaduertimus. Sed quis
 potest ulla ratione humana uel angelica recitare salu-
 tem huius utilitatis, uel momenta quedam, præsertim
 Cum

LIBER

Cum Paulus post Esaiam dicat oculum hominis non uis-
disse, nec aurem audiuisse, nec ascendisse in cor hominis,
quæ Deus preparauit ijs qui se diligunt. Nec est quod
quisquam se somniet Deum diligere, qui uerba ipsius
non audit, non meditatur, non confert inter sese, ut mys-
terium in illis latens paulatim intelligat. Christus enim.
ΛΟΓΟΣ Dei æternus dicit: Qui diligit me sermonem
meum seruabit, & pater meus diliget eum. Huic dilec-
tioni patris & filij maiora bona adiuncta sunt, quam
ut percipi possint humano ingenio. Tametsi Paulus
summam his uerbis complexus est. Euangelium est po-
tentia Dei in salutem omni credenti. O stupidum ho-
minem. O lapideum cor, quod tantam oblatam salu-
tem spernit, reijcit, proterit. Ut prospiciamus uentri,
quid facimus? nonne artes discimus? nonne maria nau-
uigamus? Nullum gelu fugimus, nullum æstum auersa-
mur, nullo tempore torpemus, quo misero uentri pro-
spiciatur. His rebus interituris mouemur, & interim
salutem nostram relinquimus. Tanta est nostra insa-
nia, Tanta peruersitas & malicia, usque adeo ueneno
illo Sathanico infecti sumus miseri, quod libentius ueli-
mus in sceleribus nostris mori, quam porrectam manum
Dei apprehendere & saluari. Verum ubi nihil aliud
habemus agendum, tum uerbum Domini minori sane
reuerentia, quam olim Esopum suas fabulas recitantem
audiue-

audierunt t
hæc nostra o
nostra ingre
putasset unq
lationis in b
inauguram
tur, ut cum i
alia re quam
Christi perma
Hic ma
piditati nost
quam habent
um bonoru
stum, reijci
Mirum est n
do. Stupend
totius munda
propter uerbi
plis Sancto
Noe, Abrab
iucundissimo
David cum n
nos contra l
uitat, quib
reamus cap

SECUNDVS.

audiuerunt triobolares serui, nos audimus. Utinam hæc nostra oscitantia non esset evidens signum pœnæ nostre ingratitude (Dignitas personæ & rei) Quis putasset unquam homines fore tam obliuiosos, ut stipulationis in baptismo peractæ obliuiscerentur? Ibi enim in augurantur Christi corpori, & eius membra redduntur, ut cum illo consortes sint cœlestium bonorum, nec alia re quam fide (quæ ex auditu uerbi est) in corpore Christi permanere possumus.

Hic merito dubitauerit aliquis insaniam ne an stupiditati nostre ascribatur, quod tantam dignitatem, quam habemus in corpore Christi, quod tantum cœlestium bonorum thesaurum, quem possidemus per Christum, reijcimus terq; quaterq; ingratißimi (Exempla) Mirum est non reddi nos cautiore aliorum incommodo. Stupendum est non uenire nobis in mentem quod totus mundus semel ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΩ perierit propter uerbi Dei contemptum. Non mouemur exemplis Sanctorum Patriarcharum Abelis, Seth, Enoch, Noe, Abrahamæ, atque adeo plurimorum, qui nunc Dei iucundissimo aspectu fruuntur in cœlis. Letor inquit Dauid cum mihi dicitur in domum Domini eamus, Sed nos contra letamur cum mundus nos ad uoluptates inuitat, quibus tamen inescamur, ut tandem in hamo hæreamus capti.

Beatus

LIBER

Beatus inquit idem David, qui legem Dei meditatatur die ac nocte. Sed nos (proh dolor) non secus à meditatione uerbi cœlestis abhorremus, ac si omnia ista quæ in uerbo proponuntur essent terriculamenta quædam puerorum.

Tomuri sacerdotes Dodonæi nunquam è templis discesserunt, qui tamen superstitionem Diabolicam, pro uerbo Dei amplexi fuerant, Nos nunquam aut raro templa intramus, qui tamen uerbo & testimonio multiplici, de nostra religione edocti sumus, sed utinam edocti, utinam uere sentiremus corde quod ore profiteremur & titulo, quod si faceremus, nequaquam ministerium uerbi tam peruicaciter contemneremus. Quid quæso respondebis filio Dei, cum in extremo die sua uulnera tibi ostendet? Cum sanguinis sui crudeliter conculcatis pedibus te accusabit? Tunc uere tibi accidet, quod Dominus prædixit fore, ut præ pudore & iusto Dei iudicio cum impia damnandorum turba, dicas montibus, Cadite super nos, idq; ne intuearis in faciem filij Dei, quem hic contempsisti, cuius uerbum hic abiiecisti, cuius sanguinem immaniter pedibus conculcasti, quem expandentem sanguine madentia brachia & cupientem te è medio mortis & è faucibus inferni eripere, spreuisti miser, uere miser, ut quem iustus iudex nisi poenitentiam egeris, æternis tenebris & carceribus traditurus est

(conclus

(conclusio) E
conuerti poss
dum salutis
rum cultum
ad nos adue
Apostoli, S.
consequati
monstratur p
cum Deo pa
ria in secula
Hoc
usum lotori
frequentius
rei dignitate
nem. Quæ
exerceant d
ethores ad m
quam Batta
flagitiosissim
D
C
Onse
ctum
impatenti

SECUNDVS.

(conclusio) Rogemus igitur Deum ut nos conuertat, ut conuerti possimus, ut nos suo spiritu excitet ad audiendum salutis uerbum, per quod uoluntatem Dei, & uerum cultum discere possumus, per quod tantæ utilitates ad nos adueniunt, per quod tot Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Sancti, Martyres atq; alij pij plurimi salutem consequuti sunt, per quod recta uia in cælum nobis monstratur per Iesum Christum Dominum nostrum, cui cum Deo patre & spiritu sancto sit laus, honor & gloria in secula seculorum Amen.

Hoc exemplum tractationis utcunq; monstratum usum locorum inuentionis, pauca Schemata interposui, frequentius propositionem attigi, nec ignoro longe infra rei dignitatem subsidere hanc meam exempli tractationem. Quare studiosos hortor, ut dum licet se multum exerceant declamitando & scribendo, ut postea instructiores ad ministerij sacratissimi functionem accedant, quam Battologijs & garrulitate indocta conspurcare flagitiosissimum est.

DE CONSOLATORIA CONCIONE.

Consolatoria Concio est, in qua concionator afflictum hominem & luctantem sub cruce erigit, ne impatientia uictus, succumbat dolori.

Loci

LIBER

Loci Consolatorij sunt hi præcipui & communis. Primus uoluntatis pariter cœlestis. Secundus conditio. Tertius promissio liberationis. Quartus Conformitatis Christi & membrorum eius necessitas. Quintus utilitas eaq; multiplex. Cruce enim præsumptio propriæ uirtutis euertitur, in se ipso hrisis detegitur, confidentia carnis excutitur, patientia exploratur, obedientia confirmatur, contemptus mundi nascitur, humilitas instillatur, præteritus error corrigitur, futurum malum præcauetur, fides exercetur, Spes in unum Deum reponi docetur. Plura de hac re lege in locis Philippi. Tractatio constat occasione, propositione, Confirmatione & conciusione, non secus atque in suasorio genere, cui affine est. Porró quoniam utile est certam rationem tenere accommodandi consolationes, paucis subijciam Methodum consolandi.

METHODVS CONSOLATIONIS ADHIBENDAE.

COEterum ne intempestue & imperite adhibeatur consolatio, distinguamus primum inter priuatam & publicam Consolationem, deinde utriusq; iustam formam præscribamus. Priuatam uoco consolationem, quæ uni fit presso aliquo dolore seu cruce. Communem appello, quæ tempore uel persecutionis, uel plagæ
alicu

etiam & commus
Secundus cona
Quartus Confors
restitas. Quine
minim praeumpo
is detegitur, cona
oratur, obediens
ctur, humilitas
futurum malum
um Deum repo
Philippi. Tra
Confirmatione
sorio genere, cui
tam rationem te
caucis subijciam

NSO:

DAE.

rite adhibeatur
inter priuatam
triusq; iustam
consolationem,
e. Communen
tis, uel plaze
alicia

©. 1208 uel.

